

Universiteit Gent
Academiejaar 2009-2010

ARCHITECT ERIK VAN BIERVLIET

Leven en werk

Masterproef voorgelegd aan de Faculteit
Letteren en Wijsbegeerte,
Vakgroep Kunst-, Muziek- en Theaterwetenschappen,
voor het verkrijgen van de graad van Master,
door Sophie Anseeuw
Promotor: Prof. dr. L. Van Santvoort

Deze thesis wordt opgedragen aan architect Erik Van Biervliet.

'Als zij zwijgen, zullen de stenen spreken' Lc. 19,40

- Zijn graftekst -

WOORD VOORAF

Aan het begin van deze masterproef wil ik graag mijn dank betuigen aan allen die het mij mogelijk maakten dit werk te realiseren.

In eerste instantie dank ik Prof. dr. Linda Van Santvoort die mij de kans bood deze thesis te schrijven. Ze hielp mij bij de moeilijkheden die zich voordeden en gaf mij interessante suggesties op elk vlak.

Mijn dank betuig ik aan de bewoners van de huizen van Erik Van Biervliet, die mij telkens opnieuw goed hebben ontvangen. In het bijzonder dank ik Jean- Marie Lootens, die met veel enthousiasme over de restauratie aan Hovaeremolen vertelde. Graag bedank ik ook Jan Esther, Miek Goossens, Tom Van Biervliet en Lori Van Overbeke voor het afleggen van de interviews. Op die manier gaven zij mij belangrijke kennis door.

Mijn familieleden, ouders en vrienden die mij door de soms moeilijke perioden heen hielpen, ben ik dank verschuldigd. In het bijzonder Tom Van Biervliet, voor het openstellen van het archief en het geven van nuttige informatie, en mijn grootmoeder Lori Van Overbeke, die mij zoveel mogelijk informatie en biografische gegevens heeft verschaft. Tenslotte wil ik Anne Mouton, Jeroen Simoen en Luc Simoen bedanken voor het herlezen van deze masterproef.

0. Inhoudstafel

I.	<u>Inleiding</u>	1
	I.1. Aanleiding tot het onderzoek	1
	I.2. Status Quaestionis	3
	I.3. Doelstellingen	6
II.	<u>Gebruikte methodiek en bronnen</u>	9
	II.1. Methodologie bij het samenstellen van de oevrelijst	9
	II.2. Literatuur	11
	II.3. Onuitgegeven bronnen	12
	II.4. Iconografische bronnen	13
	4.1. Het archief van de architect	13
	4.2. De Beeldbank	13
	II.5. Monumentale bronnen	14
	II.6. Mondelinge bronnen	15
III.	<u>Biografie Erik Van Biervliet</u>	16
	III.1. Jeugd en opleiding	16
	1.1. Jeugd	16
	1.2. Opleiding	16
	III.2. Vestiging als zelfstandige architect	21
	2.1. Nevenactiviteiten	22
	2.2. Studiereizen	23
	2.3. Wedstrijden	25
	2.4. Op de bres voor industriële archeologie	26
	2.5. De architect en zijn bibliotheek	29
	III.3. De laatste levensjaren	31
	III.4. Persoonlijkheid en karaktertrekken	32
IV.	<u>Het oeuvre van Erik Van Biervliet</u>	34
	IV.1. Bespreking van de oevrelijst	34
	IV.2. Museum Dhondt- Dhaenens, een buitenbeentje	37

IV.3.	Restauraties	43
3.1.	Kunstige Herstellingen	43
3.1.1.	Jeruzalemstraat 47, 1978	45
3.1.2.	Sint- Annarei 11, 1981	46
3.1.3.	Sint- Salvatorkerkhof 14, 1986	49
3.1.4.	Sint- Amandsstraat 46, 1986	49
3.1.5.	Poitevinstraat 1, 1987	50
3.1.6.	Langerei 5, 1988	51
3.1.7.	Oude Burg 4, 1989-1990	52
3.2.	Restauraties buiten Brugge	53
3.2.1.	De Hovaeremolen, 1992-1997	53
3.3.	Restauratieaanpak	57
IV.4.	Nieuwbouw	58
4.1.	Woningbouw	58
4.1.1.	In het kielzog van zijn studies	59
4.1.1.1.	Casus: woning Rafaël Bequé, 1971	60
4.1.2.	De jaren zeventig en het 'pittoresk modernisme'	65
4.1.2.1.	Casus: woning Gilbert Van Paemel, 1972	67
4.1.2.2.	Casus : woning Michel Stevens, 1974	74
4.1.3.	De jaren tachtig en het postmodernisme	82
4.1.3.1.	Casus : woning Jan Van Zandweghe, 1986	84
4.1.4.	De jaren negentig en een nieuwe functionaliteit	93
4.1.4.1.	Casus : woning Valerie Caestecker, 1992	94
4.2.	Hoogbouw	99
4.2.1.	Promotoren	99
4.2.1.1.	Residentie Westcliff, 1974	100
4.2.1.2.	Residentie San Michele, 1987	101
4.2.1.3.	Residentie Grote Eede, 1994	102
4.2.2.	Sociale huisvesting	103
4.2.2.1.	De Brugse Maatschappij voor Huisvesting	106
4.2.2.2.	Het Lindenhof	107
4.2.2.3.	De Gentse Haard	109
4.2.3.	Besluit	110
4.3.	Bedrijfsgebouwen	111
4.3.1.	Casus: De Sauter transport, 1988	111
4.3.2.	Casus : Wuyts gevelbouw, 1990	116
IV.5.	De Scarphout Yachtclub, een afsluitend project	120
V.	<u>Besluit</u>	125

VI. Bibliografie

127

VII. Bijlagen

VII.1. Interview met Tom Van Biervliet (02. 05. 2009)

VII.2. Interview met Jean-Pierre Esther (6.07.2009)

VII.3. Interview met Miek Goossens (13.10.2009)

VII.4. Interview met Lori Van Overbeke (22.03.2010)

VII.5. Websites

VIII. Afbeeldingen

IX. Inventaris

I. INLEIDING

I.1. AANLEIDING TOT HET ONDERZOEK

Dit proefschrift werd aangevat omdat architect Erik Van Biervliet (1938-1996) mijn grootvader was. Hij overleed toen ik pas acht jaar was, waardoor ik enkel vage herinneringen aan hem heb. In de familie wordt er nog vaak over hem gesproken zodat ik mij van zijn persoonlijkheid toch een beeld kan vormen. Bij het maken van deze masterproef ben ik vooral uitgegaan van een kinderlijke nieuwsgierigheid. Wie was mijn grootvader, hoe zat hij in elkaar, wat deed hij, welke idealen streefde hij na,...?

Men waarschuwde mij voor deze moeilijke opdracht. Niet alleen het feit dat deze architect en zijn architectuur nog maar van recente datum zijn, maar ook omdat hij mijn grootvader is maakte het vaak moeilijk om een welbepaalde afstand te houden. Toch heb ik in dit proefstuk getracht een zo objectief mogelijk beeld te vormen van zowel zijn persoonlijkheid als van zijn oeuvre.

Het onderzoek naar zijn leven en werk moet uitwijzen of het mogelijk is om het werk van deze twintigste-eeuwse architect te doorgronden en het een plaats te geven in de architectuurgeschiedenis.

De naoorlogse architectuur kent in de architectuurgeschiedschrijving een groeiende belangstelling. Minder bekende architecten uit deze tijdsgeslacht worden hierbij zelden of niet behandeld, maar ook zij verdienen een plaatsje in de geschiedenis. Niet enkel de grote meesters bepaalden het beeld van een streek, niet enkel zij hebben ons architectuurlandschap gecreëerd. Terwijl de grote architecten een rol spelen op internationaal niveau, kunnen de minder bekende architecten een rol spelen op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Architectuur is niet iets op zich, maar is verankerd in een netwerk van invloedsferen. Het reflecteert de politieke, economische en sociale omstandigheden, maar ook de individuele ideeën van de architect zelf. Het onderzoek naar de architectuur van Erik Van Biervliet moet bijgevolg een beter beeld geven van zijn werk en zijn persoon in de toenmalige tijdsgeslacht.

Alhoewel er in Brugge zelf niet zoveel realisaties van Erik Van Biervliet aan te treffen zijn, is zijn oeuvre in het Brugse stadsbeeld toch opmerkelijk te noemen. Zijn loopbaan speelt zich immers af in een bewogen periode. De evoluties in de tweede helft van de twintigste eeuw

hebben sporen nagelaten op het bouwkundig erfgoed. Brugge neemt hier evenwel een aparte plaats in. De stad keert zich af tegen moderne en nieuwe ontwikkelingen en wil zich vasthouden aan de traditie. De architecten zijn genoodzaakt zich aan de Brugse architectuurfilosofie aan te passen. Erik van Biervliet wekt hier echter van af. Zijn werk in het centrum van Brugge getuigt dan ook van de spanningen tussen de Brugse architectuurvisie en de nieuwe ontwikkelingen op architecturaal vlak elders in de regio. Aan de hand van een onderzoek naar het leven en werk van de architect, kan er in principe een beeld gevormd worden van de algemene architectuurvisie van Brugge.

De realisaties van Erik Van Biervliet beperken zich niet enkel tot Brugge zelf. Belangrijke verwezenlijkingen situeren zich ook in Blankenberge, Koekelare, Gent en elders. Het oeuvre is veel uitgebreider dan men in eerste instantie zou denken.

I.2. STATUS QUAESTIONIS

Een uitgebreid onderzoek naar het werk van Erik Van Biervliet is onbestaand. Men waagde zich nooit aan een monografie en er bestaat ook geen oeuvre-overzicht. Nochtans is hij de ontwerper, restaurateur, verbouwer van verschillende bekende of beruchte woningen, appartementen, scholen, sociale huisvesting, en dergelijke meer. Wel is er fragmentarisch iets over Erik Van Biervliet terug te vinden. Typerende kenmerken worden er besproken, maar dit biedt geen voldoening.

Het is enkel Karel Moerman, o.a. leraar esthetica aan het Brugse Simon Stevin Instituut, die in zijn *Vier architecten te Brugge* (1983) een korte uiteenzetting geeft van vier Brugse architecten, waaronder Erik Van Biervliet en enkele van zijn realisaties.¹

In 1988 verschijnt er een korte biografie van de architect in *Stenen herleven: 111 jaar 'Kunstige Herstellingen' in Brugge 1877-1988*. In deze uitgave worden enkele restauraties van Van Biervliet besproken.² Het in 2002 verschenen *Nationaal Biografisch Woordenboek* is een interessante aanvulling bij de biografie uit *Stenen herleven*. In, nu al, achttien volumes worden mensen opgenomen die meer dan enkel lokaal belangrijk waren. Er wordt bij elk individu een biografische schets gegeven, zo ook in het geval van Erik Van Biervliet.³

In de inventarissen voor bouwkundig erfgoed (*Bouwen door de eeuwen heen*)⁴ wordt de architect aan de hand van enkele realisaties belicht, maar vaak gaat het enkel over een vermelding van zijn naam.

Over zijn oeuvre in het algemeen is nauwelijks informatie terug te vinden. Dit gebeurde wel wanneer de architect bijvoorbeeld gelauwerd werd. Zo zijn er verschillende artikels verschenen over zijn eigen woning aan de Sint-Annarei 11 te Brugge. Hij had hiervoor namelijk drie prijzen in de wacht gesleept. De woning kreeg in 1981 de Robert Maskensprijs⁵ en in 1982 een prijs van de Vereniging van Historische Steden⁶ en de Baksteenprijs voor

---

¹ K. MOERMAN, *Vier architecten te Brugge*. Philip Cardinael, Luc Laloo, Eugène Vanassche, Erik Van Biervliet, Tielt, Lannoo, 1983.

² Ibid., pp. 71, 189, 190, 194, 195, 242, 244, 246, 247.

³ *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, Paleis der Academiën, 2002.

⁴ S. GILTÉ, A. VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen. 18na (oudste kern): Inventaris van het cultuurbezit in België : architectuur : stad Brugge*, Turnhout, Brepols, 1999 en S. GILTÉ, A.

VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen. 18nb (noord) : inventaris van het cultuurbezit in België : architectuur : stad Brugge : middeleeuwse stadsuitbreiding*, Turnhout, Brepols, 2004.

⁵ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos D, brief van Prijs Robert Maskens voor Architectuur aan Erik Van Biervliet, 09.11.1981.

⁶ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

Architectuur⁷. Deze prijzen hebben later hun invloed wanneer men artikels schrijft over bijvoorbeeld de moderne architectuur in Brugge, waarbij deze architect dan vaak als voorbeeld naar voor geschoven wordt.

Professor Georg Mörsch uit Zürich, Zwitserland, behandelt in zijn *Aufgeklärter Widerstand. Das Denkmal als Frage und Aufgabe* ondermeer de integratiearchitectuur.⁸ Hij wijdt een hoofdstukje aan moderne gebouwen in een oudere omgeving. Volgens hem is Erik Van Biervliet een goede integratiearchitect.⁹ Ook in de *Brugse gevelgids* wordt Van Biervliet opgenomen als ontwerper van integratiearchitectuur. Enkel de restauratie van zijn eigen architectenwoning aan de Sint-Annarei 11 wordt erin vermeld.¹⁰

De wandelgidsjes van de West-Vlaamse Gidsenkring proberen telkens opnieuw verschillende, soms verrassende, invalshoeken te kiezen. In 't *Gezellekwartier* wordt, vooraleer over te gaan naar de wandeling, een algemene historische schets gemaakt. De wandeling zelf is zeer gevarieerd. Eén van de gebouwen, namelijk de Sint-Annarei 11, wordt bij de gelegenheid besproken. Een geslaagd voorbeeld van integratie, volgens de auteur.¹¹ In *Brugge nog scone(r). Een wandeling door het hedendaagse Brugge* wordt Erik Van Biervliet geprezen voor zijn interessante, postmoderne invulling aan de Jozef-Suvéestraat.¹²

De publicatie *Arthur Vandendorpe: restaureren-renoveren* handelt over de verwezenlijkingen van de Bouwonderneming Arthur Vandendorpe, waarmee ook Erik Van Biervliet heeft samengewerkt. Het pand aan de Langerei 4-6 wordt uitgebreid besproken. Van Biervliet is opnieuw geen restauratiearchitect, wel een integratiearchitect¹³.

Kritiek komt er vanwege Andries van den Abeele in zijn *Brugge mort*. De afbraak aan de Wulpenstraat¹⁴ (waar de architect achteraf een nieuwbouw plaatste) keurt hij af, alsook Van Biervliets postmoderne aanvulling bij het hoekpand aan de Jozef- Suvéestraat.¹⁵ Het huis aan

---

⁷ Privé-archief Erik Van Biervliet, A. HOPPENBROUWERS, *Toespraak ter gelegenheid van de Baksteenprijs '82* (onuitgegeven), p. 2.

⁸ Ook 'invularchitectuur' genaamd, waarbij nieuwe woningen of vernieuwingen aan woningen op mensenmaat moesten gemaakt worden en geïntegreerd worden in de natuurlijke omgeving. In: *Ibid.*

⁹ G. MÖRSCH, *Aufgeklärter Widerstand. Das Denkmal als Frage und Aufgabe*, Basel, Birkhäuser Verlag AG, 1989, p. 79.

¹⁰ B. BEERNAERT, L. CONSTANDT, J.-P. ESTHER, *Brugse gevelgids*, Beernem, De Windroos, 1982, pp. 172-173.

¹¹ B. WARNIER, 't *Gezellekwartier* (Wandeling – West-Vlaamse Gidsenkring – IV), Brugge, West-Vlaamse Gidsenkring, 1999, pp. 29-30.

¹² P. ARNOU, M. FORMESEYN, *Brugge nog scone(r), Een wandeling door het hedendaagse Brugge* (Wandeling – West-Vlaamse Gidsenkring - II), Brugge, West-Vlaamse Gidsenkring, 1989, nr. 10.

¹³ J. ESTHER, *Arthur Vandendorpe: restaureren-renoveren*, Brugge, Vandendorpe, 1994, pp. 78-80.

¹⁴ A. VAN DEN ABEELE, *Brugge mort*, Antwerpen, Hadewijck 1990, p. 17.

¹⁵ *Ibid.*, pp. 46, 50.

de Sint-Annarei 11, alhoewel het van hedendaagse elementen is voorzien, wordt wel geprezen.¹⁶

Er kan geconcludeerd worden dat er in de vakpers en de literatuur slechts op enkele momenten, met vaak een speciale gelegenheid als aanleiding, aandacht besteedt wordt aan het werk van Erik Van Biervliet. Wanneer men hem als voorbeeld aanhaalt, worden bovendien vaak dezelfde realisaties besproken, zoals bijvoorbeeld Sint-Annarei 11. Met andere woorden is er nog geen publicatie verschenen als resultaat van een onderzoek naar het leven en werk van de architect.

Hoewel de architect werd opgenomen in het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, besteedde men in het in 2003 verschenen *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*¹⁷ geen aandacht aan hem. Dit gebeurt al evenmin in algemene werken over de architectuur in België zoals de *Hedendaagse architectuur in België*, een uiteenzetting van Geert Bekaert.¹⁸ Het werd dus hoog tijd een onderzoek op te starten die het belang van deze architect moet aantonen.

---

¹⁶ A. VAN DEN ABEELE, *op. cit.*, p. 50.

¹⁷ A. VAN LOO, *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, Mercatorfonds, 2003.

¹⁸ G. BEKAERT, *Hedendaagse architectuur in België* (Architectuur in België), Tielt, Lannoo, 1995.

I.3. DOELSTELLINGEN

De architect heeft een oeuvre dat meer dan zevenhonderd projecten omvat, van alle aard en van alle omvang. Voor een architect met zulk omvangrijk oeuvre maakt men bij een bespreking ervan vaak een selectie. Dit kan bijvoorbeeld een bepaalde periode, een bepaalde typologie of een bepaalde invalshoek zijn. Als dit de enige bespreking van een oeuvre is, kan dit vaak voor een vertekend beeld zorgen. Een architect heeft namelijk meer gedaan dan enkel het ontwerpen van appartementen, villa's of sociale woningen. Zeker bij een architect als Erik Van Biervliet, waarbij de diversiteit heel typerend is, is dit het geval. Een selectieve bespreking van het oeuvre zou te simplistisch zijn. In deze masterproef zal er daarom zoveel mogelijk nadruk worden gelegd op het geheel.

In het geval van Erik Van Biervliet is het mogelijk om een groot deel van het oeuvre te reconstrueren. Er is namelijk toegang tot het archief van architect Van Biervliet en er zijn getuigen met interessante informatie.

Vermits de omvang van het oeuvre groot is, werd er niet gekozen voor een catalogus. Wel werd een inventaris opgesteld waarin zoveel mogelijk informatie opgenomen werd. De eventuele naam van het bouwwerk, het type bouwwerk, de datering, de bouwheer, het adres, de beschrijving, opmerkingen en andere gegevens van het archief werden erin opgenomen. Over de totstandkoming en de eventueel opgedoken problemen zal gesproken worden in het deel over de gebruikte methodologie.

Het belang van dergelijke inventaris is niet te onderschatten. Elk onderzoek start met het uitpluizen van een archief. Het dient als basis voor een gefundeerd werk. Aangezien Erik Van Biervliet naar aanleiding van een uitgave van het *Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars* summier enkele werken opgeschreven had, was er al een idee van de grootschaligheid van het oeuvre. De lijst kan functioneren als een basis voor verder onderzoek naar de architect of bij het maken van een catalogus.

Naast het werk van de architect werd er ook een onderzoek gedaan naar zijn leven. In het biografisch deel kan hiervan het resultaat gelezen worden. Er wordt stilgestaan bij de persoonlijke gegevens, zijn opleiding aan het Sint-Lucasinstituut van Gent, zijn statuut als zelfstandig architect en het oprichten van zijn bureau. De afgenomen interviews lieten toe een schets te maken van zijn karakter en wat dit kan betekenen voor zijn architectuur.

In een tweede deel wordt de oeuvrelijst besproken. Er zal worden gekeken naar wat opvalt wanneer de lijst in zijn geheel bestudeerd wordt. In welke periode was de architect het meest

actief, welke typologieën kunnen onderscheiden worden, voor welk cliënteel werkte hij, en dergelijke meer. Twee werken worden uitvoerig besproken, het Museum Dhondt- Dhaenens en de Scarphout Yachtclub. Dit is de eerste en de laatste grote opdracht die de architect zal krijgen. Omwille van de eenmaligheid zullen ze niet terugkomen in de hoofdstukken van de typologische bespreking. Er wordt bij alle besprekingen zoveel mogelijk verwezen naar de afbeeldingen in bijlage die een eerste indruk kunnen geven van Van Biervliets oeuvre. Doordat niet alle werken besproken kunnen worden, wordt er niet op elk project even diep ingegaan. Wel kan het als context dienen voor de casussen die tot in het detail besproken zullen worden.

Een eerste hoofdstuk zal handelen over de restauratiepraktijk van de architect. De belangrijkste projecten zullen bondig worden besproken en in een ruimere context worden geplaatst. Geen daarvan zal als echte casus worden beschouwd, en dit om verschillende redenen. Bij een restauratiebespreking heeft men immers een grondig inzicht nodig van de geschiedenis van de restauratiepraktijk, van de bouwfases, ed. Bovendien werden de meeste restauraties van de architect voorheen al besproken in de literatuur en in de vakpers. Over de nieuwbouw van Erik Van Biervliet werd in dit opzicht minder gesproken. Daarom lijkt het interessanter om eerder daarop de nadruk te leggen. De restauratiepraktijk zal om deze reden eerder aan de hand van bestaande literatuur besproken worden. Vermits de belangrijke rol van de architectenwoning zal hier wel verder op ingegaan worden. De architect was bij het restaureren en verbouwen van dit pand niet afhankelijk van een bepaalde bouwheer waardoor hij op dit vlak vrij spel had. Ook de Hovaeremolen te Koekelare zal grondig worden belicht. Dit komt omdat dit project de enige, pure restauratie buiten Brugge is. Aan de hand van deze besprekingen zullen enkele basisvisies van de architect duidelijk worden.

De meeste aandacht zal uitgaan naar de nieuwbouwpraktijk. Dit wordt gedaan aan de hand van verschillende typologieën die gereduceerd worden tot drie: de alleenstaande woningen, de appartementsgebouwen en de bedrijfsgebouwen. Er werden natuurlijk nog andere types gebouwd, zoals een school, een vredegerecht, ed. Omdat dit slechts unieke projecten zijn, worden ze hier niet besproken. Elke typologie wordt onderverdeeld in een beschrijving, een algemene context en het situeren van de werken in die context. Bovendien zullen per type ook enkele casussen worden besproken. Er zal dieper worden ingegaan op de plannen, de typische kenmerken, het materiaal van het gebouw en de huidige toestand. Ook de inplanting in het terrein krijgt hierbij aandacht.

De lijst met de door Erik Van Biervliet geselecteerde werken voor het Lexicon van West-Vlaamse Beeldende Kunstenaars was een eerste hulp bij het zoeken naar geschikte casussen. Er mag van uitgegaan worden dat de architect deze beschouwde als zijn meest belangrijke bouwwerken. Bijgevolg zullen enkele casussen uit deze lijst gekozen worden. Daarbij zal ook

naar de diversiteit en de evoluties worden gezocht waarbij er per typologie een casus uit verschillende perioden wordt genomen.

Op volgende vragen zal er getracht worden een antwoord te vinden. Hoe kwam Erik Van Biervliet aan zo'n groot oeuvre, waarom werden er verschillende stijlen toegepast, waarom werd er niet eerder een onderzoek naar de architect verricht en waarom werd hij niet opgenomen in enkele overzichtswerken?

II. GEBRUIKTE METHODIEK EN BRONNEN

II.1. METHODOLOGIE BIJ HET SAMENSTELLEN VAN DE OEUVRELIJST

Een eerste stap in het onderzoek was het samenstellen van een oeuvrelijst. Het privé- archief van de architect was hierbij het uitgangspunt. Dit archief bleek zo goed als volledig bewaard en bevindt zich in de kelder van Tom Van Biervliet, zoon van de architect.¹⁹ De eerste vaststelling was de grootschaligheid van het archief. Hoofdzakelijk bestaat het uit bestekken, plannen, rekeningen en correspondentie met betrekking tot de ontwerp- en bouwfase van de al dan niet gerealiseerde projecten. Alle dossiers zitten in verhuisdozen, zonder vaste ordening per doos. Ze zijn dus niet per jaar geklasseerd, maar in een willekeurige volgorde. Op elke doos staat een korte inhoud genoteerd, zo gaat het bijvoorbeeld om “kleine dossiers”, “projecten voor ‘70”, “ASLK” en “Koekelare”.

Afgezien van de mogelijkheid dat enkele dossiers kunnen ontbreken, is het archief zo goed als volledig intact. Bijgevolg was het in principe niet nodig andere archieven te consulteren voor het opmaken van de oeuvrelijst.

De 762 dossiers van gevarieerde omvang werden genummerd en allen doorgenomen. Daarvan is een lijst opgemaakt in een Excel- file, waarbij per dossier het jaartal van aanvang en de voltooiing vermeld wordt, de naam en het beroep van de bouwheer, de plaats van het project, het type, de aard van het project en het identificatienummer van het VIOE als die bestaat. Verder wordt de lijst vervolledigd met opmerkingen en/of merkwaardigheden, de aanvraag- en vergunningsdatum en of de projecten al dan niet tot uitvoering werden gebracht. (Zie: IX. Inventaris)

Omtrent de datering in de oeuvrelijst zijn nog enkele opmerkingen. De datering bij aanvang is het eerste document dat over het bouwwerk teruggevonden werd. Dit kan dus ook een voorontwerp zijn. Daarnaast wordt ook nog de datering van de bouwaanvraag genoteerd. De datering bij voltooiing is dan bijgevolg de laatste correspondentie of rekening dat in verband met het project werd teruggevonden. Vaak was dit één à twee jaar na afwerking van het project. Dit komt doordat men pas dan betaalde of omdat er nog technische problemen opdoken, bijvoorbeeld vochtinsijpeling.

---

¹⁹ Tom heeft het architectenbureau destijds van zijn vader overgenomen. Deze is tegenwoordig gevestigd aan de Koningin Elisabethlaan 53 te Brugge.

Verder moet ook benadrukt worden dat de plannen mogelijks door een medewerker werden ontworpen en/of uitgetekend. Toch dragen alle plannen van Van Biervliet zijn naam, zelden zijn handtekening. Verschillende voorontwerpen hebben wel een andere handtekening dan die van de architect zelf, maar door het definitieve ontwerp zijn eigen naam te geven gaf hij tezelfdertijd de goedkeuring over het plan van de medewerker.

De inventaris pretendeert niet volledig te zijn. Men kan deze nog aanvullen door grondiger archiefwerk en door andere bronnen erin op te nemen.

II.2. LITERATUUR

Ter voorbereiding van een verdere studie naar het werk van Erik Van Biervliet werd een grondige literatuurstudie uitgevoerd. (Zie VI.: Bibliografie) De gebruikte boeken en artikels komen uit de universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Gent, en uit het privé- archief en de privé- bibliotheek van de architect zelf. De doelstelling van deze literatuuranalyse is het scheppen van een algemene architecturale context en het bestuderen van de architect via de vakliteratuur. Het is de bedoeling alles naast elkaar te leggen en met elkaar te verbinden om op deze manier een coherent geheel te vormen. Er werd gezocht naar literatuur in verband met de architect zelf en daarna naar meer algemene informatie over de tijdsgeest van Brugge en naar de architectuurpraktijk van de twintigste eeuw.

Twee basiswerken bij het omschrijven van de architecturale context en de omwentelingen op vlak van monumentenzorg in Brugge ten tijde van architect Van Biervliet, waren *Stenen Herleven*²⁰ en *Behoedzaam omgaan*²¹. Het boek *Bouwen in België 1945-1970* was belangrijk omwille van het feit dat het in de jaren zeventig werd uitgegeven. De publicatie toont een selectie van belangrijke, eigentijdse verwezenlijkingen. Tenslotte mag ook Geert Bekaerts *Hedendaagse architectuur in België* niet ontbreken. Dit was een heel belangrijke bron van informatie bij het omschrijven van de architectuurontwikkelingen in de twintigste eeuw.

Verschillende krantenknipsels werden doorgenomen. Ook artikels uit tijdschriften werden bekeken. Verder zijn er nog uitgaven van scholen, organisaties en prijsuitreikingen. Alle knipsels en artikels werden destijds door de architect zelf of door familieleden uitgeknipt en bijgehouden, gedateerd en soms zelfs in de marge becommentarieerd.

Hieronder worden enkele belangrijke documenten vermeld. Het betreft een gepubliceerd interview met Erik Van Biervliet en een reeks bulletins waaraan de architect meewerkte. Het eerste is een krantenartikel uit Het Volk waarin architect Van Biervliet meer uitleg geeft over zijn woning aan de Sint-Annarei 11.²² Het tweede betreft de bulletins van de Oude Gistfabriek vzw. Deze werden door Erik Van Biervliet en zijn vriendenkring uitgegeven voor de mensen die zich lid maakten van deze vereniging. Het bevat interessante informatie over het industriële erfgoed van Brugge in het bijzonder, maar ook over de georganiseerde activiteiten vanwege de architect zelf.²³ Omdat het niet meer mogelijk is om met Erik Van Biervliet te gaan praten, zijn deze twee bronnen van uitzonderlijk belang.

---

²⁰ CONSTANDT, L (red.), *Stenen herleven: 111 jaar 'Kunstige Herstellingen' in Brugge 1877-1988*, Brugge, Van de Wiele, 1988.

²¹ *Behoedzaam omgaan: Monumentenzorg in Brugge 1988/1993*, Brugge, Van de Wiele, 1993.

²² P. ARNOU, *Architect Van Biervliet: een gevel is geen masker*, in: Het Volk, 21.06.1989, p. 19.

²³ Stichting Oude Gistfabriek, Brugge, H. Dacquin, jg. 1-3, 1980- 1983.

II.3. ONUITGEGEVEN BRONNEN

Erik Van Biervliet maakte voor het Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars een selectie van werken die hij interessant genoeg vond om erin te vermelden. De lijst bevat ongeveer 150 projecten, gemiddeld vijf tot zeven per jaar, beginnend bij het afstudeerjaar en eindigend met het overlijdensjaar. Aan de hand van deze lijst kan geconcludeerd worden dat de architect zelf de diversiteit van zijn werk wou benadrukken. Er staan een aantal restauratieprojecten in vermeld, maar ook renovatieprojecten, verschillende appartementsgebouwen, woningen, sociale huisvesting, scholen en bedrijfsgebouwen. Afgezien van de verschillende types projecten worden ook prijzen en ontwerpstudies vermeld.

Wat betreft de woonhuizen, komen verschillende stijlen en types aan bod. Een moderne villa, een postmoderne woonst, weekendhuisjes, een dokterspraktijk met woonst, een huis met apotheek, ed. Hieruit blijkt dat Erik Van Biervliet al deze projecten op een gelijkwaardig niveau plaatste.

Dit document is van belang bij het onderzoek en zal gebruikt worden om casussen te kiezen.

Onder de onuitgegeven bronnen behoren ook enkele gebruikte brieven uit het privé- archief, zoals de brief van de Prijs Robert Maskens voor Architectuur aan Erik Van Biervliet van 09.11.1981. Deze brief kondigt de architect aan als winnaar van de Maskensprijs. Ook verschillende rapporten van de jury, bijvoorbeeld voor de ideeënwedstrijd voor sociale huisvesting WISH '84, zijn belangrijke bronnen.

II.4. ICONOGRAFISCHE BRONNEN

4.1. HET ARCHIEF VAN DE ARCHITECT

Het is vanzelfsprekend dat de iconografische bronnen van belang zijn voor het archiefonderzoek. Naast de plannen en de schetsen is de familie in het bezit van een “fototheek”. Het privé- archief bevat vele foto’s van de uitgevoerde werken van Erik Van Biervliet. Deze zitten in de dossiers en tussen de plannen verspreid. Zo goed als alle foto’s werden door de architect zelf gemaakt. Aan de hand van deze bronnen kon er een goed beeld gevormd worden van het werk van Erik Van Biervliet. Er kon bovendien een vergelijkende studie worden gemaakt met de huidige staat van de gebouwen in kwestie.

Er is sprake van enkele fotoboeken die echter verdwenen zijn.²⁴ Ook dia’s die bewaard worden op de zolder van de architect zijn belangrijke iconografische bronnen. Het zijn herinneringen aan studiereizen, maar ook een vaststelling van het cultureel erfgoed in Brugge.

Terwijl schetsen in de bijbehorende dossiers zitten, werd er één schets in de bibliotheek van de architect teruggevonden. In diezelfde bibliotheek zat ook een aquarel van de architectenwoning aan de Sint-Annarei 11. Het is een werkje van een zekere Seymour Pollack, een Amerikaanse opticien die toevallig in Brugge was en gefascineerd geraakte door dit gebouw.

4.2. DE BEELDBANK

Er werd onderzoek verricht op de online-fototheek van Brugge: <http://www.beelddbankbrugge.be>. Op deze site worden gedigitaliseerde foto’s van het Stadsarchief, de Dienst Monumentenzorg, de Openbare Bibliotheek van Brugge, privé-collecties en Brugse musea ter beschikking gesteld. Via een zoekmachine kunnen allerhande foto’s worden gevonden. Het bleek een nuttige bron te zijn om een beeld te creëren van de verwezenlijkte werken in Groot- Brugge.

---

²⁴ Informeel gesprek Lori Van Overbeke, zijn echtgenote.

II.5. MONUMENTALE BRONNEN

Veel gebouwen werden bezocht en gefotografeerd. Het veldwerk is nuttig, maar vooral onontbeerlijk in een wetenschappelijke studie. Het bezoek aan verschillende woningen was in eerste instantie interessant om de huidige toestand te constateren, maar ook belangrijk bij het bestuderen van de materialen, de ruimtelijke ervaring, de eventuele wijzigingen, enzovoort.

In de mate van het mogelijke werd er getracht zo veel mogelijk projecten te bezoeken. Wanneer het zich voor doet, zullen de foto's gecombineerd worden met plannen en oudere foto's of dia's. Dit heeft vooral betrekking op het bestuderen van de verschillende casussen bij de bespreking van het oeuvre.

Toch werden verschillende gebouwen niet teruggevonden. In eerste instantie is dit het gevolg van bijvoorbeeld een ontbrekend adres bij de plannen of schetsen in het privé-archief. In tweede instantie waren verschillende gebouwen in situ niet te identificeren.

II.6. MONDELINGE BRONNEN

Zonder twijfel zijn de mondelinge bronnen waardevolle bronnen. Interviews en gesprekken met de mensen die Erik Van Biervliet goed hebben gekend laten toe een beeld te vormen van zijn persoonlijke karaktertrekken en van zijn leven en werk in het algemeen. De getuigen kunnen belangrijke informatie meegeven die niet vermeld wordt in publicaties of artikels. De grootste hulp hierbij was ongetwijfeld Lori Van Overbeke die vol lof en vaak emotioneel over haar man sprak. Na vele gesprekken werd één interview afgenomen en getranscribeerd in bijlage opgenomen. De andere gesprekken zullen, indien van toepassing, in de tekst zelf aangehaald worden.

Ook de zoon van de architect, Tom Van Biervliet, werd aan een interview onderworpen. Hij trad in de voetsporen van zijn vader en nam na het overlijden van Erik Van Biervliet, samen met Isabelle Caestecker en Guy Volbrecht, het architectenbureau over.

Jan Esther, Kunsthistoricus bij de Dienst voor Monumentenzorg en Stadsontwikkeling van Brugge (DMS), werd aangesproken voor een interview. Door de gesprekken tijdens mijn stage bij de DMS, kwam ik te weten dat hij Van Biervliet goed heeft gekend. Jan Esther is in Brugge een gevestigde waarde en ondertussen al meer dan 30 jaar in dienst bij Monumentenzorg. Hij volgt de restauratie- en renovatiewerken op en geeft advies over wat wel en wat niet kan. Omdat de masterproef onder andere over de restauratie- en renovatiepraktijk van de architect handelt, was Jan vast en zeker een geschikte bron.

Miek Goossens van de Dienst voor Monumentenzorg West-Vlaanderen was tot twee maal toe voorzitter van ICOMOS Vlaanderen/Brussel. Het was nuttig om van haar een interview af te nemen, want zo werd een algemeen beeld gecreëerd van de toenmalige restauratievisie van Brugge en van de internationale ontwikkelingen op architecturaal vlak.

Tenslotte zijn er nog de inwoners van welbepaalde gebouwen van Erik Van Biervliet, die tijdens de bezoeken handige informatie meegaven. Ik werd er vriendelijk ontvangen om het gebouw in situ te bestuderen.

III. BIOGRAFIE VAN ERIK VAN BIERVLIET ²⁵

III.1. JEUGD EN OPLEIDING

1.1 JEUGD

Erik Van Biervliet (Afb. 1) werd op 11 oktober 1938 te Zarren geboren. Zijn vader was Adh mar Van Biervliet (1900- 1970), een huisdokter te Zarren. Zijn moeder was Leontina Joanna Raeymaekers (1900- 1974), zij was afkomstig van Arendonk bij Antwerpen. Het ouderpaar kreeg twaalf kinderen, waarvan Erik Van Biervliet de op twee na jongste. Wanneer de kinderen de leeftijd van zeven jaar hadden bereikt, moesten ze op kostschool. Van Biervliet doorliep het secundair onderwijs in de moderne talen, eerst aan het college van Melle²⁶ en daarna aan het Onze- Lieve- Vrouwcollege van Oostende.²⁷ Het was in Oostende dat er een leraar, die ‘Pietje Potlood’ werd genoemd, zei dat hij naar Sint- Lucas moest gaan. De leerkracht vond Van Biervliet namelijk zowel uitmuntend in wiskunde als in tekenen.

Hoewel zijn moeder zich interesseerde in de Schone Kunsten en in de architectuur werd Erik Van Biervliet van huize uit aangespoord om het beroep van geneesheer of apotheker te beoefenen. Dat is namelijk het beroep dat door al zijn familieleden werd gepraktiseerd. Toch koos hij voor de studie van architect.

1.2. OPLEIDING

Niettegenstaande zijn ouders hem verzochten zich in te schrijven aan de faculteit geneeskunde te Gent, schreef Van Biervliet zich in voor de opleiding architectuur aan het Sint-Lucasinstituut van diezelfde stad. Toen was het nog verplicht om een ingangsexamen af te leggen. Omdat de architect geen voorkennis had nam hij twee jaar voorbereiding, een soort ‘artistiek humaniora’, om zijn wiskunde bij te schaven. Het was pater Baluster die hiervoor instond. Pas na het eerste semester bracht Erik Van Biervliet zijn ouders op de hoogte van zijn studiekeuze. Zij waren zeer verwonderd, want niemand anders had zich ooit aan een opleiding architectuur gewaagd.

---

²⁵ De biografie werd grotendeels samengesteld aan de hand van het interview met Lori Van Overbeke. (Bijlage VII.4.) Wanneer andere bronnen werden gebruikt, zullen deze in voetnoot worden vermeld.

²⁶ Privé- archief Erik Van Biervliet, Erecertificaat 6de Moderne, 29 maart 1953.

²⁷ Ibid., Diploma 4de Moderne, schooljaar 1954-1955.

De keuze voor het Sint- Lucasinstituut lag voor de hand. Het had zijn grondslagen in het katholicisme en Van Biervliet zelf was afkomstig van een zeer katholiek gezin. Bovendien had hij aan een katholieke school gestudeerd. In tegenstelling tot de academie, was het instituut in die tijd dé school voor een onderricht in de architectuur. Hij kreeg er ondermeer les van P. Cassiman, J. Vande Bogaerde, R. Warie,²⁸ P. Van Maele²⁹ en P. Gavel.³⁰

Erik Van Biervliet werd opgeleid onder het directoraat van broeder Urbain, zijn doopnaam was Louis Van Mechelen (1927/1948-1974).³¹ Deze zal doorheen zijn carrière altijd de reden van bestaan van de verschillende architectuurstromingen benadrukken, dus ook die van het modernisme. Om deze reden dwong hij bij zijn leerlingen nooit een stijlkeuze af.³²

Al lang werd een strijd aangekondigd tussen het traditioneel modernisme en het progressieve modernisme. Het traditioneel modernisme werd in de jaren dertig met het nationaal socialisme vergeleken, wat met de oorlog een negatieve connotatie kreeg. Als gevolg daarvan werd het internationaal modernisme, wat verboden werd ten tijde van de Wereldoorlogen, algemeen aanvaard.³³

Bij de aanstelling van broeder Urbain als nieuwe directeur van het instituut in 1948, ontstond een nieuwe ingesteldheid. De oorlog en het nationalisme moesten zo snel mogelijk vergeten worden. Opvallend hierbij zijn de veranderingen in visie van na de tweede wereldoorlog. Het regionalisme en het nationalisme hadden niet meer dezelfde betekenis als voorheen én het modernisme moest ruimere kansen en meer krediet brengen. Dit was vooral het geval bij de oudere generatie, want de jongeren zullen zich met de crisis van 1968³⁴ van hen afstoten.³⁵

---

²⁸ Paul Warie (1901-1991) verkreeg zijn diploma in 1923. Van 1926 tot 1968 was hij leerkracht aan Sint- Lucas, hij was de laatste voorzitter van de Studiekring en pleitte in een tijd van modernisme voor de traditionele architectuur. In: J. VAN DE PERRE, *Op de grens van twee werelden. Beeld van het architectuuronderwijs aan het Sint-Lucasinstituut te Gent in de periode 1919-1965/1974*, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2003, p. 116.

²⁹ Paul Van Maele was leraar aan Sint- Lucas. Samen met Edmond Eggermont (leraar van 1945 tot 1979) en Rutger Langaskens (leraar van 1941 tot 1977), had hij een sleutelpositie in de ateliers van de jaren zestig. De drie voornoemde leraars volgden de vernieuwende tendensen op vlak van stedenbouw en monumentenzorg niet op. Dit zorgde ervoor dat de opstandige leerlingen van 1968 leerkrachten als hen wilden wegzenden. Dit gebeurde niet, maar door aanvoer van nieuwe (en jongere) docenten zouden de oudere hun macht moeten inleveren. In: *Ibid.*, p. 87 en 121.

³⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

³¹ Deze broeder, Louis Van Mechelen, werd in 1903 geboren te Sint- Gillis Brussel. Na zijn kloosterleven studeerde hij in 1927 af als ingenieur- architect aan de rijksuniversiteit van Gent. Datzelfde jaar nog werd broeder Urbain atelierleraar, maar ook leraar wiskunde en leraar voor technische en architectuurtheoretische vakken. In 1984 wisselde hij zijn lerarenchap in voor het directoraat, dit tot 1974.

³² J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 57.

³³ *Ibid.*, p. 60.

³⁴ De architecten en het architectuuronderwijs werden als oorzaken gezien voor de malaise waarin de moderne architectuur zich bevond. Bovendien was er in Sint- Lucas een generatiekloof die overbrugt moest worden. In: *Ibid.*, p. 87.

De argwaan voor de modernistische architectuuropvattingen was na de oorlog volledig verdwenen. Onder leiding van broeder Urbain werden verschillende reizen en spreekbeurten met betrekking tot de modernistische architectuur gehouden. In 1950 werd broeder Urbain voor de eerste maal geconfronteerd met de Unité d'habitation van Le Corbusier en in 1951 organiseerde hij al lezingen over Scandinavische architectuur en Alvar Aalto. Hij volgde de architectuurontwikkelingen op in West- Duitsland. In 1956 maakte hij met zijn studenten een reis naar Parijs, Ronchamp, Bazel (voor een bezoek aan ir. Hermann Baur) , Frankfurt (voor de werken van Rudolf Schwartz) en Keulen. In 1957 reisde hij met de studenten naar de Internationale Bauausstellung in Berlijn, waar de werken van Niemeyer, Scharoun, Stubbins, Gropius, Le Corbusier en vele anderen te bezichtigen waren. Kortom, het modernisme had zijn intrede in Sint- Lucas gedaan.³⁶

Broeder Urbain zal voor verschillende vernieuwingen zorgen. Erik Van Biervliet zal gedurende zijn studies met deze veranderingen in contact komen. In eerste instantie verdringt de maquette de schets, want door zijn eendimensionale karakter heeft de schets vaak zijn beperkingen. De maquettes zullen algemeen ingevoerd worden vanaf de jaren 1955.³⁷ Deze driedimensionale ontwerpen bevorderen het denken in strakke lijnen, waardoor het makkelijker aansluit bij het internationale modernisme. Toch kan het overkomen als te geïsoleerd en te gestileerd. Door toedoen van het ontstaan van de maquettebouw, zullen goede tekenaars vanaf de jaren zestig eerder een zeldzaamheid worden.³⁸

Verder zullen er zich veranderingen voordoen op vlak van het opmeten. In tegenstelling tot zijn voorganger, zal Jan Van de Bogaerde (leraar van Erik Van Biervliet) de nadruk leggen op het opmeten en analyseren van moderne architectuur.³⁹

Vanaf de jaren vijftig zal er een stedenbouwkundige opleiding ontstaan. In tegenstelling tot de universiteit zal deze van Sint- Lucas eerder praktisch gericht zijn. Een andere vernieuwing wordt doorgevoerd op vlak van de monumentenzorg. De nadruk lag in principe bij het opmeten, de archeologische studie en de restitutie van de gebouwen in hun historische vorm. In de jaren zestig zal dit uingebeid worden naar een meer stedenbouwkundige en ruimere visie. Dit wordt natuurlijk beïnvloed door het in 1964 verschenen Charter van Venetië, waarin de integratie van nieuwe gebouwen in een historische omgeving en de herwaardering van oude

---

³⁵ J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 78.

³⁶ *Ibid.*, p. 79.

³⁷ *Ibid.*, p. 80.

³⁸ *Ibid.*, p. 88.

³⁹ *Ibid.*, p. 80.

gebouwen als basis dienen. Verder zullen de stadsgehelen bestudeerd worden, opnieuw onder invloed van Jan Van den Bogaerde.⁴⁰

Doordat broeder Urbain een opleiding tot ingenieur genoten had, zullen techniek en constructie een belangrijke rol spelen. Samen met docenten als Leon Durin, lesgever betonconstructie van 1945 tot 1966, en Paul Goossens, leraar vanaf 1958, stimuleerde hij de leerlingen tot het gebruik van nieuwe materialen en technieken.⁴¹

Bij de studentenontwerpen wordt er een geleidelijke breuk met het modernisme waargenomen. De soberheid en zakelijkheid zullen meer en meer op de voorgrond treden.⁴² De periode tussen 1955 en 1965 wordt gekenmerkt door een hoogtepunt van het modernisme, maar vanaf dan wordt ook het einde van het modernisme ingezet. Integratie in een stedelijk weefsel was in die tijd zelden van toepassing, maar deze gevoeligheid keert geleidelijk aan terug. Belangrijk voor deze tijd zijn de invloeden van de Scandinavische en de Zwitserse architecten en de natuurgerichtheid van de verschillende ontwerpen. Het belang van integratie in een stadscontext en de stadsvernieuwing dringen zich vanaf dan ook langzaam maar zeker op.⁴³

“Voor de architecten die uitkwamen na 1960 was de tijd te kort om nog een modernistisch oeuvre van enige omvang te realiseren.” Met Erik Van Biervliet en Freddy De Guchteneere werd de eindfase van dit modernisme ingezet.⁴⁴ Hier rijst onmiddellijk de vraag naar wat er nadien ontstaat. Vanaf de jaren zestig komt de expressieve betonarchitectuur op en ook een versobering⁴⁵ van de architectuur wordt ingevoerd. Het economische aspect zal aan belang winnen, dat wil zeggen dat de architecten met beperkte middelen een woning willen creëren. Tenslotte zal ook de natuurgevoeligheid stijgen.⁴⁶

Op 28 juli 1964 ontving Erik Van Biervliet tenslotte zijn diploma⁴⁷ van architect.⁴⁸ Vervolgens startte hij een verplichte tweejarige stage. In eerste instantie deed hij een stage

---

⁴⁰ J. VAN DE PERRE, *op.cit*, p. 81.

⁴¹ *Ibid.*, p. 81.

⁴² *Ibid.*, p. 87.

⁴³ *Ibid.*, p. 88.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 97.

⁴⁵ Als voorbeeld wordt het museum Dhondt- Dhaenens van Erik Van Biervliet gegeven.

⁴⁶ J. VAN DE PERRE, *op.cit*, p. 97.

⁴⁷ Op die dag studeerden ook andere architecten af. Dit zijn: Berkein Luc, Boel Herman, Borgonie Frans, Boucneau Albert, Bracke Roland, Content Marc, De Clercq Etienne, De Guchteneere Freddy, De Rudder Pascal, Dierckxsens Michel, Dumon Walter, Gautot Emmanuel, Haeck Alfred, Houtsaegeer Alain, Inghelram Thierry, Nonneman André, Olbrechts Walter, Strynckx Jan (later samenwerkingsverbanden met E. Van Biervliet), Top Ivan, Van Cauwenberghe Luc, Van de Steene Beni, Van Leysen Albert, Van Steelandt Jozef en Vanden Heede Lucas. In: *Ibid.*, p. 180-181.

⁴⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, bibliotheek, diploma architect, 28.07.1964

van één jaar bij Jean-Pierre Baert,⁴⁹ een architect uit Blankenberge die net als Erik Van Biervliet een opleiding aan Sint- Lucas genoten had.⁵⁰ Baert was destijds bekend voor zijn modernistische appartementsgebouwen in de badstad Blankenberge. Architect Van Biervliet verkreeg de stageplaats bij deze architect via Raoul Van Overbeke, aannemer en vader van zijn echtgenote Lori Van Overbeke.

Daarna liep Van Biervliet stage bij architect Georges Tourlamain uit Varsenare (1914-1984)⁵¹. Doordat de vrouw van deze architect de nicht van kanunnik Karel Dubois⁵² was, kreeg Tourlamain vooral opdrachten voor kloosters en kerken. In de loop van zijn stage, moest Erik Van Biervliet bijgevolg ontwerpen maken voor bijvoorbeeld een klooster in Pittem en voor een schooltje in Zevekote, nabij Gistel. Deze architectuur was van een andere aard dan de architectuur waarin Van Biervliet zich interesseerde. Dit betekent natuurlijk niet dat hij niets had bijgeleerd, in tegendeel.

Buiten het feit dat de stages bij Tourlamain en bij Baert verplicht waren voor het verkrijgen van zijn diploma van architect, was het ook een financiële hulp voor een pas afgestudeerde architect en vader.

Via de inventarisatie van het oeuvre werd duidelijk dat de architect gedurende het laatste jaar van zijn studie en tijdens zijn stage reeds opdrachten had. Het ging dan voornamelijk over opdrachten in zijn geboortestreek, Zarren en Moorslede.

---

⁴⁹ Jean- Pierre Baert werd geboren op 2 november 1928. Hij was architect-urbanist, schepen van Blankenberge en provincieraadslid van West-Vlaanderen. In: L. SCHEPENS, *De provincieraad van West-Vlaanderen. Socio-politieke studie van een instelling en haar leden*, Tielt-Amsterdam, Lannoo, 1976-1979, Deel II (1921-1978), p. 246.

⁵⁰ J.P. Baert ontving zijn diploma van architect in het jaar 1952. In: J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 178.

⁵¹ G. Tourlamain was Provinciaal Ondervoorzitter van K.B.K.W., plaatsvervangend Lid van de Raad van Beroep van de Orde van Architecten, Secretaris en Penningmeester van de Orde van de Architecten van West-Vlaanderen en Voorzitter van K.B.K.W. Afdeling Brugge. In: Privé-archieef Erik Van Biervliet, doodsbrieff G. Tourlamain.

⁵² Charles (Karel) Emiel Jozef Dubois werd in 1895 te Oostende geboren en hij overleed in 1956 te Roeselare. Nadat hij zijn humaniora aan het college van Oostende vervolmaakt had, ging hij eerst studeren aan het Kleinseminarie van Roeselare en daarna aan dat van Limerick. Zijn studietijd beëindigde hij met een opleiding aan de Katholieke Universiteit van Leuven. Naast verscheidene belangrijke verwezenlijkingen was kanunnik Karel Dubois vooral bekend als stichter van het Mannenverbond voor Katholieke Actie, als stichter van Jong Volkse Front en als proost van de K.S.A.-Jong Vlaanderen. In: *Karel Dubois (1895-1956)*, (s.d.), op de website van de ODIS databank intermediaire structuren, <http://www.odis.be/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 36-37.

III.2. VESTIGING ALS ZELFSTANDIGE ARCHITECT

Op 29 november 1963 huwde Erik Van Biervliet in Blankenberge met Lori Van Overbeke (°1944). Het was één van de eerste studentenhuwelijken.

Na zijn studies vestigde Van Biervliet zich als zelfstandige architect aan de Canada Square 7 in Sint-Andries Brugge. Deze toevallige keuze had als voordeel dat het dicht bij de autosnelweg en dicht bij de kust lag.

Bij zijn eerste realisaties als zelfstandige architect behoort Museum Dhondt-Dhaenens te Deurle. In dit complex van 1967 zijn woorden als helderheid, soberheid en rationaliteit, basisbegrippen. Het museumgebouw werd in de nasleep van zijn studies beïnvloed door Bauhaus, Le Corbusier, de naoorlogse Duitse - en Scandinavische architecten.

Het koppel zocht vanaf het einde van de jaren zestig naar een woning om te verbouwen of een stuk grond om op te bouwen. Door de wens van zijn echtgenote om in het centrum van de stad te gaan wonen, vestigde Erik Van Biervliet zich aan de Sint-Annarei 11. Door de enorme oppervlakte had dit pand een groot potentieel. In een eerste fase, in 1975, werden de leefruimte en de gang verbouwd. De verbouwing op zich was puur modernistisch, wat ook het geval was bij de gevels. In een tweede fase, in 1981, werd het voorhuis gerestaureerd en geïntegreerd in de context van de straat. (Zie IV.3.1.2.: De Sint-Annarei, 1981)

Op het gebied van monumentenzorg was de architect één van de eersten die zich volledig ingezet heeft voor het behoud van het industrieel- archeologisch patrimonium in Brugge. Een voorbeeld hiervan zijn de ontwerpen voor herbestemming van de oude Chicoreifabriek aan de Leffingestraat in 1975. Samen met de architecten Jan De Geyter⁵³ en Jan Marrannes⁵⁴ maakte Erik Van Biervliet plannen voor een studentenhuis op de gronden van deze site.⁵⁵ (Afb. 2- 4) Niettegenstaande werd de Chicoreifabriek in 1976 afgebroken.⁵⁶ Voor de Oude Gistfabriek⁵⁷ aan de Komvest werden ook ontwerpen gemaakt, maar dit erfgoed werd in 1985 eveneens

---

⁵³ Jan De Geyter werd geboren op 29 april 1956. Tegenwoordig is hij samen met anderen afgevaardigd bestuurder van het studiebureau DG&P nv. In essentie is dit een architectenvennootschap die zowel actief is op vlak van woningbouw, zorgcentra, kantoorgebouwen, gemeenschapsgebouwen, .. In: *De vennoten*, (s.d.), op de website van het studiebureau DG&P, <http://www.dg-p.be/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5 p. 29.

⁵⁴ Jan Marrannes is tegenwoordig architect bij Des-Arch, een bureau dat instaat voor het architecturale ontwerp van beursstandjes. In: *Contact*, (s.d.), op de website van Des-Arch, <http://www.des-arch.com/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5 p. 26.

⁵⁵ Privé- archief Erik Van Biervliet, summiere oeuvrelijst.

⁵⁶ *De Chicoreifabriek*, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 12 maart 2009, zie bijlage VII.5 p. 27.

⁵⁷ *De Oude Gistfabriek*, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 12 maart 2009, zie bijlage VII.5, p. 28.

afgebroken. (Afb. 5) Niettemin gingen er door zijn toedoen enkele ogen open en enkele jaren later kreeg hij zowel de steun van het volk als van de overheid om het project 'De Nieuwe Molens'⁵⁸ op te starten.⁵⁹

2.1. NEVENACTIVITEITEN

Van 1969 tot 1979 was Erik Van Biervliet docent aan het Hoger Rijksinstituut voor Technisch Onderwijs, het H.R.I.T.O., in Sint- Michiels. Hij stond er in voor het atelier van de architect-assistenten.⁶⁰ Hier leerde hij de studenten technisch tekenen.

Deze job bekwam de architect door het verkrijgen van de eerste prijs voor architectuur voor het ontwerp van een cultureel centrum in opdracht van de Provincie. Het was Eugène Vanassche,⁶¹ toen leerkracht aan het H.R.I.T.O., die het hem vroeg. De directrice van de school wou bovendien een leerkracht die niet enkel theoretisch, maar ook praktisch onderlegd was. Doordat Erik Van Biervliet op elk vlak aan hun vraag beantwoordde, nam hij het docentschap met volle overtuiging aan.

Volgens Lori Van Overbeke was hij graag leraar. Via deze weg nam hij ook stagiairs met potentieel aan, zoals Guy Volbrecht. Door het teveel aan werk in zijn architectenbureau moest hij tien jaar na intrede een keuze maken tussen het lesgeven en bijgevolg minder op het privé-domein werken of stoppen met lesgeven en het privé-werk voorrang geven. Hij koos voor de tweede optie.

Voor de Brugse Rechtbank van Eerste Aanleg trad Erik Van Biervliet enkele keren op als expert bij geschillen. Volgens Lori Van Overbeke zou dit beperkt gebleven zijn, vermits ze zich dit optreden maar vaag herinnert.

Van 1971 tot 1975 was architect Van Biervliet beheerder- penningmeester van de Scheidsrechterlijke Kamer van het Bouwbedrijf.

---

⁵⁸ Dit is een voormalige maalterij waar men een nieuwe bestemming aan wou geven (woongelegenheden). Het werd stopgezet doordat de geldschietters van het project failliet gingen. In 2004 werd het herbestemmingproject door anderen heropgestart.

⁵⁹ L. VAN OVERBEKE, *BIERVLIEET, Erik van, architect*, In: *Nationaal Biografisch Woordenboek 16*, Brussel, Paleis der Academiën, 2002, p. 105.

⁶⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

⁶¹ Eugène Vanassche is geboren in 1933 te Brugge. Net zoals Erik Van Biervliet studeert hij aan het Sint-Lucasinstituut van Gent. In 1956 begint hij zijn stages, eerst bij J. Lantsoght en daarna bij S. Smis, P. Pauwels, prof. Langaskens, prof. P. Van Maele en prof. Durin. Zijn eigen architectenbureau richt hij op in 1960. Tussen 1965 en 1974 is hij leraar in de afdeling architect- assistenten aan het H.R.I.T.O.N. Over het algemeen ontwerpt hij veel eengezinswoningen en grote projecten. In: J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 179 en L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 217.

In 1979 stond de architect samen met anderen aan de wieg van de Stichting Oude Gistfabriek vzw. De stichting pleitte voor het behoud van een gistfabriek in de Brugse stadskern. Niettegenstaande dat ze verschillende mensen bewust gemaakt hebben van het belang van dit industriële erfgoed, kon de sloop ervan enkel vertraagd worden tot 1985. (Zie III.2.4.: Op de bres voor industriële archeologie)

Tenslotte werd de architect herhaaldelijk gevraagd als jurylid voor verschillende architectuurwedstrijden. Zo zetelde hij in de jury voor het Sint-Lucasinstituut in 1984 en 1986, en voor WISH, d.i. een ideeënwedstrijd voor sociale huisvesting, in 1985.⁶² Dat zijn stem belangrijk was bij het verkiezen van een winnaar benadrukt zijn bekendheid in het Vlaamse architectuurlandschap, maar nog meer het respect voor de architect vanwege de belangrijke instellingen.

2.2. STUDIEREIZEN

Algemeen gezien kunnen studiereizen belangrijke inspiratiebronnen zijn voor het architecturale oeuvre van een architect. Erik Van Biervliet deed vele reizen, zowel privé als in groepsverband. Niet alleen deed hij deze reizen voor het opsteken van inspiratie, maar ook uit interesse voor de wereldarchitectuur. Volgens Lori Van Overbeke hechte hij hier veel belang aan en waren er destijds weinig architecten die zoveel studiereizen maakten als hij.

Met het H.R.I.T.O. bezocht Erik Van Biervliet Amsterdam in 1973 en Londen in 1974. In 1975 ging hij mee naar Parijs, Delft werd in 1976 bezocht en Thameshead in 1977.

Zeven keer ging de architect mee met de Architectural Tours van de Stichting Architecturaal Museum, de S.A.M.. In 1984 Frankfurt- Stuttgart, in 1985 Berlijn, in 1986 Ticino, in 1987 Barcelona, in 1988 Wenen, in 1989 Liverpool- Glasgow en in 1990 Bazel- Luzern- Lugano.

Tenslotte maakte hij studiereizen voor eigen doel. Voor het Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars schreef hij de voor hem meest interessante neer. In Duitsland waren vooral Meier, Sterling, Hollein, e.a. van belang. De werken van onder andere Jacobsen, Utson en Aalto ging hij bezoeken in Denemarken. Voor Schotland waren dit ondermeer de werken van Mackintosh en St. Cumbernauld en in Nederland vooral Blom, Hertzberger, Van Eyck, Bakema, Quist, Berlage, Dudok en bouwwerken in de Nieuwe Zakelijkheid. In Italië had hij interesse voor de werken van Palladio, Terragni, Ponti, Nervi en Str. Ticino en in Spanje

---

⁶² Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

onder andere voor Gaudi en Bofill. Hij bezocht nog Oxford, Cambridge, Moskou, Kiev en Leningrad.⁶³

Het interview met Lori Van Overbeke bevestigde het feit dat veel van deze studiereizen als inspiratiebron golden voor het werk van de architect. Bij de eerste reizen dat het echtpaar gemaakt heeft, behoorde bijvoorbeeld Duitsland. De architect wou er de culturele centra bezoeken, dit in functie van zijn ontwerp voor een Cultureel Centrum van de Provincie West-Vlaanderen. Wanneer hij met de opdracht voor het museum Dhondt- Dhaenens begon, werden de reizen in functie van de moderne museumarchitectuur gepland. Het echtpaar ging toen bijvoorbeeld naar Duitsland en naar Denemarken. Als gevolg van een reis naar Italië creëerde Erik Van Biervliet een huisje aan de Oude Gentweg in Brugge naar de stijl van architect Rossi.

Dat de architect een man van zijn tijd was, blijkt uit de laatste reizen die hij maakte. Het was namelijk zo dat het industriële erfgoed steeds meer aan belangstelling won. In functie van deze interesse bezocht hij in het noorden van Frankrijk de Familistère Godin te Guise. In essentie kan deze site vergeleken worden met Le Grand Hornu in België, waar de paternalistische werkgever aan een vroege vorm van sociale huisvesting deed.

Ook de dokken in Londen of de stad Roubaix, kunnen aan de lijst worden toegevoegd. Wat nu 'hot' is, werd tussen de jaren zeventig en negentig reeds door de architect bezocht. Hetzelfde geldt voor de 'New Towns' of 'Nouvelle Villes'.

Dat Erik Van Biervliet geabonneerd was op bijzondere en actueel denkende tijdschriften spoorde hem enkel nog meer aan om reizen als voorgaande te ondernemen. Het was blijkbaar niet enkel belangrijk dat hij van het allerlaatste nieuws op de hoogte bleef, maar ook dat alles in situ bekeken werd.

---

⁶³ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

2.3. WEDSTRIJDEN

Hoewel de deelname aan wedstrijden geen hoofddoelstelling was, schreef architect Van Biervliet zich enkele malen in. Herhaaldelijk viel hij met zijn werk dan in de prijzen.

In 1967 kreeg hij de prijs van de Provincie West-Vlaanderen voor een ideeënwedstrijd rond het thema 'Cultureel Centrum'.⁶⁴ Een jaar later deed de architect mee aan een prijsvraag voor het ontwerpen van een kerk in Male, Sint- Kruis- Brugge. Hiervoor werkte hij samen met architect J. Strynckx, een vroegere klasgenoot⁶⁵. In samenwerking met de voorgaande architect verkreeg Van Biervliet in 1969 een eervolle vermelding voor een Sporthal in beton, dit was een prijsvraag voor de Stuvo⁶⁶ Nederland.⁶⁷ (Afb. 6)

In 1970 deed hij samen met Hendrik Van Biervliet mee aan de Stedenbouwkundige wedstrijd in Limal.⁶⁸ De deelname aan deze wedstrijd kende geen gevolg.⁶⁹ Vervolgens werd er in 1974 een prijsvraag uitgeschreven voor het ontwerp van een bejaardentehuis in Pepingen. Samen met architecten Jan De Geyter en Jan Marrannes deed hij hieraan mee, ook hier zonder enig gevolg.⁷⁰ Voor het ontwerp voor het casino in Blankenberge werkte Erik Van Biervliet in 1976 samen met Comasco uit Londen, maar ook dit ontwerp werd niet weerhouden.

De architectenwoning aan de Sint-Annarei 11 wordt tot drie maal toe gelauwerd: in 1981 de eerste prijs Robert Maskens,⁷¹ in 1982 de Baksteenprijs⁷² en in datzelfde jaar ook nog de prijs voor gevelrestauratie van de Vereniging van Historische Steden en Gemeenten.⁷³ (Zie IV.3.2.: Sint-Annarei 11, 1981)

---

⁶⁴ Privé- archief Erik Van Biervliet, Cultureel Centrum.

⁶⁵ J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 180.

⁶⁶ De STUVO, of Studievereniging Voorgespannen Beton (d.i. een speciale vorm van gewapend beton, door een deel van de bewapening onder trekkracht in het beton te plaatsen, wordt de draagkracht ervan versterkt), werd in 1949 opgericht. De vereniging stond in om de onbekendheden van voornoemde techniek te onderzoeken. Na samensmelting en omvorming werden de doelstellingen van de STUVO vanaf 1975 gewijzigd. Vanaf dan was het onderzoeksteam bevoegd voor de ontwikkeling van constructief beton (voor opbouwende doeleinden, zoals trappen, wanden e.d.). Door de veranderende samenstellingen en omvormingen wordt het initiatief nu Stufib genoemd. Zie: *Historie van het Stufib*, (s.d.), op de website van het Stufib, <http://www.stufib.nl/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 32.

⁶⁷ *Sporthallen in beton: resultaten van de stuvo- jubileumprijsvraag 1969*, Stuvo, Amsterdam, 1969.

⁶⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, ingediend plan voor Limal, 01.11.1970.

⁶⁹ Ibid., invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

⁷⁰ Ibid., summier oeuverlijst.

⁷¹ Ibid., doos D, brief van Prijs Robert Maskens voor Architectuur aan Erik Van Biervliet, 09.11.1981.

⁷² Ibid., invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

⁷³ L. VAN OVERBEKE, *op.cit.*, p. 107.

In 1984 werd voor WISH zijn ontwerp “Ter Groene Boomgaard” te Kuurne weerhouden voor eindjurering, maar niet als laureaat.⁷⁴ Een eervolle vermelding kreeg Erik Van Biervliet in 1985 voor de restauratie en integratie van restaurant Kardinaalshof te Brugge, dit was naar aanleiding van de zevende Internationale Prijs voor Architectuur van Eternit.⁷⁵ Voor de restauratie/renovatie van het winkelpand Danneels in Brugge ontving hij in 1986 opnieuw de prijs voor gevelrestauratie van de Vereniging van Historische Steden en Gemeenten.⁷⁶ (Afb. 7)

Het project ‘*De Platse*’ in Koekelare kreeg in 1990 de Agora Award. (Afb. 8) In dezelfde gemeente werd de restauratie en renovatie van Brouwerij Christiaens, in samenwerking met G. Callens, in 1993 tot Vlaams Monument uitgeroepen.⁷⁷ (Afb. 9)

Doordat hij verschillende prijzen in de wacht sleepte, begon Erik Van Biervliet toch naam te maken. Hij verscheen op televisie, in de kranten en in tijdschriften. Er zijn zelfs artikels over hem teruggevonden in tijdschriften uit China.

2.4. OP DE BRES VOOR INDUSTRIËLE ARCHEOLOGIE

Het initiatief in 1979 voor het oprichten van de *Stichting Oude Gistfabriek* vzw kwam van Erik Van Biervliet. Men wou het oude fabrieksgebouw aan de Komvest in Brugge, een uniek voorbeeld van Nieuwe Zakelijkheid in de Brugse binnenstad, op een positieve manier zichtbaar maken in het stadsbeeld. Bovendien pleitte men voor het behoud van de Gistfabriek.

Fabrieken zijn hoogstwaarschijnlijk de meest kenmerkende bouwwerken van onze samenleving na de eerste industriële revolutie. Ze weerspiegelen een veranderende maatschappij op socio-economisch vlak want in plaats van ambachtelijk werk ontstaat nu industrieel georganiseerd werk.⁷⁸ Toch omvatten ze meer dan dat. De architecturale vormtaal ervan heeft een bepaalde betekenis. Ze staat in functie van de organisatie als uitdrukking van de arbeidsprocessen, van macht, en dergelijke meer.⁷⁹

---

⁷⁴ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars; Privé- archief Erik Van Biervliet, *WISH’84- projekt (sic.) “Ter Groenen Boomgaard” te Kuurne*, deelnemerslijst en verslag van de jurering, s.d., s.l.

⁷⁵ *Architectuurwedstrijden* in: A+ Aktueel, nr. 3, april 1985, p. 8.

⁷⁶ Privé-archief Erik Van Biervliet, summieere oeuvrelijst.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ P. BERCKMANS, G. CHARLIER, L. DAELS (e.a), *Van industrie tot erfgoed*, Brussel, Stichting Monumenten- en Landschapszorg vzw, 1989, p. 26.

⁷⁹ Ibid., p. 27.

Door de veranderingen in het industriële landschap geraakten vele fabrieken onbemand, wat vaak een materiële teloorgang inzette.⁸⁰ Men probeerde zoveel mogelijk industrieel erfgoed van de ondergang te redden en rond de jaren 1970 kwam de ‘industriële archeologie’ in Vlaanderen op gang. Met de tentoonstelling *En toen kwam de machine* (Brussel 1975), bijvoorbeeld, probeerde men het grote publiek te overtuigen van het culturele belang van industriële relictten. In 1976 zal de Rijksdienst Monumenten- en Landschapszorg tenslotte een decreet voorzien, waarin de “industriële- archeologische waarde” een nieuwe waarde zal zijn om een cultureel artefact te kunnen beschermen.⁸¹

Zoals uit de onderstaande passages zal blijken, staat het voorgaande niet garant voor de conservatie van verschillende industriële artefacten. Niettegenstaande het industrieel erfgoed vanaf de jaren zeventig algemeen al meer aanvaard werd door het gros van de bevolking, blijft het *utilitair conservatisme*⁸² een belangrijke rol spelen. Dat wil zeggen: het behoud van bouwwerken van vroegere stijlperiodes zolang het gebouw aan zijn functie blijft voldoen. Wanneer dit niet het geval is, is een sloop niet veraf en zal men eerder opteren voor een nieuwbouwproject.

Voorheen was de Gist- en Spiritusfabriek een stokerij van Jules Verstraete. In 1897 werd het verkocht om later, in 1924, verder uitgebreid te worden. Men voorzag een nieuw gebouw in de Nieuwe Zakelijkheid waarvan architect V. Jockin de ontwerper was.⁸³

Samen met onder meer de voorzitter van de stichting Pierre Thomas, een Brugse notaris,⁸⁴ en de ondervoorzitter Luc Constandt⁸⁵, ingenieur- architect en tevens directeur van de Dienst Monumentenzorg en Stadsontwikkeling te Brugge, maakte Erik Van Biervliet nieuwsbulletins. Via deze blaadjes wilden de initiatiefnemers de inwoners van Brugge wakker schudden en hen tonen welk waardevol industrieel bouwwerk ze in bezit hadden. Ideeën als ‘une fabrique d’art’⁸⁶ of een museum en documentatiecentrum voor hedendaagse kunst en pré-industriële en industriële archeologie⁸⁷ werden hierbij naar voor geschoven. De bulletins werden verfraaid door tekeningen van onder meer de architect zelf.⁸⁸ Verschillende argumenten werden naar voor geschoven om de Gistfabriek van een sloop te vrijwaren. Ten eerste was het een uniek voorbeeld van de Nieuwe Zakelijkheid op het Brugse grondgebied.

---

⁸⁰ P. BERCKMANS, G. CHARLIER, L. DAELS (e.a), *op.cit.*, p. 58.

⁸¹ *Ibid.*, p. 69.

⁸² *Ibid.*, p. 62.

⁸³ *Beeldbank Brugge*, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 11 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 25.

⁸⁴ *Ledenlijst afgesloten op 30-12-1979*. In: Stichting Oude Gistfabriek vzw, jg. 1, nr. 1, p. 34.

⁸⁵ *Persdocumentatie*. In: *Ibid.*, p. 7.

⁸⁶ P. THOMAS, *Persconferentie Parkhotel te Brugge, 13 november 1979* in: *Ibid.*, p. 3.

⁸⁷ *Persdocumentatie 2*, In: *Ibid.*, p. 6.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 4.

Ten tweede was het gebouw helder geconcipieerd. Ten derde had het een indrukwekkend interieur. Ten vierde had de fabriek een indrukwekkende staalconstructie en ten vijfde was het de enige ‘industriële kathedraal’ in de omgeving.⁸⁹

“Wij als architecten (sic) hebben de taak iets naar voren te brengen, zijn wij dan hedendaagse architecten (sic) niet meer in staat, om zoals onze voorgangers, in harmonie en met respect voor het geen uit het verleden is overgebleven verder creatief te zijn.”(E. Van Biervliet)⁹⁰

In 1980 werd Luc Constandt teruggeroepen omdat zijn ondervoorzitterschap niet verenigbaar was met zijn functie aan de Stad. Hierdoor werd Erik Van Biervliet op 13 maart 1980 tot ondervoorzitter uitgeroepen.⁹¹

Het ledenaantal was het eerste jaar aanzienlijk met zo’n 440 leden, maar daalde het tweede jaar met de helft.⁹² Uit de ledenlijsten werden enkele belangrijke personen gefilterd. Brigitte Beernaert, Luc Constandt en Jean- Pierre Esther van de Dienst Monumentenzorg van Brugge. Verder nog Luc Devliegher, Luc Dugardyn, Miek Goossens en aannemer Arthur Vandendorpe.⁹³ Ook architect M. Bourgeois, de toenmalige voorzitter van ‘Ons Erfdeel’ J. Deleu, architectengroep ‘Planning’ en de toenmalige voorzitter van Icomos België D. Van Den Abeele waren lid.⁹⁴

In het Belgisch Staatsblad verscheen op 5 februari 1982 de aanvraag voor de bescherming van de gistfabriek (gevels en bedaking),⁹⁵ waardoor de hoop nog meer werd opgeflakkerd. Toch werd de Gistfabriek in 1985 met de grond gelijk gemaakt.⁹⁶ Volgens Geert Bekaert mag het felle verzet tegen de afbraak van de gistfabriek niet gezien worden als iets reactionairs, maar als een pleidooi voor verscheidenheid in het architectuurlandschap. De Gistfabriek paste niet in het vooropgestelde integratiemodel van de Stad en moest om deze reden verdwijnen.⁹⁷ Bovendien waren er ook interne conflicten. Erik Van Biervliet kreeg de steun van het Ministerie voor Cultuur om de Provinciale Collectie in de fabriek onder te brengen. De conservator van die collectie was hier niet mee gediend en voerde een uitputtende discussie met het Ministerie. Het was een droevige zaak, maar volgens Lori Van Overbeke was de tijd

---

⁸⁹ *Persdocumentatie 2*, In: Stichting Oude Gistfabriek vzw, jg. 1, nr. 1., p. 5.

⁹⁰ E. VAN BIERVLIET, *Wij in Brugge, nov. 1979*, In: *Ibid.*, p. 10.

⁹¹ *Verlag van de jaarlijkse algemene vergadering*, In : *Ibid.*, jg. 1, nr. 2, p. 54.

⁹² *Werkingsverslag Stichting Oude Gistfabriek 06-03-1980/28-03-1981*, In : *Ibid.*, jg. 2, nr. 1-2, p. 36-39.

⁹³ *Ledenlijst afgesloten op 30-12-1979*, In : *Ibid.*, jg. 1, nr. 1, p. 32-34.

⁹⁴ *2de deel ledenlijst*, In : *Ibid.*, jg. 1, nr. 2, p. 57-59.

⁹⁵ *Belgisch Staatsblad*, 5.2.1982, p. 1018.

⁹⁶ *Beeldbank Brugge*, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 11 maart 2010.

⁹⁷ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 195.

gewoonweg niet rijp voor het behoud van deze kolos en werd ze bij gebrek aan herbestemming afgebroken.⁹⁸ Volgens Tom Van Biervliet was het een gemiste kans voor het architectenbureau van zijn vader, zowel op budgettair vlak als op vlak van erkenning.⁹⁹

Viollet-le-Duc zei ooit: *“Wees nooit haastig met slopen als er geen dwingende noodzaak bestaat, want de open plek waar eens een monument stond dat belangrijk is voor de geschiedenis of de herinneringen aan een stad zal eens gevoelens van spijt opwekken.”*¹⁰⁰ Die gevoelens van spijt kwamen er, maar het kwaad was al geschied.

2.5. DE ARCHITECT EN ZIJN BIBLIOTHEEK

In de architectuurgeschiedschrijving wordt herhaaldelijk aandacht besteed aan het belang van architectenbibliotheken.¹⁰¹ In essentie is een architectenbibliotheek een manier om de interesses van de architect, zijn inspiratiebronnen, te achterhalen. Het is bijgevolg een belangrijke bron die absoluut doorgenomen moet worden bij het maken van dit proefschrift, vooral omdat de bibliotheek van architect Van Biervliet nog in een zo goed als perfecte staat verkeert.

In het voormalig bureau van de architectenwoning aan de Sint-Annarei bevindt zich tot op heden de persoonlijke bibliotheek van Erik Van Biervliet. Binnen het bestek van deze masterproef is het niet de bedoeling om een inventaris aan te leggen van deze omvangrijke bibliotheek. Wel kan een globaal overzicht ons een beeld geven van de inhoud.

De bibliotheek is volgens een bepaald systeem georganiseerd. De bovenste lagen zijn voorzien van monografische werken die alfabetisch geordend zijn. De werken van/over Berlage, Beyaert, Bofill, Botta, Braem, Breuer, Calatrava, Coenen, Le Corbusier, Engels, Felix, Foster, Galfetti, Gaudi, Gropius, Guimard, Hankar, Horta, Hoste, Krier, Lutyens, Mackintosh, Mallet-Stevens, Niemeyer, Koolhaas, Loos, Oud, Palladio, Pei, Pelli, Piano, Poelaert, Ritzen, Rossi, Rudolph, Saarinen, Sauvage, Scarpa, Schattner, Stirling, Taveira, Van Den Bogaerde, Vandenhove, Van de Velde, Van Doesburg, Van der Rohe, Van Eyck, Van Reeth, Venturi, Viollet-le-Duc, Vitruvius, Wagner en Wright zijn maar enkele namen uit de collectie.

---

⁹⁸ Interview met Lori Van Overbeke, 22 maart 2010 (Bijlage VII.4., p. 21).

⁹⁹ Interview met Tom Van Biervliet, 2 mei 2009 (Bijlage VII.1., p. 3).

¹⁰⁰ P. BERCKMANS, G. CHARLIER, L. DAELS (e.a.), *op.cit.*, p. 96.

¹⁰¹ Bijvoorbeeld studies naar Cuypers, Beyaert, e.a.

De rij onder de monografieën is voorzien van een thematische onderverdeling van de architectuur per streek, onder andere: Antwerpen, Brussel, Brugge, Gent, Wallonië, België en Internationaal.

De andere rijen bestaan uit verzamelwerken, tijdschriften en waardevolle boeken. Zo bezit Erik Van Biervliet alle verschenen exemplaren van *'Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen'*, de tijdschriftenreeks *'l'Emulation'*, *'Vlaanderen'* en *'M&L'*. De *'Dictionnaire raisonne du mobilier français à l'époque carolingienne à la Renaissance'* en *'Entretiens sur l'architecture Chrétien'* van Viollet-le-Duc zijn waardevolle reeksen in de verzameling. Onder de waardevolle documenten bevinden zich verder nog de auteursexemplaren van Huib Hoste's *'Ontstaan en betekenis der moderne architectuur'*, *'Harmonie in architectuur en stadsbeeld'* en *'Bouwen op het platteland'*. Ook *'Architectonographie des Temples Chrétiens, ou, Étude comparative et pratique des différents systèmes d'architecture applicables à la construction des églises, spécialement en Belgique: précédée d'une introduction sur l'architecture religieuse de l'antiquité'* uit 1850 van Henri-Désiree-Louis Van Overstraeten en *'Traité d'architecture: éléments de l'architecture, types d'édifices, esthétique, composition et pratique de l'architecture'* uit 1898 van L. Cloquet behoren tot de kostbare werken van de bibliotheek.

Deze verzameling is mede door zijn echtgenote tot stand gekomen, maar volgens haar was Erik Van Biervliet enorm geïnteresseerd, zowel voor wat vroeger gebouwd werd, als voor wat er op dat moment in het architectuurlandschap gaande was. Dat is bijvoorbeeld te merken aan de architectenmonografieën. De architect maakte geen onderscheid in stijlen, hij kocht gewoon waar hij geboeid door was. Zo stonden de Art Nouveau (met ondermeer Gaudi, Hancar, Horta, Mackintosh, Van de Velde en Wagner), de neostijlen uit de negentiende eeuw (met architecten als Beyaert, Poelaert en Viollet-le-Duc), het modernisme (Aalto, Braem, Breuer, Le Corbusier, Oud, Saarinen, Stirling, Van Der Rohe, Wright,...) en het postmodernisme (Bofill, Pelli, Rossi, Vandenhove, Venturi, Van Reeth,...) ongeordend door elkaar.

III.3. DE LAATSTE LEVENSJAREN

In 1995 werd er bij Erik Van Biervliet longkanker aangetroffen. Dit belette hem niet zijn werk verder te zetten. In de eerste maanden van 1996 mocht hij door de inname van allerlei medicatie niet meer rijden, waardoor Lori Van Overbeke hem naar de verschillende werven en bijeenkomsten bracht. Op 21 april van datzelfde jaar kreeg de architect een bekkenbreuk. Dat was het moment dat hij fysiek niet meer in staat was zijn werk verder te zetten. Guy Volbrecht, de technisch tekenaar van het bureau, ving het werk op. Toch werd hij door de architect verplicht om elke avond verslag uit te brengen. Erik Van Biervliet leefde voor de architectuur en voor de instandhouding van zijn bureau. Drie weken later, op 16 mei, overleed hij thuis. Hij werd op de Stedelijke Begraafplaats te Steenbrugge begraven. Zijn grafsteen kreeg een passende vers uit het schrift van Lucas uit de bijbel, een eerbetoon aan de architect: 'Als zij zwijgen, zullen de stenen spreken'.

Erik Van Biervliet kende een loopbaan van 32 jaar. Het betreft een gevarieerd en gediversifieerd oeuvre. Hij was een modernist in hart en nieren, maar kon toch verzoening vinden met de architectuur van het verleden, het heden en de toekomst. Zo heeft hij zijn stempel gedrukt op bepaalde monumenten in Brugge en Vlaanderen.

Ondanks dat Tom Van Biervliet zijn stage nog niet vervolledigd had, mocht hij van de Orde van de Architecten het bureau van zijn vader overnemen. Zo konden de projecten in uitvoering op een degelijke manier verder worden gezet. Het waren voornamelijk overheidsopdrachten en volgens Tom Van Biervliet geen aangename ervaring. De situatie waarin hij terecht kwam, was niet ideaal voor een pas afgestudeerde architect. Toch was het een goede leerschool, zo vond hij.¹⁰²

---

¹⁰² Interview met Tom Van Biervliet, 2 mei 2009, (Bijlage VII.1. p. 5).

III.4. PERSOONLIJKHEID EN KARAKTERISTIEKEN

Erik Van Biervliet wou al sinds zijn jeugd jaren architect worden. Met zijn passie voor architectuur was hij bijgevolg altijd bezig. Wanneer hij niet aan het werken was ging hij rondreizen om de architectuur van een andere architect te gaan bezichtigen. Zijn hobby was zijn werk. Lori Van Overbeke vertelde me dat hij vaak niet stopte met tekenen als er bezoek was. Ook wanneer hij bijvoorbeeld op restaurant zat, was hij met zijn werk bezig. Als gevolg hiervan werden er in het archief verschillende bierviltjes met kleine schetsjes teruggevonden. Met een balpen, liefst een blauwe Bic, en papier op zak ging hij op stap, zonder vertrok hij in geen geval.

Dat hij van zijn werk hield is in elk geval duidelijk. Met de reizen en zijn verzamelwerk als inspiratiebron ging hij aan de slag. Waar of wanneer deed er niet toe, maar het moest in elk geval op papier terechtkomen. Hij streefde in eerste instantie het comfort en het economische aspect van een bouwwerk na, dit betekent echter niet dat hij ongevoelig was voor het esthetische. Volgens hem moesten de twee met elkaar in harmonie zijn.

In het architectenbureau kwam hij voor de medewerkers over als een gemoedelijke man. Hij was wel streng bij het beoordelen van ontwerpen, want alles moest tot in de details in orde zijn. Volgens zijn vrouw heeft iedereen, die bij Erik Van Biervliet gewerkt heeft, er graag gewerkt. De sfeer was er namelijk altijd familiaal.

Erik Van Biervliet hechtte geen belang aan zijn imago. Hij was zeer overtuigd van wat hij deed. Wanneer er negatieve kritiek op zijn werk kwam, trok hij zich daar niet veel van aan. Hij verzamelde deze kritieken wel als documentatie. Toch was hij af en toe niet tevreden over de omstandigheden waarin zijn werk tot stand kwam. Voor het museum Dhondt- Dhaenens, bijvoorbeeld, waarbij hij de leidingen van het plafond niet zichtbaar mocht laten.¹⁰³ Of de problemen die zich voordeden bij de het project De Nieuwe Molens.

De architect was een bescheiden man die gevoelig was voor de situatie waarin de mensen leefden. Zo vertelde zijn vrouw dat hij echt ziek was na het bezoek aan het bejaardentehuis Sint- Clara te Brugge. Hij kon maar niet snappen hoe de bewoners in zulke benarde situatie moesten leven. Bovendien werkte hij vaak, zo goed als, gratis voor mensen die het financieel minder gemakkelijk hadden, bijvoorbeeld voor het echtpaar Van Der Linden in Waardamme. Volgens hem moest iederéén geholpen worden, een mooie houding van een dienstvaardig man. Toch had hij soms te veel vertrouwen in de mensen, waardoor er zich af en toe

---

¹⁰³ Dit werd later toegepast bij het Centre Pompidou. De architect had dan toch zijn brutalistisch kantje...

problemen voordeden. Zo tekende hij vaak zonder contract, waardoor de bouwheer gemakkelijk kon afhaken.¹⁰⁴

De architect was niet de persoon die, zoals vele andere architecten, een filosofisch geïnspireerd werk over zichzelf ging maken. In eerste instantie interesseerde het hem niet zichzelf te promoten, maar bovenal had hij te veel werk om zich daarmee bezig te houden.

---

¹⁰⁴ Interview met Tom Van Biervliet, 02.05.2009, (Bijlage VII.1. p. 1).

IV. HET OEUVRE VAN ERIK VAN BIERVLIET

IV.1. BESPREKING VAN DE OEUVRELIJST

In dit deel wordt getracht de veelzijdigheid van de architect en zijn oeuvre aan te tonen. Gebaseerd op het onderzoek in het archief van Erik Van Biervliet, wordt een overzicht van zijn oeuvre verkregen (Bijlage IX: Inventaris).

Een eerste vaststelling is de grote omvang van zijn oeuvre, dat 762 items telt. De lijst is zo goed als volledig, sommige gebouwen worden echter meer dan één keer vermeld. De oorzaak hiervan zijn de verschillende fasen van uitvoering, bijvoorbeeld de latere toevoeging van een tuinhuis en een uitbreiding of verbouwing aan het huis zelf. De bouwwerken zijn in een periode van 32 jaar gerealiseerd, dit is vanaf de start als zelfstandige architect in 1964 tot aan zijn overlijden in 1996.

De geografische verspreiding van de werken is erg duidelijk. Het valt onmiddellijk op dat de architect vooral in West- Vlaanderen actief was. Het was tenslotte zijn geboortestreek, maar ook de streek waar hij gedurende de rest van zijn leven verbleef. Een paar grote restauratie- en renovatieprojecten situeren zich in de Brugse stadskern. Toch is het vooral in de deelgemeenten Assebroek, Sint- Andries, Sint- Michiels en Sint- Kruis dat er verschillende woningen gerealiseerd werden. Ook de kuststreken spelen een belangrijke rol, met Blankenberge op kop. De overige projecten situeren zich bijvoorbeeld in het Oost- Vlaamse Gent. In mindere mate komen realisaties elders in België voor. Dit is ondermeer het geval bij de bouw van het Vredegerecht in Neerpelt bij Luik en de fabriek van Wuyts in Massenhoven nabij Antwerpen.

In de oeuvre- inventaris zijn alle projecten per jaar geordend. Hieruit blijkt dat de jaren 1972, 1974 en 1975 het meest succesvol waren, ongeveer veertig projecten voor elk van deze jaren. Nadat Erik Van Biervliet in 1964 afstudeerde, kreeg hij twee opdrachten. Dit is weinig in vergelijking met later, maar niet abnormaal gezien het feit dat hij toen juist architect werd. In 1996 had hij slechts één project, een gevolg van zijn ziekte en overlijden. Over het algemeen is een trend in de lijst af te lezen waarbij hij in sommige jaren minder projecten aannam dan in andere jaren. Dit komt omdat de vaak grootschalige projecten over verschillende jaren liepen.

Doorheen de jaren tachtig en negentig heeft de architect toch moeilijke perioden doorstaan. Een bewijs hiervan is een brief van 25 juni 1982 van Erik Van Biervliet aan Schepen Bob Deruelle. Hierin bedankt de architect de schepen die voorheen blijkbaar gemeld had dat Van Biervliet de prijs voor architectuur van de Vereniging van Historische Steden en Gemeenten in ontvangst zal mogen nemen. Toch doet de architect zijn beklag over de manier waarop Bob Deruelle zijn vraag om werk afgewimpeld had. De architect zegt dat hij mits de gewonnen prijzen niet veel werk heeft. Bovendien benadrukt hij in de brief letterlijk het gebrek aan opdrachten. Hierin betreurt hij ook de schaarse opdrachten vanwege de Stad.¹⁰⁵

De verscheidenheid aan typologie is een vierde aspect van het oeuvre, dit zijn in essentie de woningen, de appartementen en de nutsgebouwen. Het overgrote deel van Van Biervliets werk bestaat uit woningen. Hiertoe behoren de rijwoningen, de halfopen en de open bebouwing en de sociale woningen. Daarnaast vormen de appartementsgebouwen een tweede belangrijke groep. De laatste groep zijn de nutsgebouwen. Algemeen gezien zijn dit gebouwen die niet bedoeld zijn om in te wonen. Voorbeelden hiervan zijn fabrieken, opslagplaatsen, kantoren, winkels, scholen en dergelijke. Naast deze drie belangrijke types en afgezien van de verschillende restauraties, zijn er ook eenmalige opdrachten die er volledigheidshalve aan toegevoegd worden. In eerste instantie museum Dhondt- Dhaenens, zijn eerste grote opdracht en enige nieuwbouwmuseum in het oeuvre. In tweede instantie de Scarphout Yachtclub van Blankenberge, zijn laatste grote project.

Verder heeft de architect zich beziggehouden met verscheidene kleine opdrachten, bijvoorbeeld het bouwen van een berging, garage of schuur. Als gevolg van het interview met zijn weduwe, kan geconcludeerd worden dat de architect dit uit medeleven deed. Hij vond dat iedereen geholpen moest worden, ook al zijn het minieme ingrepen.¹⁰⁶

Tenslotte wordt duidelijk wie de opdrachtgevers van de architect zijn. Naast verschillende organisaties, overheidsinstellingen en projectontwikkelaars zijn het vaak particulieren die een project aanvragen. Handelaars, dokters, advocaten en apothekers zijn de meest voorkomende bouwheren uit de lijst. De architect had over het algemeen een bemiddeld cliënteel. Toch zal hij ook arbeiders en minder gegoede burgers helpen. Hij vond namelijk dat iedereen recht heeft op een architect. Voor deze laatste groep mensen werkte hij vaak zonder financiële vergoeding.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, brief van Erik Van Biervliet aan Schepen Bob Deruelle, 25.06.1982.

¹⁰⁶ Interview met Lori Van Overbeke, 22 maart 2010, (Bijlage VII.4. p. 20).

¹⁰⁷ Ibid.

De namen van sommige bouwheren komen in de lijst herhaaldelijk terug. Gaat het niet over een extra verandering aan eenzelfde project, dan gaat het over verschillende werken. Af en toe komen er bouwheren voor met dezelfde achternaam en uit dezelfde streek, waaruit geconcludeerd kan worden dat de architect soms voor verschillende leden van éénzelfde familie (ver)bouwde. Een voorbeeld hiervan is de familie Ampe uit Handzame, niet toevallig de streek waar de architect zijn jeugd doormaakte. Ook voor ondermeer de familie Behaeghel of de familie Wuyts is dit het geval.

In het begin van zijn carrière als architect krijgt Erik Van Biervliet vaak opdrachten vanwege zijn eigen familie of van kennissen van zijn familie. Ook via de familie van zijn vrouw, haar vader was aannemer, verkrijgt de architect projecten. Deze opdrachten situeren zich in Blankenberge waar hij gedurende zijn hele carrière zal bouwen. Vanaf de jaren tachtig, wanneer zijn eigen huis in de prijzen valt en hij op deze manier meer naambekendheid verwerft, zal hij ook via deze weg zijn cliënteel krijgen en wordt hij een bekende architect in zijn streek.

IV.2. MUSEUM DHONDT-DHAENENS, EEN BUITENBEENTJE

Erik Van Biervliet heeft zich nog maar net als zelfstandig architect gevestigd, wanneer Jules Dhondt hem in 1966 om een museumontwerp vraagt. De gevolgen van deze opdracht mogen niet onderschat worden. Door de bouw van het museum bekommt Van Biervliet nationale faam, komt hij in de pers, wordt hij gevraagd als architect, en dergelijke meer. In Koekelare zal hij in de jaren tachtig het Fransmansmuseum inrichten in de beschermde mouterij. Toch is het museum Dhondt- Dhaenens het enige nieuwbouwmuseum dat hij ooit zal ontwerpen. Doordat dit museum één van zijn eerste werken is en de enige in haar soort voor het oeuvre van de architect, verdient het een grondige uiteenzetting.

Bij een opdracht als deze kan het niet anders dan dat een jonge architect zich liet inspireren door andere moderne musea, zowel op nationaal als op internationaal niveau. Volgens Lori Van Overbeke is museum Dhondt-Dhaenens het eerste modernistische museum in Vlaanderen van na de tweede wereldoorlog.¹⁰⁸ Dit kan kloppen, maar in het toenmalige België ging men in die periode verschillende musea voor privé-collecties ontwerpen. Een eerste voorbeeld is het Koninklijk Museum van Mariemont (1962-1967), een verwezenlijking van architect Roger Bastin (1913-1986).¹⁰⁹ Het museum moest de grootschalige collectie van Raoul Waroqué herbergen.¹¹⁰ Een ander voorbeeld is dan weer de door André Jacquain (1921°)¹¹¹ ontworpen museumwoning Urvater (1960), in Sint- Genesius- Rode.¹¹² Beide gebouwen zijn modernistisch geïnspireerd. Ze worden gekenmerkt door het spel van open- en geslotenheid, maar hebben elk hun eigen karakter. Erik Van Biervliet was zeker en vast op de hoogte van deze musea. Mede door het interview met Lori Van Overbeke staat vast dat de architect zich ook door de Scandinavische museumarchitectuur liet inspireren. Speciaal voor het museum Dhondt- Dhaenens heeft hij immers studiereizen naar Duitsland en Denemarken ondernomen.¹¹³

---

¹⁰⁸ Gesprek met Lori Van Overbeke.

¹⁰⁹ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 55.

¹¹⁰ *Museum/collecties*, (s.d.), op de website van het museum Mariemont, <http://www.musee-mariemont.be/>, geraadpleegd op 02 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 38.

¹¹¹ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 109.

¹¹² *Ibid.*, p. 113.

¹¹³ Informeel gesprek met Lori Van Overbeke.

Opdrachtgevers

Jules Dhondt, groothandelaar in aardappelen, en Irma Dhaenens, huisvrouw, geven Erik Van Biervliet in 1966 de opdracht om een museum te ontwerpen. Twee jaar daarvoor stichtten de opdrachtgevers reeds een vzw, de Stichting Jules Dhondt. Deze had tot doel “*de middelen te verschaffen om actief bij te dragen tot de ontwikkeling van het bewustzijn van de Vlamingen als volksgemeenschap én het verheffen van het peil van hun kultuur [sic]*”¹¹⁴.

Het was rond deze periode dat Jules Dhondt erover nadacht zijn collectie open te stellen voor het grote publiek. Wanneer dat gebeurt, worden de statuten van het nieuwe museum bij de eerste steenlegging ingemetseld. Hierin staat dat het museum de collectie¹¹⁵ moest herbergen en toegankelijk maken voor het publiek. Verder kon het museum ook dienst doen als ruimte voor verschillende manifestaties om door middel van cultuur het Vlaamse volk te ontvoogden.¹¹⁶

Ligging en inplanting

Het Museum Dhondt- Dhaenens is gelegen aan de Museumlaan te Deurle, een deelgemeente van Sint-Martens-Latem in Oost-Vlaanderen. De Museumlaan loopt parallel met de Pontstraat en loopt loodrecht op de Phillippe de Denterghemlaan. Wanneer men via de Phillippe de Denterghemlaan de Museumlaan betreedt, kan men op het einde aan de linkerkant een L-vormige geasfalteerde voetgangersweg naar het museum ingaan.

Het museum zelf is gelegen in de eerste helft van een uitgestrekt perceel, een grasveld met bomenpartijen. Algemeen genomen neemt de bebouwde oppervlakte maar een vierde van de totale perceelsoppervlakte in beslag. Het gebouw vormt een quasi-rechthoek, met aan de achterkant van het rechterdeel een aanbouw.

---

¹¹⁴ *Over de stichters*, (s.d.), op de website van museum Dhondt-Dhaenens,

<http://www.museumdd.be/>, geraadpleegd op 02 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 40-41.

¹¹⁵ De collectie bestaat uit werken van Latemse kunstenaars, maar ook uit hedendaagse beeldende kunst van Belgische bodem in het algemeen. Schilderijen van bijvoorbeeld Gustaaf De Smet, Edgard Tytgat, Valerius De Saedeleer, Frits Van Den Berghe, Jean Jacques Gailliard en Albert Servaes behoren toe tot de collectie. In: *OKV, Museum Dhondt-Dhaenens: vrijhaven aan de Leie*, Antwerpen, Peter Wouters, 2006.

¹¹⁶ *Ibid.*, p.4.

Het exterieur

Wanneer men het gebouw nadert valt het langgerekte, eenvoudige en platte volume onmiddellijk op. Deze pure eenvoud wordt doorbroken door de nadrukkelijke aanwezigheid van verticale ramen aan de linkerkant, een glazen middenpartij en in- en uitgeschoven muren aan de rechterkant. (Afb. 10)

In het privé-archief van de architect zijn verschillende ontwerpen gevonden. Bij het eerste ontwerp is het linkerdeel van de gevel als een trechtersvorm opgevat en lijkt het alsof deze losstaat van de rest. (Afb. 11) Het tweede ontwerp is het uiteindelijke ontwerp. (Afb. 12) Tegelijkertijd wordt al een plan opgemaakt voor latere uitbreidingen aan het linkerdeel, maar door het overlijden van de bouwheer in 1969 zijn deze nooit uitgevoerd. (Afb. 13)

Het opgaand metselwerk van het exterieur bestaat uit baksteen. In het archief zijn ook diverse detailtekeningen bewaard die te maken hebben met het toe te passen metselverband waarvoor verschillende ontwerpen werden gemaakt. Met name het noorsverband (Afb. 14) en enkele sierverbanden (Afb. 15). Uiteindelijk heeft men voor het type Heidebloemsteen in noorsverband gekozen en nadien witgeschilderd.¹¹⁷

De voorgevel (Afb. 10) kan in drie worden opgedeeld. Een open inkompartij wordt geflankeerd door twee, eerder gesloten, gevelvlakken. Via zeven betonnen treden bereikt men de ingang. Door het aanwezige glas is de inkompartij in het gebouw nadrukkelijk aanwezig. Enkel de betonnen dakplaat en de omgekeerde U-vorm, een windvang, zijn duidelijk zichtbaar. Het glas geeft een onmiddellijke doorkijk naar het museum. (Afb. 16) De linkerzevl wordt door vier verticaal geplaatste ramen doorbroken. Deze ramen, met twee dwarsliggende roeden, zijn voorzien van een kader in geprofileerd staal en zitten dieper in het gevelvlak. Hierdoor ontstaat een ritmisch effect. (Afb. 17) In de rechterzevl is ook enig ritmiek aanwezig, maar ditmaal door de in- en uitgeschoven wanden. Hiertussen zorgt een smal, gevelhoog raam voor de lichtinval binnenin. (Afb. 18)

De gesloten zijzevl aan de linkerkant wordt enkel door twee boven elkaar liggende ramen doorbroken. (Afb. 19) Dit staat in contrast met de in- en uitstekende wanden aan de rechterzijzevl. (Afb. 20)

De achterzevl kan net zoals de voorgevel in drie worden opgedeeld. Het uiterst rechtse deel steekt meer naar voor en wordt afgebakend door twee stroken uitstekende bakstenen. Het bestaat uit twee verdiepingen, waarvan de gelijkvloerse over de gehele lengte een smal

---

¹¹⁷ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 1, Museum Dhondt-Dhaenens, bestek s.d., metselwerken, p. 6.

raampartij heeft. De ramen op de eerste verdieping zijn groter en lopen niet over de gehele lengte door. De drie uiterst rechtse ramen hebben elk een kleiner raam eronder. (Afb. 21) Het middelste deel heeft vier identieke ramen zoals in de voorgevel links. (Afb. 22) Het linkerdeel van de achtergevel is voorzien van in- en uitstekende muurvlakken met ertussen smalle stroken glas. Aan deze kant is een aanbouw aanwezig. Deze heeft op elke hoek twee plafondhoge rijen glasbouwstenen. Het bijgebouw wordt door middel van een glazen overloop met het museumgebouw verbonden. Hierin zit ook een deur naar de achtertuin. (Afb. 23)

Op het platte dak van ribbenbeton,¹¹⁸ liggen achtentwintig pvc- lichtkoepels.¹¹⁹ Voor de bedekking en bescherming is Isoper met leislag gebruikt.¹²⁰ Het dak bestaat uit drie delen. Zowel het linkerdeel als het middelste deel bestaat uit drie keer twee koepels. Tenslotte is het rechterdeel van zestien lichtkoepels voorzien, vijf koepels per zijde. In het midden is een patio vrijgelaten, waardoor hier geen dakbedekking nodig is. De geometrische opdeling van de koepels zorgt voor een esthetisch effect vanuit de lucht. (Afb. 13)

Het interieur

Aan de hand van de verschillende plannen kan aangetoond worden dat architect Van Biervliet alles tot in de details heeft uitgekend. Naast de vele voorontwerpen en schetsjes zijn er detailtekeningen voor zo goed als elk deeltje van het museum. De architect wist al bij de start hoe hij het gebouw wou vormgeven. Het administratieve en sanitaire blok werd als enige gewijzigd. Van één blok middenin de hal (Afb. 13) is men overgegaan tot twee gesplitste blokken aan weerszijden van de hal. (Afb. 12)

Het opgaand metselwerk uit baksteen¹²¹ is bepleisterd en beschilderd.¹²² De deuren binnenin, allen schilderdeuren van het type Svedex, zijn witgeschilderd.¹²³

Het interieur is open opgevat, alle ruimtes vloeien in elkaar over. Het bevat drie tentoonstellingszalen. Deze bevinden zich in het linkergedeelte, het rechtergedeelte en in het midden achteraan.

De inkomhal situeert zich tussen de inkompartij en een tweede, identieke glaspartij. (Afb.24) Wanneer men de deur naar het museum neemt, komt men in een hal. De vloer is hier met

---

¹¹⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 1, Museum Dhondt-Dhaenens, bestek s.d., metselwerken, p. 8.

¹¹⁹ Ibid., schrijn- en timmerwerk, p. 6.

¹²⁰ Ibid., metselwerken, p. 9.

¹²¹ Ibid., metselwerken, p. 4.

¹²² Ibid., metselwerken, p. 11.

¹²³ Ibid., schrijn- en timmerwerk, p. 4.

marmer betegeld.¹²⁴ Het onthaal rechtsvoor zit in een muur ingekapseld. Linksvoor zijn de burelen gelegen. (Afb. 25) Wanneer men rechtdoor gaat, betreedt men de achterste tentoonstellingsruimte.¹²⁵ (Afb. 26) Deze verleent toegang naar de toiletten, rechts, (Afb. 27) en het bureau en de berging, links. (Afb. 28) De deur naar de berging leidt ook naar een recenter toilet, naar een sas en de garage. Via de garage komt men in de uiterste ruimte waar de centrale verwarming staat.

Terug in de inkomhal verleent de opening aan de linkerkant toegang tot een kleine tentoonstellingsruimte en rechts de toegang tot de grote tentoonstellingsruimte. In beide zalen is de vloer met Tapison-summer betegeld.¹²⁶ Terwijl de kleine tentoonstellingsruimte verder geen speciale afwerking heeft (Afb. 29,30), is de grote tentoonstellingsruimte van een centraal gelegen patio voorzien. Hierdoor wordt natuurlijk licht naar binnen getrokken. (Afb. 31,32) De naar voor geschoven wanden links en voor de uiterste wand, zijn van een recentere datum. Achter de linkerwand zit een dubbele deur naar het depot. (Afb. 33, 34, 35)

Erik Van Biervliet riep de hulp in van ingenieur Leo Delafontaine voor het bestuderen van onder andere de funderingen, de dakconstructie en de bewapening. Er werd ook een studie bureau ingeschakeld voor het bestuderen van zonnewering. Uiteindelijk koos men voor UV- folie. Deze folie mocht volgens de berekeningen niet meer dan 150 lux doorlaten.¹²⁷ Aan de hand van de briefwisseling kan opgemaakt worden dat ook naar speciale verwarming werd gezocht, meer specifiek de stralingsverwarming. Handgeschreven notities wijzen tenslotte op zijn onderzoek naar bijvoorbeeld de lichtinval, de vochtregeling en de brand- en inbraakveiligheid van het museum.¹²⁸

Besluit

Erik Van Biervliet concentreerde zich vooral op de architectuur. Hij tekende hiervoor een strak modernistisch gebouw uit baksteen. Het huidig uitzicht is asymmetrisch, al was dit niet zijn basisdoelstelling. Terwijl de gevels schijnbaar gesloten zijn, heeft hij de inkomhal zo transparant mogelijk uitgewerkt. De tentoonstellingsruimten zijn op zichzelf betrokken, de ene zonder bijkomende afwerking en de ander met een kleine patio. De kwaliteiten van het museumgebouw zijn bijna ideaal: helderheid, proportie, eenvoud, compactheid,

---

¹²⁴ Volgens Lori Van Overbeke was het de bedoeling om de vloeren in een graniet te leggen. Door toedoen van Jozef Mees, kunstenaar en vriend des huizes, heeft men voor marmer geopteerd. (Bijlage VII.4. p. 23)

¹²⁵ Vroeger was hier een zithoek voorzien. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 1, Museum Dhondt-Dhaenens, plan 15.09.1967, grondplan.

¹²⁶ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 1, Museum Dhondt-Dhaenens, bestek s.d., metselwerken, p. 13.

¹²⁷ 150 lux is tegenwoordig het maximale toegelaten licht voor olieverfschilderijen, prominent aanwezig in de collectie van het museum.

¹²⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 1, Museum Dhondt- Dhaenens, notities.

overzichtelijkheid en geborgenheid. Het gebouw zorgt voor de creatie van een huiselijke sfeer, bijna een huiskamer, wat het basisbeginsel van zijn ontwerp was. De opdrachtgever wou er namelijk een privé-collectie onderbrengen. Het museum moest een plek worden waar men in alle rust van de kunst kon genieten en waar ontmoetingen konden plaatsvinden. Met het uitgevoerde concept is dit zeker waargemaakt.

Museum Dhondt- Dhaenens moet in zijn tijdscontext worden gezien. Terwijl men tegenwoordig een ware shopping- mentaliteit heeft ontwikkeld, is dit niet terug te vinden in het museum. Toen het in 1968 gebouwd werd, waren er andere normen en waarden. Het was de bedoeling een privé-collectie van accommodatie te voorzien. Momenteel is men van plan het gebouw ondermeer uit te breiden met een bibliotheek en een cafetaria. Volgens de regels van het ICOM moet er een degelijke infrastructuur zijn, die beantwoordt aan de noden van de bezoeker én van de collectie zelf. Er zijn nu ook strengere regels inzake brand- en inbraakbeveiliging, acclimatisering en UV- straling.

IV.3. RESTAURATIES

In dit deel wordt Erik Van Biervliet als restauratiearchitect behandeld. Ook al was de architect eerder bekend voor zijn nieuwbouw en zijn verbouwingen, mag dit onderdeel van zijn oeuvre toch niet onvermeld blijven. De architect heeft namelijk enkele restauraties in Brugge en omgeving op zijn naam staan. Hij woonde immers in Brugge, een stad waar een lange traditie bestond om met historische monumenten om te gaan. In de late jaren zestig en de vroege jaren zeventig speelt Brugge een pioniersrol op dat vlak en is restauratie in de context van stadsvernieuwing haast onontkoombaar. Het is dus evident dat architecten die in Brugge actief waren daar mee te maken kregen. Bovendien behoort Van Biervliet tot een generatie van architecten die nieuwbouw en restauratie in hun oeuvre nog tot één geheel wisten te combineren. Door zijn zelfstudie met behulp van boeken uit zijn eigen bibliotheek en het bezoeken van verschillende gebouwen staat het vast dat Van Biervliet de architectuurstromingen kende en er in de praktijk creatief mee omsprong.

3.1. KUNSTIGE HERSTELLINGEN

In *Stenen Herleven*, een uitgave onder de redactie van hoofdingenieur- directeur Luc Constandt van de dienst Ruimtelijke Ordening te Brugge, worden verschillende restauraties met stadstoelage besproken. Dit is ook het geval voor enkele restauraties van architect Van Biervliet. In deze uitgave noemt men de architect géén restauratiearchitect. Aan de hand van enkele voorbeelden wordt zijn restauratieaanpak duidelijk.

“Architectuur is een kunstuiting. Het typische aan kunst is dat het evolueert, dat men streeft naar vernieuwing. De architect is het aan zichzelf verplicht om het nieuwe in zijn werk aan bod te laten komen,” maar voor Brugge ligt dat anders. *“Brugge is een oude dame die met zachte hand aangepakt moet worden.”* (Erik Van Biervliet)¹²⁹

In de periode tussen 1945 en 1965 worden slechts een dertigtal particuliere woningen van een stadstoelage voorzien. Dit is beduidend minder dan de vorige perioden. Zowel het stadsbestuur als de bewoners vinden de instandhouding van historische particuliere woningen minder belangrijk. Bovendien houdt de Stad zich op dat moment meer bezig met de uitbouw van de zeehaven en het wegennet. Door de onverschilligheid van beide partijen neemt afbraak toe en zorgt leegstand voor verkrotting. Vanaf de jaren zestig zal men in verschillende artikels, in plaats van de toepassing van neostijlen, de nood aan eigentijdse nieuwbouw

---

¹²⁹ P. ARNOU, *op.cit.*, p. 19.

benadrukken. Verder zal ook de particuliere woning aan belang winnen en zet men zich geleidelijk aan in voor het behoud ervan.¹³⁰

Tussen 1965 en 1970 wordt de Stichting Marcus Gerards opgericht voor de instandhouding van de burgerwoningen. Dit blijkt een succes te zijn, want men doet meer beroep op stadstoelagen. De restauraties uit deze periode zijn van een harde aard, wat ten koste gaat van de authenticiteit van de woning.¹³¹ Vanaf de jaren zeventig ontstaat een algemeen vernieuwde interesse voor monumentenzorg en stadsvernieuwing. Brugge speelt hierbij een voortrekkersrol. Ze had namelijk al een lange traditie van gevelverzorging in functie van het imago van de stad.¹³²

Met overheidsteun voert de Stad een aankooppolitiek, zodat de leegstaande en verkrotte panden herstelt en hergebruikt konden worden.¹³³ In 1971 wordt de Stedelijke Dienst voor Monumentenzorg en Stadsvernieuwing (DMS) opgericht door Fernand Traen. Ingenieur-architect Luc Constandt wordt hoofd van de dienst. Men houdt zich voornamelijk bezig met stadsvernieuwing en probeert de vragen van de Marcus Gerardsstichting tegemoet te komen. De functie wordt als een belangrijke doelstelling naar voor geschoven, i.e. sanering en leegstand vermijden.¹³⁴ Ook eenvoudige woningen kunnen vanaf nu een toelage krijgen, wat de zogenaamde ‘Kunstige Herstellingen’ - restauraties met stadstoelagen voor waardevolle elementen - aanzienlijk doet toenemen.¹³⁵

In 1972 wordt er een verhoging van de subsidie voor ‘Kunstige Herstellingen’ doorgevoerd, van dertig naar vijftig procent. Bovendien worden vanaf nu herstellingen en/of restauraties van achtergevels of van waardevolle interieurelementen gesubsidieerd. Hieruit volgt een stijgend aantal aanvragen. In de periode tussen 1970 en 1988 treedt de Stad in eerste instantie zelf op als bouwheer, maar geleidelijk stijgt ook het aantal particuliere initiatiefnemers. In 1985 wordt de toelage gelimiteerd tot 500 000 BEF. Bovendien worden de inwendige constructie- elementen niet meer meegerekend. Dit zijn gevolgen van de enorme hoeveelheid aanvragen in die periode.

De restauratie- opvattingen zijn duidelijk gewijzigd. De zachte restauraties nemen in aantal toe. Men tracht steeds meer te verbouwen in de lijn van de geschiedenis, dus met aandacht voor de vergroeide vormgeving.¹³⁶ Vanaf 1970 wordt er daadwerkelijk een onderscheid

---

¹³⁰ L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 165.

¹³¹ *Ibid.*, p. 162.

¹³² *Ibid.*, p. 168.

¹³³ *Ibid.*, p. 168.

¹³⁴ *Ibid.*, p. 88.

¹³⁵ *Ibid.*, p. 89.

¹³⁶ *Ibid.*, p. 168.

gemaakt tussen harde en zachte restauraties.¹³⁷ Het ‘*Charter van Venetië*’¹³⁸ wordt echter maar ten dele opgevolgd, waardoor de harde restauraties blijven bestaan.¹³⁹

In de jaren 1980 rijzen vragen over de mogelijkheden om moderne architectuur in de Brugse binnenstad te introduceren.¹⁴⁰ Men spreekt hier voor het eerst van een ‘invularchitectuur’, waarbij nieuwe woningen of vernieuwingen aan woningen op mensenmaat moesten gemaakt worden én in de stedelijke omgeving geïntegreerd moesten worden.¹⁴¹ In dezelfde periode ontstaat de term ‘karkasbouw’. Men restaureert de gevel, het karkas, en het interieur wordt aangepast aan de behoeften van de inwoners.¹⁴² Integratie wordt een basisbegrip voor de moderne architecten te Brugge.

Erik Van Biervliet zal zich in deze periode toespitsen op enkele ‘Kunstige Herstellingen’. Het komt zelden voor dat hij de zachte restauratiepraktijk zal toepassen. Hij vindt het belangrijk oude elementen te bewaren, maar dit gebeurt selectief. Hij streeft ernaar om zoveel mogelijk hedendaagse elementen in de gebouwen te integreren. Volgens Miek Goossens was Erik Van Biervliet, samen met Groep Planning, hierin baanbrekend. Hij toonde aan dat een polarisatie tussen moderne architectuur en het behoud van het bestaande niet hoefde.¹⁴³

3.1.1. JERUZALEMSTRAAT 47, 1978

Het hoekhuis aan de Jeruzalemstraat 47 is drie traveeën breed in de Jeruzalemstraat en twee op drie traveeën breed in de Venkelstraat. Het bestaat uit twee bouwlagen onder een zadeldak met Vlaamse pannen. De oorsprong van het pand klimt op tot de zeventiende eeuw en heeft later veranderingen ondergaan.¹⁴⁴

In 1977 kreeg Erik Van Biervliet de opdracht van Louis Van Grootenbril om dit pand te restaureren, want het verkeerde in een erbarmelijk staat. Omdat de bouwheer en de Stad eerder voor een restauratie opteerden, maakte Erik Van Biervliet een ontwerp waarbij de afgeschuinde dagkanten hermaakt werden, de openingen in de geveltop vrijgemaakt, en de gevel gereinigd en geschilderd. De voorgevel kreeg de oorspronkelijke zandsteenkleur terug

---

¹³⁷ *Behoedzaam omgaan, op.cit.*, p. 7.

¹³⁸ Het internationaal Charter werd opgesteld ten gevolge van een vergadering van ICOMOS in 1964. Het geeft richtlijnen in verband met de restauratie en conservatie van onroerend erfgoed.

¹³⁹ L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 85.

¹⁴⁰ *Ibid.*, p. 94.

¹⁴¹ A. HOPPENBROUWERS, *op.cit.*, p. 2.

¹⁴² C. VERMEERSCH, *De Brugse binnenstad: enkele kritische architectonische en stedenbouwkundige overpeinzingen*. In: K. MOERMAN, *Vier architecten te Brugge*, p. 11.

¹⁴³ Interview met Miek Goossens, 13 oktober 2009, (Bijlage VII.3. p. 10).

¹⁴⁴ S. GILTÉ, A. VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen. 18nb (noord)*, p. 373.

en enkele afgeschuinde dagkanten, ontlastingsbogen, en dergelijke bleven bewaard. Binnenin zijn enkel minimale wijzigingen doorgevoerd.¹⁴⁵ (Afb. 36, 37)

3.1.2. SINT-ANNAREI 11, 1981

In twee fasen, in 1975 en in 1981,¹⁴⁶ werd de woning aan de Sint-Annarei 11 gerenoveerd en deels gerestaureerd. (Afb. 38) Het was de eerste keer dat een herstelling van een pand te Brugge niet enkel de restauratie ervan omvatte, maar ook een nieuwe creatie.¹⁴⁷ Het was de architectenwoning van Erik Van Biervliet zelf, waardoor deze kunstige herstelling van belang was voor zijn imago in de stad en erbuiten. Mede door deze restauratie en renovatie aanzag men hem als een vernieuwer en om deze reden namen de mensen hem als architect.

Het dwars- en langhuis met zadeldak is drie traveeën breed en twee bouwlagen hoog. Deze woning stamt uit de zeventiende eeuw en heeft negentiende-eeuwse aanvullingen en - vernieuwingen door het inpalmen van het naastliggend kerkstraatje.¹⁴⁸ De toenmalig gepleisterde trapgevel was twee traveeën breed en had links een gekanteelde toegangstravee. De rechthoekige poort en de vensters waren voorzien van een bepleisterde omlijsting met oren. (Afb. 39) Tijdens de restauratie en renovatie werden de pleisterlagen verwijderd en kwamen er ontlastingsbogen tevoorschijn.

De gevel bestaat tegenwoordig uit een combinatie van een verankerde bakstenen lijstgevel met een bakstenen trapgevel. Sporen zoals de glas in lood panelen op de benedenverdieping, de rode bakstenen ontlastingsbogen en de rechthoekige muuropeningen werden behouden.¹⁴⁹ De deurtravee en de erker erboven zijn een nieuwe invulling. De windwijzer en de deurknop zijn realisaties van de beeldhouwer Jef Claerhout (°1937).

Zowel het voorhuis als het achterhuis waren voorzien van talrijke kamers, gangen en trapzalen, een patio en tuin. Zo bestond de gelijkvloerse verdieping van het voorhuis uit een bureau en woonkamer aan de linkerkant met daarboven twee slaapkamers. De hal aan de rechterkant liep vanaf de voorgevel door tot aan het achterhuis, met aan de linkerkant verschillende kamers zoals een atelier en een archief, met daarboven een badkamer en een slaapkamer. De koer tussen het voor- en achterhuis zorgde voor gering natuurlijk licht binnenin. Het achterhuis had links een keuken (met daarboven een slaapkamer), een

---

¹⁴⁵ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 13.3, woning Louis Van Grootenbril, Jeruzalemstraat 47.

¹⁴⁶ Ibid., apart dossier woning Erik Van Biervliet.

¹⁴⁷ *Een eeuw zorg om monumentenzorg*. Tentoonstelling ingericht door het Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas in samenwerking met het Stadsbestuur van Gent, Gent, Centrum voor Kunst en Cultuur Sint-Pietersabdij, 1982, p. 161.

¹⁴⁸ W. BAES, *Een prijs voor wat eens een onbewoonbaar stadshuis was*, in: *De Woongids*, 2/3.01.1982, p. 1.

¹⁴⁹ S. GILTÉ, A. VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen. 18nb (noord)*, p. 551.

waskamer en een grote eetzaal. Op de verdieping erboven was enkel een zolder aanwezig. De achtertuin tenslotte, was voorzien van enkele koterijen aan de linkerkant. Binnenshuis waren er geen waardevolle architecturale elementen die bewaard moesten worden waardoor er een grondige verbouwing plaatsvond om zo de woning weer leefbaar te maken.¹⁵⁰ Het bureau en de woonkamer in het voorhuis behielden hun oorspronkelijke volume, maar de twee slaapkamers erboven werden omgevormd tot één atelier. De badkamer werd verwijderd en men voorzag een secretariaat, een keuken, en een extra kamer. De hal werd ontdaan van alle kamers en kreeg links een grote glazen zijwand. Vooraan, aan de rechterkant, werd wel een bergplaats, een toilet en een fietsenstalling voorzien. Links bracht men een klein binnentuintje aan. De binnentuin aan de rechterkant werd vergroot met het volume van de vroegere keuken. De gelijkvloerse verdieping van het achterhuis werd helemaal afgebroken en opengewerkt tot een multifunctionele ruimte waarin men een eethoek, een woonkamer en een keuken verwerkte. De zolderruimte op de eerste verdieping werd rond een nachthal onderverdeeld in vijf slaapkamers en een badkamer. (Afb. 40- 54)

Ook al is dit een voorbeeld van harde restauratie, toch wordt het in *Stenen Herleven* geapprecieerd.¹⁵¹ Het is verwonderlijk dat de Stad dit toeliet daar ze veeleisend was wat de kwaliteit van de vernieuwingen betrof. Volgens vele bronnen was dit een geslaagde integratie omdat de voorgevel in functie van de omgevende gevelrij getekend werd. Met integratie wordt de herinterpretatie van historische architectuur bedoeld. De architect maakt creatief gebruik van zijn technische en historische kennis om dit te bekomen. Doorheen de bouwgeschiedenis werd er al onbewust aan integratiearchitectuur gedaan. Men spreekt van integratiearchitectuur wanneer de architect zich bij een verbouwing op integratie focust. Hij houdt dan vooral rekening met de schaal van het gebouw tot de betreffende omgeving, het ritme in de gevelverdeling, het materiaalgebruik, het kleurgebruik en de algemene vormgeving.¹⁵² (Afb. 55)

De woning kreeg in 1981 de *Robert Maskensprijs*,¹⁵³ gelijkwaardig aan de vroegere Van De Ven prijs voor architectuur,¹⁵⁴ en in 1982 een prijs van de *Vereniging van Historische Steden*¹⁵⁵ en de *Baksteenprijs voor architectuur*.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, apart dossier woning Erik Van Biervliet.

¹⁵¹ L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 89.

¹⁵² P. BERCKMANS, G. CHARLIER, L. DAELS (e.a), *op.cit.*, p. 50.

¹⁵³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos D, brief van Prijs Robert Maskens voor Architectuur aan Erik Van Biervliet, 09.11.1981.

¹⁵⁴ L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 195.

¹⁵⁵ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

¹⁵⁶ A. HOPPENBROUWERS, *op.cit.*, p. 2.

De Prijs Robert Maskens beloonde in 1981 vooral de kwaliteit van de constructie. Volgens de jury, bestaande uit Ignaas Deboutte, Jacques Dupuis, René Greisch, Pierre Puttemans en Walter Toubhans,¹⁵⁷ gaf deze woning goed de problematiek weer met betrekking tot het integreren van hedendaagse architectuur in een historische omgeving. De architect ontwikkelde een woning waarbij pastiche of levenloze nabootsing niet van toepassing waren. Verdere verdiensten waren de soepelheid van de interieurinrichting en het respect voor proporties en materialen. Wel te betreuren, volgens de jury, was de achterbouw (Afb. 48) die door zijn modernistische strakheid niet dezelfde geest navolgde van het voorgebouw. Ook de uitwerking van de loggia in de voorgevel was van een meer moderne aard die toch geapprecieerd werd.¹⁵⁸

In verband met de loggia zegt architect Van Biervliet: *“De loggia was niet zomaar een gril. Het was een antwoord op een te beperkte binnenruimte binnenin en hield rekening met de omgeving, maar werd toch hedendaags uitgewerkt.”*¹⁵⁹

Toch wordt, volgens de jury, het karakter van de gevel geen geweld aangedaan, ook al werd ze in een heel persoonlijke stijl en eigentijdse vormtaal uitgewerkt. De schoonheid van het gebouw zorgt voor de accentuering van de omgeving.¹⁶⁰ Andere specialisten in het veld zijn hiermee akkoord, maar vinden de toegepaste integratiearchitectuur achterafgezien niet vooruitstrevend.¹⁶¹

“Met minimale ingrepen probeer ik een weinig zeggende gevel een eigen karakter te geven, omdat ik ervan overtuigd ben dat die huizen door hun uitgesproken karakter de gevelwand in een straat sterk bepalen. Andere ‘luidruchtige’ gevels vallen zo op dat we ze eigenlijk als kiespijn kunnen missen.”(Erik Van Biervliet)¹⁶²

De kunstige herstelling aan de architectenwoning is een goede verbetering. Door toedoen van de restauratie- renovatie kreeg de woning meer karakter, maar toch is het gedateerd. De postmoderne aanpassingen (typisch voor die tijd) zijn niet storend en zijn niet overheersend, maar worden toch gebruikt om de woning volledig in het straatbeeld te laten integreren. Bovendien heeft de architect de pleisterlaag verwijderd, wat tegenwoordig niet meer zou kunnen in Brugge. Het is een harde restauratie die evenwel haar doel niet miste.

---

¹⁵⁷ Privé- archief Erik Van Biervliet, brief van het secretariaat van de Prijs Robert Maskens 1981, Brussel, 09.11.1981.

¹⁵⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, uitslag Prijs Robert Maskens, 1981, s.l.

¹⁵⁹ P. ARNOU, *op.cit.*, p. 19.

¹⁶⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, uitslag Prijs Robert Maskens, 1981, s.l.

¹⁶¹ Interview met Jean-Pierre Esther, 6 juli 2009, (Bijlage VII.2. p. 8).

¹⁶² P. ARNOU, *op.cit.*, p. 19.

3.1.3. SINT- SALVATORKERKHOF 14, 1986

Het diephuis op de hoek van het Sint-Salvatorkerkhof met de Kleine Heilige Geeststraat heeft drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak. Het is een halsgevel uit 1879, deze datum is zichtbaar op het gebogen fronton. De neoclassicistische gevel is zowel bepleisterd als beschilderd én voorzien van vleugelstukken en siervazen die op de postamenten¹⁶³ van de attiek¹⁶⁴ rusten. De horizontaliteit wordt benadrukt door de lekdrempels, de puilijst en de aaneensluitende borstweringen met spiegels. Verdere versieringen omvatten de openingen in de geprofileerde omlijstingen, met oren, neuten¹⁶⁵ en een sluitsteen, en panelen onder de lekdrempels van de tweede verdieping. Tenslotte wordt de gevel afgelijnd door gelede hoekpilasters. (Afb. 56)

In 1983 vraagt Jozef Van De Vijver aan Erik Van Biervliet om een ontwerp voor restauratie te maken.¹⁶⁶ Terwijl de voorgevel enkel een pure restauratie ondergaat, zal hij zowel het interieur (Afb. 57- 59) als de zij- en achtergevel (Afb. 60- 63) grondig veranderen. Alle ramen worden door nieuwe vervangen. Op de eerste verdieping worden, in de trant van deze aan de Sint-Annarei 11, loggia's geplaatst. De verdieping erboven krijgt T- ramen. De verbouwingen van het interieur gebeuren binnen de oorspronkelijke volumes die, conform aan de noden voor het uitbaten van een restaurant en het bewonen van de verdiepingen erboven, geheel worden vernieuwd. In 1999 voert A. Dugardyn een tweede kunstige herstelling uit.¹⁶⁷

3.1.4. SINT- AMANDSSTRAAT 46, 1986

Het eclectische hoekpand aan de Sint-Amandsstraat 46 werd in 1860 opgetrokken naar ontwerp van de toenmalige stadsarchitect J.B. Rudd. In 1986 werden de gevels hersteld, opnieuw bepleisterd en beschilderd.¹⁶⁸ Erik Van Biervliet werkte zijn ontwerp uit op basis van de oorspronkelijke plannen van architect J.B. Rudd, onder andere met betrekking tot de restauratie van de winkelpuien en het toepassen van kleurtinten.¹⁶⁹

---

¹⁶³ Dit zijn voetstukken. Ze bestaan vaak uit een sokkel, een schacht en een kroonlijst. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Leiden, Primavera Pers, 2005, p. 372.

¹⁶⁴ Dit is een verhoging boven de kroonlijst van een gevel, die vaak het zicht op het dak onttrekt. In: Ibid., p. 42.

¹⁶⁵ Stenen/houten kraagstuk/balkconsole waarop het einde van een balk rust. In: Ibid., p. 338.

¹⁶⁶ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 2.3, woning Jozef Van De Vijver, Sint- Salvatorkerkhof 14; S. GILTÉ, A. VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 18nb(noord)*, p. 71.

¹⁶⁷ Ibid., p. 345.

¹⁶⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 14.8, handelspand Danneels, Sint-Amandsstraat 46.

¹⁶⁹ In het bestek wordt een restauratieartikel opgenomen die voor alle gevels in de Geldmuntstraat geldt. *“De gepleisterde straatgevels zijn in een zeer slechte toestand. De gevels zullen zorgvuldig gereinigd worden, ontdaan van alle losse delen pleisterwerk, eventuele losse bakstenen, ornamenten, enz. Nieuwe invulstukken zullen met dezelfde profileringen en detailleringen als het bestaande ingevuld worden, en volgens de plannen. De volledige gevel wordt vervolgens ontdaan van de bestaande verflagen met de brander. Het geheel te*

Het pand telt drie bouwlagen en twee traveeën in de Sint-Amandsstraat, een travee op de hoek en drie traveeën in de Geldmuntstraat. De lijstgevel wordt geritmeerd door geprofileerde pilasters die de traveeën van elkaar scheiden. De dorpels lopen over het gehele gebouw door en markeren op die manier de bouwlagen. De strakheid van de gevel wordt, door de versierde in- en uitzwenkende topbekroning, doorbroken.

Tijdens de restauratie ontdekte men verschillende delen die uitgewerkt waren in blauwe hardsteen. Men besloot deze onbeschilderd te laten. Wit overschilderd terracotta werd teruggevonden bij de versierde consoles onder de kroonlijst, de balustrades en de zoldervensters. De terracotta- elementen en alle architectonisch belangrijke lijsten kregen een terracottakleur. De vlakke lijsten en pilasters kregen een zalmkleur en de vlakke gevelpartijen een gebroken wit. De verdwenen topornamenten, naar ontwerp van Rudd, werden in polyester nagemaakt.¹⁷⁰ (Afb. 64, 65)

Het is niet duidelijk of Erik van Biervliet het interieur grondig veranderde, want enkel het plan van de nieuwe toestand is in het archief aanwezig.

Voor de restauratie/renovatie van het leerhandelshuis Danneels ontving Erik Van Biervliet in 1986 de *Prijs voor Gevelrestauratie* van de Vereniging voor Historische Steden en Gemeenten.¹⁷¹ Hij deed een inspanning die de herwaardering van neoclassicistische gevels ten goede kwam.

3.1.5. POITEVINSTRAAT 1, 1987

Het enkelhuis aan de Poitevinstraat 1 van drie op vier traveeën en twee bouwlagen, zit onder een zadeldak met Vlaamse pannen. (Afb. 66) De nok staat loodrecht op de straat en het jaartal 1674 is op de penanten van de bovenverdieping aangebracht. Deze verankerde baksteenbouw is een combinatie van een lijstgevel en een trapgevel die niet de gehele breedte van de gevel inneemt. De top heeft zes treden en is met een topstuk bekroond. De geblokte ontlastingsbogen geven het vroegere geveluitzicht weer. Twee ontlastingsbogen met diamantvormige sluitsteen zijn aanwezig op het niveau van de gelijkvloerse verdieping. Drie gelijkaardige bevinden zich op de eerste verdieping.¹⁷² (Afb. 67)

---

reconstrueren zoals bestaande, met een cementbepleistering. [...]" Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 14.8, handelspand Danneels, Geldmuntstraat 46, bestek s.d., p. 4-5 en kopie plan Rudd.

¹⁷⁰ Ibid., doos 14.8, handelspand Danneels, Sint-Amandsstraat 46, bestek s.d., p. 15.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² *Inventaris bouwkundig erfgoed, enkelhuis ID 82728*, <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/82728>, geconsulteerd op 02.07.2010, zie bijlage VI.5. p. 33.

In 1983 krijgt Erik Van Biervliet de opdracht van Christiane Delrue om een restauratie aan het huis te ondernemen. De vensters worden vervangen door T-vensters met openslaande vleugels. De lekdrempels zijn uit arduin, terwijl de bovendorpels in strek uitgevoerd zijn. (Afb. 68) De top van de woning krijgt een segmentboogvenster, waarbij de afgeschuinde dagkanten bewaard blijven.¹⁷³ (Afb. 69) Voor het interieur zal de architect enkel de trapopening wat aanpassen (Afb. 70). De achtergevel zal op het niveau van de gelijkvloerse verdieping een kleine wijziging kennen. (Afb. 71)

3.1.6. LANGEREI 5, 1988

Opdrachtgever John Cordier zocht in 1988 een oplossing om drie rijwoningen met elkaar te verbinden tot een geheel. De verschillende gevelstijlen, de trapgevel met barokke en rococo-elementen en de neoclassicistisch gevel, moesten hierbij behouden blijven. De derde gevel werd een volledig nieuwe creatie. Zo gaat Erik Van Biervliet in dit ontwerp van een pure restauratie tot een volledige nieuwbouw.¹⁷⁴ (Afb. 72)

Meer specifiek is de kunstige herstelling van het middelste pand, een bepleisterde en beschilderde lijstgevel op een arduinen plint. Deze gevel dateert van 1900 en is een ontwerp van de architect Etienne Timmerly.¹⁷⁵ Dit pand telt bij haar totstandkoming twee bouwlagen en vier traveeën. De derde travee wordt sterk geaccentueerd door de korfboogpoort op de gelijkvloerse verdieping en de erker met korfboogvenster op de eerste verdieping. Het neoclassicistisch gebouw evoceert de antieken ondermeer door toedoen van een kroonlijst met modillons en tandlijst (Afb. 73), gegroefde pilasters op de hoeken van de erker en voluutconsoles onder de erker. (Afb. 74) De horizontale belijning wordt benadrukt door de kordonlijsten, de doorlopende banden, de geprofileerde druiplijsten van de vensters en het hoofdstel. De vleugelramen zijn van een T-verdeling voorzien.

Het ontwerp van Erik Van Biervliet voorzag een extra travee aan de rechterkant van het gebouw, waardoor het visueel meer symmetrisch werd. Bovendien kreeg de dakverdieping een eigentijds, boogvormig dakvenster. (Afb. 75)

---

¹⁷³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 11.4, woning Christine Delrue, Poitevinstraat 1.

¹⁷⁴ Ibid., doos 43.3; 43.4, woning John Cordier, Langerei 4-5-6.

¹⁷⁵ *Behoedzaam omgaan, op.cit.*, p. 142.

3.1.7. OUDE BURG 4, 1989-1990

In 1989 vraagt John Roussel aan Erik van Biervliet om een ontwerp te maken voor de restauratie van het pand aan de Oude Burg 4 te Brugge.¹⁷⁶ Dit huis 'Daembart' heeft een zeventiende-eeuwse of een vroeg achttiende-eeuwse trapgevel.¹⁷⁷

Het diephuis bestaat uit vier bouwlagen onder een zadeldak en is drie traveeën breed. De trapgevel wordt op gelijkmatige wijze doorbroken door rechthoekige ramen met geblokte ontlastingsbogen. Op de eerste verdieping zijn de ramen van openslaande vleugels voorzien. De verdiepingen erboven hebben schuiframen met grote ruiten van de vroeg twintigste eeuw. De top wordt doorbroken door een kleiner dakvenster met drie oculi. (Afb. 76)

Het pand krijgt door Erik Van Biervliet een grondige opknapbeurt, waarbij de voorgevel grondig wordt aangepast. Het parement wordt gereinigd en de gevel krijgt nieuw buitenschrijnwerk in hout. Vervolgens plaatst de architect de voordeur zo dat het juist onder het bovenliggende raam komt te staan. De bovenpanelen van zowel de inkomdeur als van het winkelraam worden geschilderd en van perforaties voorzien. Tenslotte krijgt het winkelraam metalen kolommen. Ook de ramen op de verdiepingen worden vernieuwd, waardoor het oorspronkelijke concept van het schuifraam verloren gaat. In tegenstelling tot de voorgevel restaureert hij de achtergevel op een zachte manier. Het dak wordt echter volledig vernieuwd. Inwendig zijn er ook verschillende veranderingen om het pand conform te maken aan de noden voor het uitbaten van een winkel en het bewonen van drie appartementen.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 41.2- 41.3, woning John Roussel, Oude Burg 4.

¹⁷⁷ Ibid., onderzoeksnota.

¹⁷⁸ Ibid., plan nieuwe toestand 17.02.1989.

3.2. RESTAURATIES BUITEN BRUGGE

Buiten Brugge heeft Erik Van Biervliet zelden een pure restauratie uitgevoerd. Sterker nog, afgezien van de volgende casus, was er in het archief geen andere zuivere restauratie te bespeuren. Omwille van dit interessante project wordt er op dit onderwerp ingegaan.

3.2.1. DE HOVAEREMOLEN, KOELELARE, 1992-1997

*Inleiding*¹⁷⁹

De Hovaeremolen is de laatst overgebleven windmolen van Koekelare. Er zijn documenten teruggevonden die teruggaan tot in 1711. De functie is altijd een olie- en korenmolen geweest. In 1973 kreeg de molen het statuut van beschermd monument.

In de eerste wereldoorlog werd de molen door de geallieerden beschoten. Dit kwam doordat de bezetter deze molen als uitkijkpost gebruikte en er bovendien een telefoon had geplaatst. De molen werd verwoest en met behulp van de overgebleven stukken in het interbellum terug opgebouwd. (Afb. 77) Tot 1958 bleef de molen zijn functie behouden. In 1968 werd hij aan het gemeentebestuur verkocht. De verkommering van de molen leidde in 1987 tot de oprichting van de vzw Hovaeremolen.

Deze vzw was het initiatief van een groepje vrienden die de erbarmelijke toestand waarin de molen verkeerde teleurstellend vond.¹⁸⁰ (Afb. 78) Deze vzw besloot om in een periode van tien jaar de molen weer maalvaardig te maken. Omwille van de zware financiële kosten werd de restauratie in drie fases opgedeeld.

Erik Van Biervliet was de verantwoordelijke architect voor de eerste fase die in februari 1992 van start ging en datzelfde jaar nog werd afgerond.¹⁸¹ De molen werd wind- en waterdicht gemaakt, de vensters vervangen en de molen geschilderd. De ingang kwam op een nieuwe plaats, want de deur zat op de grens met een ander perceel. (Afb.79) Voor deze nieuwe ingang werd bovendien een nieuwe hal gebouwd. (Afb. 80)

---

¹⁷⁹ Gesprek met Jean- Marie Lootens, 06.04.2010.

¹⁸⁰ Het groepje vrienden bestond uit zelfstandigen. De voorzitter van de vereniging was de burgemeester van Koekelare. De secretaris is Jean-Marie Lootens (een vastgoed- en verzekeringsmakelaar). Verder bestonden de leden uit een drukker, een schilder, twee isolatiebedrijven, een uitgever,...

¹⁸¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, De Hovaeremolen, verslag bouwvergadering 1- 05.02.1992 en verslag bouwvergadering 13- 05.07.1992.

In een tweede fase, afgewerkt in 1996, moest de kolen- en oliemolen maalvaardig gemaakt worden. De aanbesteding werd in 1994 nog door Erik Van Biervliet gedaan. Tom Van Biervliet werkte het project af. Ook de derde fase, het herbouwen van de overslagerij, werd door Van Biervliets zoon in 1997 voltooid. (Afb. 81)

Bij het ontstaan van het idee om de molen te restaureren, was men reeds met de restauratie-renovatie van de brouwerij te Koekelare bezig. Dit project werd door Erik Van Biervliet geleid. Daardoor dacht men onmiddellijk aan hem om ook de molen te restaureren.

Erik Van Biervliet heeft de plannen voor de molen zo goed als kosteloos uitgevoerd. Hij snapte dat een vzw voor dergelijk project moeilijk aan de financiering kon geraken. Om de kosten van de uitvoering te drukken werd er maar met één man tegelijk aan de molen gewerkt.

Volgens de secretaris van de vzw, Jean- Marie Lootens, heeft architect Van Biervliet lang aan de plannen gezwoegd. De architect was immers niet vertrouwd met de molinologie. Toch zette hij alles op alles om correct te handelen en contacteerde bovendien specialisten ter zake. Deze inspanning kwam er mede door de kans op een bijkomende opdracht vanwege de vzw. Het overlijden van de architect verhinderde echter de uitvoering ervan.¹⁸²

Ligging en inplanting

De Hovaeremolen is gesitueerd aan de kruising van de Wulfaertdijk met de Hovaerestraat te Koekelare, een gemeente in West-Vlaanderen. De beide kronkelende wegen verbinden het platteland met de gemeente. De Hovaeremolen zelf is omgeven door weilanden met versnipperde bebouwing.

Het hoekperceel is in essentie rechthoekig van vorm met een afronding bij de kruising van de voornoemde straten. De molen zelf is ongeveer in het midden geplaatst. (Afb. 82)

De restauratie

Bij de aanvang van de restauratie van deze staakmolen werden afbraakwerken verricht van de te vernieuwen of de te herstellen stukken. In essentie gaat dit ondermeer om de molenkap (Afb. 83), waarbij de molenas naar beide daklijsten (tussen vangwiel¹⁸³ en windpalm¹⁸⁴ en

---

¹⁸² Gesprek met Jean- Marie Lootens, 06.04.2010.

¹⁸³ Het vangwiel is het grootste aswiel van een molen. In: P.H. VOS, A.A. WEIJNEN, *Woordenboek van de Brabantse dialecten*, Assen, Van Gorcum, 1979, p. 308.

tussen voorwiel¹⁸⁵ en pinnebalk¹⁸⁶) opgestefeld¹⁸⁷ moest worden, de lange spruitbalk¹⁸⁸ uitgenomen, de windpalm, de windgevel en het keuveleinde¹⁸⁹ uitgebroken moesten worden. Idem dito voor de voorbalk,¹⁹⁰ de voorgevel, de topgevel en het dak. Verder werden de lange en de korte schoren afgenomen, werd de staart¹⁹¹ geveld en werden de kapring¹⁹² en de pinnebalk afgenomen. Deze elementen nam men mee naar een opslagplaats voor verder onderzoek op herbruikbaarheid.¹⁹³ (Afb. 84)

Voor het metselwerk werden ondermeer de raamopeningen vrijgemaakt en de ongezonde delen metselwerk uitgekapt. De metalen elementen, zoals de ringen en haken, bleven behouden.¹⁹⁴ Tenslotte nam men alle buitenschrijnwerk uit de windmolen. Elementen in slechte staat werden als model voor de nieuwe delen gebruikt.¹⁹⁵

Voor de heropbouw van de molen onderzocht men de onderplaat van de kapring om hem vervolgens terug te plaatsen. De bestaande kapring en de opstaande rand er rond waren voor een derde herbruikbaar, waardoor twee derden nieuw werd aangemaakt. De penbalk was in een te slechte toestand. Hierdoor was men genoodzaakt om een compleet nieuwe versie te plaatsen. Deze werd voorzien van inkepingen om de pensteen,¹⁹⁶ wel nog in goede staat, erin te plaatsen.¹⁹⁷ Ook de voorbalk, de windpalm, de daklijsten en de lange spruitbalk (Afb.85) werden compleet hermaakt. De bestaande molenas plaatste men terug, waaraan nieuwe asbanden¹⁹⁸ in een zwaar ijzeren uitvoering gekoppeld werden.¹⁹⁹ De molenkap zelf is totaal

---

¹⁸⁴ Een windpalm is een balk die de as met de wieken draagt. Dit wordt ook een windpeluw, een windpeul, een asbalk of een windpeuling genoemd. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *op.cit.*, p. 533.

¹⁸⁵ Voorwiel heeft dezelfde betekenis als vangwiel. In: P.H. VOS, A.A. WEIJNEN, *op.cit.*, p. 308.

¹⁸⁶ Een pinnebalk of penbalk is de neerwaarts gekromde balk, bovenaan in een windmolen, waarin een steen zit. Hierin rust en draait het achterste deel van de windas. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *op.cit.*, p. 359.

¹⁸⁷ Opstefelen is het opschoren van de molenas onder een hoek van acht tot twaalf graden. In: P.H. VOS, A.A. WEIJNEN, *op.cit.*, p. 305.

¹⁸⁸ Een spruitbalk is een lange balk in een driehoeksspan. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *op.cit.*, p. 444-445.

¹⁸⁹ Het keuveleind of wolfeind is de afschuining van de korte zijde van een kap bij ondermeer de windmolens. In: *Ibid.*, p. 264.

¹⁹⁰ De voorbalk heeft dezelfde functie als de stefelbalk – of tempelbalk. Het dient als ontlasting voor de windpalm. In: *Ibid.*, p. 471.

¹⁹¹ Een samenstelling van balken en schoren aan de achterzijde van de kap van een windmolen, waarmee de wieken op de wind kunnen gezet worden. In: *Ibid.*, p. 446.

¹⁹² De kapring is de ring in hout die zit tussen de molenkap en het gemetselde gebouw. Daarop draait de kap om de molen naar de wind te zetten. Het stenen gebouw blijft uiteraard staan en zo kan men de wieken richting wind zetten. Met dank aan Jean- Marie Lootens.

¹⁹³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Hovaeremolen, bestek 26.10.1991, restauratiewerken, p. 8.

¹⁹⁴ *Ibid.*, p. 8.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 9.

¹⁹⁶ In de pensteen rust en draait het achterste deel van de bovenas. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *op.cit.*, p. 360.

¹⁹⁷ Privé-archief Erik van Biervliet, doos 59.25, Hovaeremolen, bestek 26.10.1991, restauratiewerken p. 9.

¹⁹⁸ Asbanden worden rond de kop van een molenas gelegd om deze gesloten te houden. In: : P.H. VOS, A.A. WEIJNEN, *op.cit.*, p. 296.

¹⁹⁹ Privé-archief Erik van Biervliet, doos 59.25, Hovaeremolen, bestek 26.10.1991, restauratiewerken p. 10.

nieuw. Met aandacht voor het vakmanschap ervan, reconstrueerde men de molen op traditionele wijze. De windgevel kreeg een nieuwe keer-²⁰⁰ en weerstijl²⁰¹ (smeerstijlen genaamd)²⁰², oorboomstijlen²⁰³ en vensterstijlen.²⁰⁴ De voorgevel, waarop het vaan staat, kreeg tenslotte een nieuwe voor- en topgevel, vensterstijlen, oorboomstijlen en koningsbalk.

In verband met het schrijnwerk en de beglazing werden nieuwe ramen uit eikenhout voorzien in de raamopeningen van de molenkuip en de molentunnel. Alle oorspronkelijke houten en stalen ramen verving men door nieuwe van dezelfde soort. Het model voor deze nieuwe constructie werd gemaakt op basis van de oude restanten. (Afb. 86- 88) Tenslotte reconstrueerde men de opendraaiende ingangspoort aan de nieuwe tunnel en de ingangspoort op de molenberg. Deze werden van een stevig hang- en sluitwerk voorzien.²⁰⁵ (Afb. 89)

De cementlaag op de molenkuip werd volledig gecontroleerd. Alle losse delen werden verwijderd en een nieuwe cementlaag werd aangelegd. (Afb. 90) Men heeft zowel de molenkuip alsook de molen zelf op slechte en later toegevoegde stenen gecontroleerd. Deze werden verwijderd en door een oorspronkelijke steen vervangen.²⁰⁶ (Afb. 91)

Voor de zolder gebruikte men de oorspronkelijke vloeren, mits enkele nieuwe delen op de plaatsen waar het hout rot was. (Afb. 92) Verder was het houtwerk van de staart in een te slechte toestand, waardoor men opteerde voor een nieuwe met bijbehorend ijzerwerk.²⁰⁷ (Afb.93)

Op de molenkap kwam er tenslotte een nieuwe bekleding van grijze leien²⁰⁸ (Afb. 94), waarna de molen van een verlaag werd voorzien.

---

²⁰⁰ Een keerstijl helt 78 graden achterover en bevindt zich in de voorkeuvelens (wolfeind) van een kap. Wanneer de molen draait, heeft de bovenas de neiging naar beneden te rollen, wat de keerstijl moet vermijden. In: E.J. HASLINGHUIS, H. JANSE, *op.cit.*, p. 258.

²⁰¹ Een weerstijl helt 78 graden achterover en bevindt zich in de voorkeuvelens (wolfeind) van een kap. Deze kan worden weggelaten om het plaatsen van een nieuwe molenas te vergemakkelijken. In: *Ibid.*, p. 526.

²⁰² Verticale balken (de keerstijl rechts en de weerstijl links) aan weerszijden van de hals van een molenas. In: P.H. VOS, A.A. WEIJNEN, *op.cit.*, p. 421.

²⁰³ De oorbomen zijn de twee schuine balken in de achterkeuvelens. In: *Ibid.*, p. 479.

²⁰⁴ Privé-archief Erik van Biervliet, doos 59.25, Hovaeremolen, bestek 26.10.1991, restauratiewerken p. 11.

²⁰⁵ *Ibid.*, p. 12.

²⁰⁶ *Ibid.*, p. 14.

²⁰⁷ *Ibid.*, p. 15.

²⁰⁸ *Ibid.*, p. 14.

Besluit

In tegenstelling tot verschillende restauraties aan particuliere woningen onderzocht Erik Van Biervliet bij deze restauratie de vakterminologie en het vakmanschap. Alle degelijke stukken werden hergebruikt. De elementen in slechte toestand werden naar oorspronkelijk model gereconstrueerd. Dit bouwwerk heeft weliswaar een ander statuut dan de besproken particuliere woningen. Het was immers een beschermde molen. Dat zal hoogstwaarschijnlijk tot deze zachte restauratie geleid hebben.

3.3. RESTAURATIEAANPAK

De restauratiepraktijk van Erik Van Biervliet moet in zijn tijd gesitueerd worden. In de jaren zestig was het uitvoeren van bouwhistorisch onderzoek bij de aanvang van een restauratie nog geen vereiste. De architecten hadden dit bovendien niet meegekregen in hun opleiding en deden bijgevolg bijna geen vooronderzoek, ook Erik Van Biervliet niet. Wie op een goede manier een stijl kon nabouwen werd restauratiearchitect genoemd. Ook wanneer de ingrepen bouwhistorisch niet correct waren, was dit het geval.

Van zodra hij het statuut van zelfstandige architect verworven had, voerde Erik Van Biervliet harde restauraties uit. Dit bleef duren, ook vanaf de jaren tachtig wanneer men eerder zacht te werk ging. Dit stemde niet overeen met de algemene praktijk. De gevels werden niet geheel in hun bestaande toestand hersteld, maar kregen vaak een opvallend moderne toevoeging. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de kunstige herstelling aan de Sint-Salvatorskerkhof 14, de Sint-Annarei 11, de Langerei 5 en de Oude Burg 4. Erik Van Biervliet restaureerde en paste aan in een stijl dat hij zelf geschikt vond. Toch heeft hij ook relatief zachte restauraties doorgevoerd, zoals bij de kunstige herstelling aan de Jeruzalemstraat 47 en de Poitevinstraat 1. Bij de restauratie aan de Hovaeremolen in Koekelare is dit ook het geval. Doordat dit bouwwerk van een ander statuut is dan de meeste particuliere woningen, zal Erik Van Biervliet het op een andere, zachtere, manier behandelen.

IV.4. NIEUWBOUW

4.1. WONINGBOUW

Ondanks de opdrachten voor grotere projecten zoals bedrijven, scholen en dergelijke meer, maakt de woningbouw het overgrote deel uit van Van Biervliets oeuvre. De categorie woningbouw kan nogmaals onderverdeeld worden in verschillende subgroepen, bestaande uit verschillende types. Naast de villa's bouwde hij ook rijwoningen, halfopen bebouwing en alleenstaande woningen. Ook weekendhuisjes, enkele bungalows en de vele sociale woningen mogen hierbij niet ontbreken. Opvallend is dat de architect vaak woningen met beroepspraktijken gecombineerd heeft. Hieronder ressembleren bijvoorbeeld de dokterswoningen, de apothekerswoningen of de handelwoningen.

Een onderverdeling in stijlen is een andere optie. De architect volgde in eerste instantie zijn eigenheid, in essentie het modernisme, maar volgde daarenboven de vraag van de bouwheren. Naast de stijl is ook de kwaliteit van het ontwerp van essentieel belang. De woningen werden geconcipieerd volgens de principes van de moderne woningbouw, maar ook neostijlen en andere stijlinspiraties werden erop toegepast. Dit was afhankelijk van ontwerp tot ontwerp. Erik Van Biervliet zag geen probleem in het toepassen van verschillende stijlen, want om zijn imago was hij niet bezorgd. Door de vele reizen in binnen- en buitenland eigende hij zich verschillende stijlkenmerken toe. Deze indrukken werden bovendien aangevuld door literatuurstudie, waardoor hij een uitstekende kennis van de architectuurgeschiedenis bezat. Hij had het talent de invloeden samen te brengen tot een harmonisch concept. Belangrijk bij zijn bouwwerken is de, zo goed als altijd, toegepaste soberheid en de juiste verhoudingen.²⁰⁹

Het is vaak moeilijk om zijn woningen onder een bepaalde architectuurstroming te plaatsen. Als gevolg van zijn verschillende stijlinvloeden werden de grenzen vaak overschreden. Toch was hij een architect van zijn tijd en liet hij zich leiden door de verschillende evoluties in het architectuurlandschap. Aan de grote tendensen viel niet te ontsnappen.

Zoals eerder gezegd is het niet gemakkelijk de woningen onder te verdelen in verschillende categorieën. Dit geldt eveneens voor de opdeling in tijd. Erik Van Biervliet kon namelijk gelijktijdig met een traditioneel als met een modern gebouw bezig zijn. Toch wordt er in dit onderdeel getracht een onderverdeling te maken aan de hand van de architecturale invloeden. Op deze manier worden enkele grote periodes in zijn loopbaan naar voren gebracht. In eerste instantie wordt de beginperiode besproken. Dit gaat respectievelijk over zijn vestiging als

---

²⁰⁹ Interview met Lori Van Overbeke, 22 maart 2010, (Bijlage VII.4. p. 16).

zelfstandige architect. In het kielzog van zijn studies zal Erik Van Biervliet de woningen een modernistisch uitzicht geven. Daarna worden de jaren zeventig besproken, de periode van de baksteenarchitectuur. Ook Erik Van Biervliet werd door deze stroming beïnvloed. Dit wordt aan de hand van enkele casussen besproken. In derde instantie wordt zijn postmodernisme naderbij bestudeerd. Dit belette hem weliswaar niet om ook de baksteenarchitectuur verder te praktiseren. Zijn oeuvre eindigt in de jaren negentig. Erik Van Biervliet volgde niet alleen de nieuwe trends op in het architecturale landschap, maar bleef ook de vormen van de voorgaande periodes toepassen.

4.1.1 IN HET KIELZOG VAN ZIJN STUDIES

Als jonge architect startte Erik Van Biervliet in 1964 aan zijn carrière. Hij vertrok van een moderne vormentaal. De architect had dit namelijk al aan het Sint- Lucasinstituut geleerd. De argwaan voor de modernistisch architectuuropvattingen waren na de oorlog volledig verdwenen. Onder leiding van broeder Urbain (Louis Van Mechelen) werden verschillende reizen en spreekbeurten met betrekking tot de modernistische architectuur gehouden. Zo maakte Erik Van Biervliet kennis met Avlar Aalto, Gropius, Le Corbusier, Niemeyer, Scharoun, Schwartz, en vele anderen.²¹⁰ Bovendien was de praktische kant van het modernisme, onder invloed van zijn eerste stagemeester Jean- Pierre Baert, hem ook duidelijk geworden. Verder werd architect Van Biervliet gestimuleerd door het vele lezen, de reizen en het kijken naar de moderne architectuur in het algemeen. Vooral de Duitse en de Scandinavische architecten spraken hem aan.

Voor Erik Van Biervliet was het belangrijk om de woningen te voorzien van de hedendaagse behoeftes in een moderne vormentaal. Dat wil niet zeggen dat hij de streekeigen materialen verloochende. In tegendeel, hij vond het belangrijk om bijvoorbeeld bij zijn villabouw de Vlaamse traditie in acht te nemen. De geschiedenis en de ambachtelijke bouwmethoden hield hij in het achterhoofd om de woning harmonisch te laten integreren in de omgeving. De architectuur moest met andere woorden verbonden zijn met de streek en de omgeving. Dit uitte zich in de vormentaal, de materiaalkeuze en de inplanting van het gebouw in een terrein.

Volgens de architect lag de functionaliteit aan de basis van het moderne wonen. De ruimte moest op een zo efficiënt mogelijke wijze benut worden. Een plat dak was dan vaak van toepassing, niet enkel omdat het functioneel kan zijn, maar vooral omdat het goedkoper- en dus economischer- was. Door het gebruik van een zekere eenvoud had Erik Van Biervliet ook

---

²¹⁰ J. VAN DE PERRE, *op.cit.*, p. 79.

een grotere planvrijheid.²¹¹ Dit was bijvoorbeeld zo bij de ontwerpen voor de nooit uitgevoerde vakantiehuisjes voor Pol Rondelez in 1967. (Afb. 95-98)

De casus wordt gewijd aan een eerder laat voorbeeld van dit strak modernisme, namelijk de woning van Rafaël Bequé. De reden hiervoor is dat Erik Van Biervliet in zijn beginjaren vaak kleine aanpassingen deed. De ontwerpen voor nieuwbouwwoningen zijn aanwezig in het archief. Vaak gaat het om ontwerpen die niet werden uitgevoerd of niet te lokaliseren zijn.

4.1.1.1. Casus: woning Rafaël Bequé, 1971

Oprichtgevers en bewoners

In 1971 kreeg Erik Van Biervliet de opdracht van Rafaël Bequé en Lea Eloot om een eengezinswoning te ontwerpen. Rafaël Bequé, ondertussen overleden, was adviseur bij een bedrijf, terwijl zijn vrouw instond voor het gezin. Vanwege zijn goede reputatie, koos het koppel Erik Van Biervliet voor het ontwerp van hun woning. Bovendien deelden ze hun visies, waardoor er bijna niets aan Van Biervliets concept veranderd werd. De bouwheren wilden zo weinig mogelijk deuren in hun huis. Het moest een open ruimte zijn. (Afb. 99) Bovendien moest een oplossing gevonden worden voor de natuurlijke elementen van het terrein. Het perceel bevindt zich namelijk in een bos, waardoor de zon moeilijk in huis komt. Architect Van Biervliet bouwde hiervoor een bel-étage woning. (Afb. 100) Hierbij wordt de gelijkvloerse verdieping volledig ingenomen door een hal, een garage en een polyvalente ruimte waar de stookplaats is gevestigd.

Ligging en inplanting

De woning is gelegen aan Ter Straten 20 te Sint-Andries. Deze straat ligt niet ver van de Torhoutse Steenweg en loopt bijna loodrecht op de Diksmuidse Heerweg. Het einde van Ter Straten komt op de Doomstraat uit en wordt gekenmerkt door open bebouwing.

De woning is niet in het midden, maar op de eerste helft van het rechthoekig perceel geplaatst. De voorgevel staat parallel met de straat en ligt op zes meter van het voetpad. De voortuin is voorzien van enkele verspreide stenen die naar de voordeur en de garages leiden. Aan de rechterkant wordt het zicht op de achtertuin ontnomen door een muur. Aan de linkerkant van de woning bekomt men hetzelfde effect door het plaatsen van een dwarsliggende muur. De tuin achter de woning omvat bijna de helft van de perceelsoppervlakte. (Afb.101)

---

²¹¹ Interview met Lori Van Overbeke, 22 maart 2010 (Bijlage VII.4., p. 16).

Het exterieur

De eenvoud van deze woning, bestaande uit een gelijkvloerse verdieping en een eerste verdieping onder een plat dak, is al zichtbaar in haar gevel. (Afb. 102) Het grondplan van dit gebouw is in essentie een vierkant van 12 op 12 meter. Doorheen het gehele ontwerp is harmonie aanwezig, zowel in het exterieur als in het interieur.

Het exterieur bestaat uit een skelet van gewapend beton en machinaal vervaardigde bakstenen voor het opgaand metselwerk. De stenen moesten in principe van de beste kwaliteit zijn, want de vorm bleef zichtbaar na het wit schilderen. (Afb. 103) Alle ramen hebben een omkadering in bruin geschilderd oregon,²¹² zitten iets dieper in het gevelvlak en hebben allen een dorpel in aluminium.²¹³ (Afb. 104)

In principe kan de voorgevel horizontaal in twee grote delen opgesplitst worden, de gelijkvloerse verdieping en de eerste verdieping. Verder is de gelijkvloerse verdieping in vier grote delen verdeeld. Ten eerste is er de witgeschilderde windgevel aan de linkerkant, ten tweede de eerste garagepoort aan de linkerkant van de inkomdeur, ten derde de inkom zelf en tenslotte de garagepoort met dwars geplaatste windmuur aan de rechterkant.

De windgevel aan de linkerkant is ten opzichte van de bovenverdieping achteruit geplaatst en is iets hoger dan de gelijkvloerse verdieping. Visueel loopt het over in een eerste garagepoort. Deze opklappoort met een bekleding van het type Favorit uit donkerbruin geschilderde Red Wood HPL,²¹⁴ is met verticaal georiënteerde latten bekleed. In het midden zit een cilinderslot. Aan de andere kant van de ingang zit een identieke garage. De inkomdeur zelf zit diep in de gevelwand. Hierdoor zijn de zijwanden van de garageboxen deels zichtbaar. In het midden van elke zijwand zitten telkens drie glasbouwstenen. Dit brengt natuurlijk licht in beide garages. Tussen de wanden is de inkom gelegen. De deur zelf neemt slechts een derde van de plaats in, terwijl twee derden toebehoort aan een onverdeeld glasraam. Deze laatste is niet voorzien van enig raamhout. Net zoals de garages bestaat de inkomdeur uit een bruin

---

²¹² Oregon pine is afkomstig uit Noord- Amerika, maar onder de naam Europese douglas wordt hij ook bij ons gemaakt. Het kernhout is zalmkleurig tot roodachtig bruin, en het spinthout roomkleurig wit tot geel. Oregon heeft een rechte draad, een grove nerf en vaak vlammen wanneer het dosse gezaagd is. De Oregon pine is een van de hardste naaldhoutsoorten die goed bestand is tegen het buigen. Het kernhout is gematigd duurzaam en is gevoelig voor termieten. Het spinthout is daarentegen niet duurzaam. Ze is bruikbaar voor verschillende toepassingen waaronder: gevelbekleding, trappen, plankenvloeren en buitenschrijnwerk. In: *Oregon pine/Amerikaanse douglas*, (s.d.), op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 20 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 39.

²¹³ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 4.7, Raf Bequé en Lea Eloot, bestek 10.08.1971, p. 2/10.

²¹⁴ Ibid., p. 2/11.

geschilderd Red Wood HPL-²¹⁵ paneel. Tegen de rechterraand zit een lipslot. Het sluitwerk en de deurkruk, waarschijnlijk van het type Hewi, zijn keuzes van de inwoners zelf. De inkomvloer is belegd met tegels uit blauwe hardsteen waarvan de bovenlaag gezoet is. (Afb.105)

De zuidelijke zijgevel, aan de linkerkant van de woning, is sober opgevat. De gelijkvloerse verdieping is, met uitzondering van een vlak glasbouwstenen aan de rechterkant, blind. De muur steekt van onder de eerste verdieping uit en heeft een bekroning uit gezoet travertijn. De eerste verdieping bevat een onverdeeld raam aan de rechterkant. Dit raam is voorzien van een dauerluft,²¹⁶ in essentie een verluchttingsrooster. Aan de linkerkant zorgt een opening voor uitzicht op het terras. Vanaf hier is een hefschuifraam zichtbaar. De uitsparing in de gevel wordt voorzien van een tablet gezoet travertijn. (Afb. 106)

De achtergevel, d.i. de westgevel, lijkt qua uitzicht goed op de zuidelijke zijgevel. Toch wordt de gelijkvloerse verdieping, ook weer langer uitlopend naar het noorden, van meer elementen voorzien. (Afb. 107) Zo kan men in het midden trappen naar beneden nemen richting hobbykamer en aan de rechterkant via betontreden naar het terras gaan. De zes treden naar het terras zitten in de zijmuur ingemetseld en hebben aan de onderkant een schuine afwerking. Op het niveau van de eerste verdieping worden twee treden vanuit het metselwerk uitgespaard. Tussen de treden is een wand van glasbouwstenen zichtbaar, telkens zes horizontaal en vijf verticaal. Eens op het terras, zijn de lage muurtjes voorzien van tabletten gezoet travertijn. Vanaf deze kant is een onverdeeld raam zichtbaar aan de rechterkant. De vloer van het terras bestaat uit splijttegels,²¹⁷ een soort keramiektegels. Het plafond is daarentegen gemaakt uit gewapend beton. Hierin zitten vier openingen, drie parallel met de schuifdeur en één voor het onverdeelde raam. Deze openingen krijgen elk een dubbelwandige koepel als bekroning. Net zoals het raam in de voorgevel krijgt ook het raam links van het terras een onderverdeling in twee. (Afb. 108) Tenslotte leidt een bakstenen trap in het midden van de achtergevel naar de hobbykamer. De deur is gemaakt uit het identieke materiaal en op dezelfde wijze uitgevoerd als de voordeur. Toch heeft ze een andere deurkruk, ditmaal van het type Unitas. Naast de achterdeur zorgt een vlak glasbouwstenen voor natuurlijk licht in de hobbykamer. Het vlak zelf is opgebouwd uit telkens negen glasbouwstenen horizontaal en vijf verticaal. (Afb. 109)

De noordelijke zijgevel, rechts van het gebouw, is net zoals de zuidelijke zijgevel sober opgevat. (Afb. 110) De gelijkvloerse verdieping bestaat uit een lange, blinde muur. Enkel een reeks van zes horizontaal geplaatste glasbouwstenen onder het venster rechts en een vlak van

---

²¹⁵ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 4.7, Raf Bequé en Lea Eloot, bestek 10.08.1971, p. 2/11.

²¹⁶ Ibid., p. 2/10.

²¹⁷ Onder grote druk wordt de klei door een spuitmond gestuwd, waardoor het de vorm van twee tegels krijgt. Deze worden na droging van elkaar gespleten.

zes op zes glasbouwstenen aan de rechterkant van de wand, zorgen voor openingen. De muur is langer dan de zijgevel erboven. De gevel op het niveau van de eerste verdieping bevat, buiten twee onverdeelde ramen, geen openingen. (Afb. 111)

Het betonnen platte dak heeft een afwerkinglaag in bitumenlak, een soort teer dat speciaal gemaakt wordt om ondermeer beton en metaal te bedekken. Ter hoogte van de keuken en de badkamer zijn nog twee dubbelwandige koepels geplaatst. Tenslotte is de boisseau²¹⁸ schoorsteen voorzien van spouwen en een deksteen uit beton. (Afb. 112)

Het interieur

Het grondplan van zowel de gelijkvloerse verdieping als van de eerste verdieping is rationeel opgevat. Openheid speelt een belangrijke rol bij het indelen van de ruimte.

De benedenverdieping van de woning is gecentraliseerd rond de hal en wordt in essentie niet gebruikt om te wonen. Ze bestaat uit een hal met toilet en vestiaire, twee garages, een berging, een hobbykamer en een stookplaats. (Afb. 99)

Wanneer men in de hal komt ziet men dat de gezoete tegels uit blauwe hardsteen vanuit het exterieur naar binnen lopen. Onmiddellijk links is het toilet gelegen. Verder kan men zowel links als rechts de deur naar beide garages nemen. De redocrete vloeren hebben een rode tint. Terug in de hal is de trap naar het woongedeelte tegen de achterwand geplaatst. Het is een houten, rechte steektrap met twaalf open treden. Het metalen trapboom is zwart geschilderd, de aantrede zelf bestaat uit wengé.²¹⁹ Links van de trap leidt een deur naar de hobbykamer die ook van een rode redocrete vloer is voorzien. Het natuurlijk licht komt via de glasbouwstenen naar binnen. In deze kamer kan men de deur links naar de berging nemen, en de deur rechts naar de stookplaats. Beiden zijn, net zoals de hobbykamer en de garages, van een rode redocrete laag voorzien. De berging krijgt via glasbouwstenen natuurlijk licht binnen, wat niet het geval is in de stookplaats.

Na het beklimmen van de trap komt men in het midden van het woongedeelte. Er kunnen verticaal - van de westgevel naar de oostgevel - drie opdelingen gemaakt worden. De uiterst rechtse, aan de zuidkant, bevat twee slaapkamers, een badkamer en het terras. De middelste

---

²¹⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 4.7, Raf Bequé en Lea Eloit, bestek 10.08.1971, p. 1/35.

²¹⁹ Ibid., p. 2/10. Wengé is een duurzame en stabiele houtsoort uit Afrika. Deze donkerbruine houtsoort heeft fijne adertjes, een rechte draad, een grove nerf en mooie vlammen wanneer het dosse gesneden is. De houtsoort is zowel voor binnen als buiten geschikt. Binnen gebruikt men het vaak voor meubels en trappen. Om de verbleking te vertragen is het aangewezen om het hout van een vernislaag te voorzien. In: *Wengé*, (s.d.) op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 20 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 43.

omvat de woonkamer, de keuken en de eethoek. Tenslotte omvat het linkse deel aan de noordkant nog twee slaapkamers, een zithoek en een berging. In het middelste gedeelte lopen de woonkamer, de keuken en de eetkamer visueel in elkaar over. Enkel de wand aan de trap, als steun voor de keukenkasten, zorgt voor een onderbreking. (Afb. 113)

De muren van het interieur zijn opgetrokken uit witgeschilderde baksteen. Het gewapend beton in de woning heeft men ook witgeschilderd, maar de nerven van de bekisting zijn nog altijd zichtbaar. Net zoals in het exterieur zijn alle ramen met oregon afgewerkt. Bovendien hebben ze hang- en sluitwerk van het type Unitas. Verder zijn de ramen (met uitzondering van het hefschuifraam) horizontaal pivoterend,²²⁰ d.i. horizontaal draaiend. Alle binnendeuren zijn gewone schilderdeuren van het type Svedex en hebben geen profilering.²²¹ De deuren op de verdieping lopen tot aan het plafond, dus zijn ze voorzien van een vast en vol bovenpaneel. Dat er op sommige elementen niet verder wordt ingegaan, heeft te maken met de privacywensen van de bewoonster.

Besluit

Deze woning doet terugdenken aan de glorieuze jaren van het modernisme. Pure rationaliteit, eenvoud en schoonheid vormen in deze woning een geheel. Zorgen voor een zekere openheid was de basisdoelstelling bij het ontwerpen van dit huis.

Aan de hand van een gesprek met Mevrouw Eloot zijn er enkele voor- en nadelen samengebracht. Volgens haar is het nog altijd fantastisch om er te wonen. In eerste instantie omdat ze op een verhoog woont, waardoor de omgeving altijd gemakkelijk zichtbaar is. In tweede instantie omdat de woning nog altijd beantwoordt aan de moderne behoeftes. Ze apprecieert de moderne vormgeving van haar woning en vindt het zelfs vooruitstrevend. Nadelen aan de woning zijn de wateropslopende bakstenen. Deze werden volgens haar niet voldoende gebakken. Erik Van Biervliet vertelde haar dat dit door de bouwwoede van de jaren zeventig kwam, waarbij de steenbakkers niet voldoende tijd hadden om alles degelijk te bakken. Op deze manier konden ze de hoeveelheid aanvragen toch aan. Tegenwoordig worden de slechte stenen aan haar achtergevel geleidelijk vervangen door betonstenen.

---

²²⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 4.7, Raf Bequé en Lea Eloot, bestek 10.08.1971, p. 2/10.

²²¹ Ibid., p. 2/11.

4.1.2. DE JAREN ZEVENTIG EN HET PITTORESKE MODERNISME

Vanaf de jaren 1970 ging de menselijke maat meer bepalend zijn voor zowel de architectuur als voor de stedenbouw. Het woonerf, tegenhanger van de strak modernistische modelwijk, kwam meer in trek. Kleinschaligheid was hét kernwoord voor vele architecten van het 'pittoresk modernisme' of 'regionaal modernisme' waarmee de diversiteit gepaard ging. Plattegronden en materialen varieerden. Erkers, schuine daken, trapjes, loggia's, waren hiervan een gevolg. Architecten gingen experimenteren met nieuwe vormen, milieudifferentiatie, technische innovaties en allerhande.²²² Deze principes zijn eigen aan de Scandinavische architectuur. Zoals voorheen reeds werd aangehaald, waren de reizen naar het noorden voor architect Van Biervliet heel belangrijk. Hij ging er bijvoorbeeld kijken naar de werken van Alvaro Aalto, Arne Jacobsen en Jörn Utson.²²³ De Scandinavische architectuur bood de architect een oplossing tussen het strakke modernisme en het pure regionalisme. De vormtaal en de materialen lagen hem blijkbaar beter. De architectuur lag bovendien ook dicht bij de natuur, ze werkten op elkaar in, wat de architect enorm aansprak. Hij paste dit vervolgens toe op zijn eigen ontwerpen. Erik Van Biervliet zal zich door deze principes laten beïnvloeden en zo zijn eigen weg inslaan in de modernistische vormtaal.²²⁴

De baksteenarchitectuur van Erik Van Biervliet kan algemeen geplaatst worden in de context van de baksteenrevival van de jaren zeventig. Deze heropleving is een gevolg van de kleurproblemen die er kwamen bij het verven van beton in vroegere periodes. In tegenstelling tot beton, is de kleur van baksteen van nature lichtecht en vertoont het onmiskenbare nuanceringen. Bovendien is een speciaal onderhoud ervan niet nodig en veroudert het materiaal op een degelijke wijze.²²⁵

Door de toename van de baksteenproductie worden de handvormstenen²²⁶ vanaf de jaren zeventig vervangen door machinaal vervaardigde stenen. Dit zorgt ervoor dat de structuur ervan veel regelmatig wordt, maar ook beter van kwaliteit. Deze automatisering staat in principe recht tegenover de visie van toen, namelijk het rustieke wonen.²²⁷

---

²²² *Woonerven en zitkuilen, de kritiese (sic) jaren 70*, (s.d.), op de website van het NAI, <http://static.nai.nl/>, geraadpleegd op 25 februari 2010, zie bijlage VII.5. p. 45.

²²³ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

²²⁴ De gevel werd een belangrijk architecturaal vraagstuk. Het was immers de eerste ontmoeting tussen het publiek en het woonhuis. Omwille van deze reden zal men veel aandacht aan het ontwerp ervan hechten. In: *Woonerven en zitkuilen, op.cit.*, geraadpleegd op 25 februari 2010.

²²⁵ G. PEIRS, *Uit klei gebouwd. 2 : Baksteenarchitectuur na 1945*, Tielt, Lannoo, 1982, p. 130.

²²⁶ Doordat de handvormsteen – zoals de naamgeving al doet vermoeden – ambachtelijk gemaakt wordt, zal het een onregelmatige structuur vertonen. De schoonheid hiervan zal nooit bereikt worden door de machinaal geproduceerde bakstenen.

²²⁷ G. PEIRS, *op.cit.*, p. 159.

In de jaren zestig ontstaan reeds de gewestplannen, de algemene plannen van aanleg, de bijzondere plannen van aanleg en in 1962 de wet op stedenbouw. In essentie waren dit toen voorschriften die verband hielden met de dakhelling, de hoogte en de bouwmaterialen van een woning.²²⁸ Uiteraard zal ook dit van invloed zijn op de ontwerpen van de architect.

Aan de hand van specifieke kenmerken zullen enkele woningen aangehaald worden. Bijvoorbeeld is de plaatsing van de ramen in het gevelvlak heel typerend. Zo koppelde architect Van Biervliet het noodzakelijke altijd aan het schone, waarbij de ramen een bepaalde ritmiek vormen of een andere vorm kregen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het raam van de keuken in de woning van Jef Van Stechelma uit 1974. (Afb. 114) Een ander typisch kenmerk zijn de inkompartijen. Deze worden telkens met een grote aandacht uitgewerkt en hebben vaak glaspartijen ter versiering. De woning van Erik Hillewaert uit 1975 is hiervan een voorbeeld. (Afb. 115) Verder zijn vaak esthetische details in het gevelvlak op te merken, bijvoorbeeld het in- en uitspringen van de gevelstenen. Dit is ondermeer het geval bij de woning van Jef Gruyaert uit 1978. (Afb. 116)

Terwijl de platte daken, mede door de stedenbouwkundige voorschriften, in aantal verminderen, gaan puntdaken deel uitmaken van Van Biervliets ontwerpen. Vaak zullen deze geen sterke hellingsgraad hebben, waardoor de binnenruimte optimaal gebruikt kan worden. Wel wordt er veelal gebruik gemaakt van verschillende volumes, die de niveauverschillen binnenshuis weerspiegelen. Dit is het geval bij de woning van Guido Warmoes uit 1979. (Afb. 117) Toch blijven de platte daken daar aanwezig waar de stedenbouwkundige voorschriften het toelieten, bijvoorbeeld bij de woning van Robert Van Damme uit 1973. (Afb. 118)

Het interieur heeft altijd al een belangrijke rol gespeeld. Ook in de jaren zeventig gingen de bewoners belang hechten aan hun leefomgeving en wilden deze dan ook op hun eigen manier invullen. Mensen ontdekten de mogelijkheden van de wooninrichting en vele architecten speelden hierop in. Het was hun bedoeling zowel het intieme als het publieke in de woning te vertolken door de inschakeling van hun architecturale creativiteit.²²⁹

Voor Erik Van Biervliet is het opvallend hoe rood Noors dennenhout de bekleding van het plafond en/of de wanden in het interieur domineert. Niet alleen wordt hiervan gebruik gemaakt bij de vernieuwingen aan zijn eigen woning (Afb. 119), maar ook bijvoorbeeld in de woning van Jef Gruyaert uit 1978. (Afb. 120) Op de deuren werden veelal deurkrukken van

---

²²⁸ G. PEIRS, *op.cit.*, p. 61.

²²⁹ *Woonerven en zitkuilen, op.cit.*, geraadpleegd op 25 februari 2010.

de kunstenaar Roger Bonduel²³⁰ geplaatst. (Afb. 121) Ook interessant om te zien, is hoe de open haard in elke woning een centrale plaats krijgt. Deze werd steeds door Erik Van Biervliet zelf ontworpen. Ofwel werden ze uitgevoerd in de gevelsteen, ofwel bestonden ze uit witgeschilderde snelbouwstenen. Belangrijk hierbij is dat de open haard telkens heel volumineus is, met daarenboven een grote esthetische kwaliteit. Het is duidelijk dat de architect veel belang hechtte aan de haard. (Afb. 122) Beschutte delen werden dan weer afgesloten van de minder intieme plaatsen in de woning. Een voorbeeld hiervan is de zitkuil. (Afb. 123)

4.1.2.1. Casus: woning Gilbert Van Paemel, 1972

Opdrachtgevers en bewoners

Bouwheer Gilbert Van Paemel, toenmalig personeelsopleider voor het bedrijf Van Marcke, leerde Erik Van Biervliet toevallig kennen. Als jonge architect kwam hij reeds in de media voor zijn ontwerp van het museum in Deurle. Volgens de bouwheer was de architect een sympathieke man, uitermate geschikt voor zijn bouwplannen. Erik Van Biervliet kreeg carte blanche, aan zijn voorontwerp van 1972 werd bijgevolg bijna niets aangepast.²³¹

Ligging en inplanting

De woning is gelegen aan De Pijpeweg 102 te Sint- Kruis, een deelgemeente van Brugge. Deze straat maakt deel uit van de verkaveling “Malehoek”. De Pijpeweg is een rechte straat die vanaf De Linde, over de Brierversweg, naar de Moerkerkse Steenweg loopt. Het perceel bevindt zich in het laatste deel van deze geasfalteerde straat die gekenmerkt wordt door open bebouwing.

De woning heeft een grondplan van twaalf op vijftien meter en is gebouwd op een rechthoekig stuk grond. Vóór de woning werd een strook van vier meter vrijgehouden. Enerzijds wordt deze grond gebruikt als oprit naar de garages en naar de voordeur, anderzijds

---

²³⁰ Roger Maurits Bonduel is op 22 februari 1930 te Pittem geboren. Van 1945 tot 1950 geniet hij een opleiding aan de academie te Tielt, om daarna naar het Hoger Instituut Sint- Lucas van Gent te gaan. Na zijn studies vestigt hij zich in Sint- Andries, een deelgemeente van Brugge. Bonduel is gedurende zijn leven bedreven met de schilderkunst, de beeldhouwkunst en andere artistieke activiteiten. Toch is het vooral de beeldhouwkunst, en meer specifiek de metaalsculptuur, die hem telkens opnieuw blijft boeien. In 2005 krijgt Roger Bonduel de Gouden Feniks voor zijn totale oeuvre, een cultuurprijs van het Houtland. Het zou kunnen dat hij via Michel Martens, een glaskunstenaar en gemeenschappelijke vriend, in contact kwam met Erik Van Biervliet. In: *Op gesprek bij kunstenaar Roger Bonduel*, in: *Het gemeentelijk infoblad. Pittem, buiten- gewoon*, Pittem, Dienst informatie, jg.8, nr. 2, 2009, p. 18-19.

²³¹ Gesprek met Gilbert Van Paemel, 08.04.2010.

gebruikt men het zowel links als rechts als voortuin. Zowel ten zuiden als ten noorden werd er, zoals bij de voorgevel, vier meter vrij gelaten. Het doorzicht tot de tuin wordt aan beide kanten belemmerd door de plaatsing van een hek met klimplant. Doordat de woning maar vijftien meter van de totale lengte - d.i. tweeëndertig meter - inneemt, heeft de bouwheer een grote tuin van dertien meter lang en twintig meter breed. (Afb. 124)

Het exterieur

Het exterieur van deze woning van twee bouwlagen is eenvoudig en harmonisch opgevat. (Afb. 125) De structuur van het gebouw bestaat uit gewapend beton waarbij de muren in baksteen²³² opgetrokken zijn. Deze liggen in halfsteens verband. (Afb. 126) Alle timmerwerken zijn uitgevoerd in horizontaal liggend oregon. Deze is bovendien bedekt met xylophene teak.²³³ De ramen - blokramen met dubbele beglazing - zijn van het type Unitas,²³⁴ waarbij geanodiseerd²³⁵ aluminium gebruikt werd voor de raamdorpels. Alle ramen zitten iets dieper in het gevelvlak. (Afb. 127) Belangrijk voor het exterieur is dat de architect ervoor koos een decoratieve rand rond de woning aan te leggen. Ook de betegeling aan de inkom is van zijn hand. (Afb. 128)

De strakke lijn in de voorgevel zorgt voor een modern uitzicht. Zowel op de gelijkvloerse verdieping als op de bovenverdieping zijn platen van oregon op de gevel aangebracht. Met uitzondering van de inkompartij aan de linkerkant, is de gelijkvloerse verdieping verder donker en strak. Op de eerste verdieping zorgen de ramen voor de doorbreking ervan. (Afb.129)

De inkompartij zit ongeveer twee meter dieper in de gevelwand. Doordat de beplanting tot aan de voordeur loopt, krijgt men het gevoel dat de tuin ook daar nog aanwezig is. De vloer bestaat uit een betegeling van gepolierde leien. Deze zijn telkens per vier gegroepeerd in een raster van bruinrode steen, vermoedelijk baksteen. De linkerwand is opgetrokken uit witgeschilderde baksteen. In tegenstelling tot de rest van de wand zijn de verticaal liggende bakstenen boven het langwerpige raam van een groter formaat. Zonder enig sluitwerk is het enkel bedoeld als lichttrekker. De voordeur situeert zich niet in het midden van de inkom. Aan beide kanten van de deur zit een onverdeeld venster met oregon- kozijn. Het raam rechts is driemaal breder dan deze aan de linkerkant. Tussen het linkse en het rechtse raam zit de

---

²³² Deze baksteen is afkomstig van de steenbakkerij Ploegsteert. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d., p. 4.

²³³ Xylophene teak is een materiaal ter bescherming van het hout. Het biedt weerstand tegen rotting en ongedierte. In: Ibid., p. -2.

²³⁴ Ibid.

²³⁵ Dit is het voorzien van een oxidatielaag op het aluminium, waardoor deze hard en corrosiebestendig wordt.

voor deur bekleed met brede planchetten in oregon. (Afb. 130) Een ronde sierdeurkruk met eronder een lipslot, zit aan de rechterkant op het deurblad. (Afb. 131) De linkerwand van de inkompartij en het plafond zijn opnieuw voorzien van oregon. Opmerkelijk is de overhellende betonplaat die als het ware een esthetisch element in de inkompartij vormt. (Afb. 132) Naast de inkompartij loopt de oregon- wand tot aan de rechterzijgevel. De garagepoorten zitten verdoken. Enkel aan de hand van het cilinderslot worden ze opgemerkt. Beide garages zijn voorzien van een dorpel uit blauwe hardsteen van het type Petit Granit.²³⁶ (Afb.133)

De overgang tussen de gelijkvloerse verdieping en de bovenverdieping wordt gesierd door gewapend beton. In principe wordt deze gebruikt voor de stabiliteit en de weerstand van de woning, maar hier zorgt het ook voor een kunstig accent in de gevel. Het is zichtbeton dat door middel van een plankenbekisting werd uitgevoerd. De afdruk ervan is bijgevolg nog altijd zichtbaar. De bovenverdieping wordt net zoals de gelijkvloerse verdieping gekenmerkt door de horizontaal geplaatste oregon- planken. Uitsparingen zijn er bij de vier ramen, waarvan de twee linkse iets groter zijn dan de twee andere. (Afb. 134)

De linkerzijgevel, aan de zuidkant gelegen, is sober opgevat. De vorm van deze zijgevel is een gevolg van de dakhelling, waarbij de rechterkant korter en steiler is dan de linkerkant. Dicht tegen de voorgevel zit een rechthoekige afvoerbuis in zink. Verder werden enkel daar waar men licht wou voorzien een aantal raamopeningen gemaakt. Deze functionele opvatting zorgt ervoor dat de ramen op verschillende hoogtes zitten en van een verschillende vormgeving zijn voorzien. (Afb. 135) Op het niveau van de gelijkvloerse verdieping zitten in de eerste helft van de zijgevel - dat is tot aan de scheiding met de achterste dakhelling - twee identieke langwerpige ramen. Het rechtse is het voorheen besproken raam aan de inkompartij terwijl het linkse raam uitsteekt op de hal binnenin. De rollaag juist boven de ramen ligt in een ander verband, telkens twee op elkaar liggende kopse stenen afgewisseld met een streksteen. (Afb. 136) Boven het linkerraam zitten twee smal en langgerekte ramen in eenzelfde nis. De raampartij is niet voorzien van een dorpel in aluminium, maar van drie uitstekende bakstenen. (Afb. 137) Vervolgens is er ter hoogte van de vestiaire binnenin, in het linkerdeel van de zijgevel, een klein raampje aanwezig. Tenslotte sluit een langwerpige raampartij het linkeruiteinde van de gevel af. Dit raam geeft uit op de woonkamer. Het bestaat uit twee delen, waarvan de rechtse open kan. Doordat de betonnen hoekkolom met oregon omhult is, krijgt het een meer esthetisch karakter. Hierdoor loopt het raam ook visueel door in de achtergevel. De rollaag boven het raam is net op dezelfde manier geconstrueerd zoals de voorgaande. Dit raampartij is bijna vier meter lang en ongeveer anderhalve meter hoog. (Afb. 138) Tenslotte loopt er aan de rechterkant van de zijgevel nog een muurtje, van ongeveer een meter hoog, door tot in de tuin. Deze is voorzien van een rechthoekige opening aan de

---

²³⁶ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d., p. 5.

rechterkant, maar niet tot aan de grond. Bijgevolg lijkt het alsof de muur los van de woning staat. Dit wordt bovendien versterkt door de klimplant die de muur op een haag doet gelijken. (Afb.139)

In tegenstelling tot de voorgevel, is de achtergevel opengewerkt en bestaat ze zo goed als volledig uit ramen. Het linkerraam, een schuifraam, neemt bijna de helft van de achtergevel in. Het raam is meer dan twee meter en twintig centimeter hoog en neemt in de lengte bijna zes meter in beslag. Boven dit raam zit een oprolbare zonnewering. Het raam aan de linkerkant van de achtergevel is even hoog en ongeveer twee meter smaller. Doordat deze niet open kan, is het enkel bedoeld als lichtvanger. Tussen de twee ramen zit een stuk muur van ongeveer drie meter. (Afb. 140)

De zijgevel aan de noordkant is even sober als deze aan de zuidkant. (Afb. 141) In de eerste helft van de gevel zitten enkel elf glasbouwstenen. Deze zijn op het niveau van de gelijkvloerse verdieping verticaal geplaatst. Ze bevinden zich tegen de oregon- bekleding van de voorgevel. (Afb. 142) Verder zit een smal en langgerekt raam op de scheidingslijn tussen het linkse en het rechtse deel van de zijgevel. Net zoals bij deze aan de andere zijgevel, heeft ook dit raam een dorpel van uitstekende baksteen. Een schuifraam, met erboven een onverdeeld raam, zorgt voor licht in het achterste deel van de woning. Twee derden van het schuifraam staat vast, slechts een derde schuift. Een dorpel uit blauwe hardsteen siert de onderkant van dit raam. Het onverdeelde raam op de eerste verdieping is een derde van de breedte van het schuifraam en half zo hoog. (Afb. 143) Een rechthoekige afvoerbuiskuit zinkt de gevel af. Net zoals bij de zijgevel aan de noordkant is er een doorlopende muur. Ook deze is van een identieke opening en een klimplant voorzien. (Afb. 144) Dit bewijst dat er een zekere vorm van symmetrie tussen de twee gevels heerst.

Het zadeldak is asymmetrisch opgevat. Het gedeelte naar de tuin is bijgevolg langer en minder hellend dan het gedeelte naar de voorgevel. (Afb. 145) Eternit- leien zitten door middel van koperen nagels op het dak vast en zowel vooraan als achteraan is een dakgoot in zink en een schoorsteen aanwezig. De ronde schoorsteen vooraan is afkomstig van de centrale verwarming. (Afb. 146) De vierkante schoorsteen aan de achterkant is afkomstig van de twee haarden. (Afb. 147) Beiden zijn bekleed met zwarte gevelsteen.

Het interieur

Het grondplan van de gelijkvloerse verdieping toont aan dat deze ruimte zo open mogelijk is uitgevoerd. (Afb. 148) Enkel de kern is in enkele ruimtes opgedeeld. Deze verdieping herbergt een garage, een hal, een toilet, een vestiaire, een berging, een woonkamer, een eetkamer en een keuken. De eerste verdieping is daarentegen meer gesloten. Hier bevinden zich de vier slaapkamers aan de voorkant van de woning, een douchekamer, een badkamer, en een hobbykamer met twee bergingen.

De interieurbekleding bestaat uit witgeschilderde baksteen en Rood Noors Dennenhout (RND). Het RND met zichtbare groef is niet geschaafd en is met zichtbare, roestvrije nagels betimmerd. (Afb. 149) De raamkozijnen en raamtabletten zijn gemaakt uit oregon en de deuren zijn gewone schilderdeuren van het type Svedex.²³⁷ De blokdeuren hebben stijlen tot aan het plafond en zijn allen voorzien van een bovenpaneel, in hetzelfde materiaal uitgevoerd en in het vlak geplaatst. Tenslotte zijn de deurknoppen uitgevoerd naar een ontwerp van de kunstenaar Robert Bonduel. (Afb. 150)

De inkom op de gelijkvloerse verdieping is in de richting van het verdere woongedeelte afgebakend door een bakstenen muur met trap. Twee verticale openingen in de muur geven een doorzicht naar de hal. Deze doorzichten liggen in de geest van de openingen in de tuinmuren. (Afb. 151) De trap bestaat uit drie bakstenen treden met leien aantrede. Deze zwarte leien werden ook voor de bevloering van de inkom zelf gebruikt. (Afb. 152) Rechts van de inkom biedt een deur toegang tot de garage. Deze bestaat uit twee parkeerplaatsen en een achterliggende bergruimte. De bergruimte wordt door een muur uit baksteen van de parkeerplaatsen afgeschermd. Aan beide zijkanten van de muur is een doorgang vrijgelaten. In de volledige ruimte zijn de bakstenen wanden witgeschilderd. Verder is de redocrete²³⁸ vloer grijs gekleurd en is het gewapend beton van het plafond zichtbaar gelaten. Het schaarse natuurlijk licht komt via de strook glasbouwstenen in de rechterhoek van de noordelijke zijgevel binnen. Bijgevolg is kunstlicht noodzakelijk en wordt er gebruik gemaakt van TL-lampen. (Afb. 153)

Bij het bestijgen van de inkomtrap betreedt men de hal. Links staat een rechte steektrap met veertien treden naar de eerste verdieping. Zowel het traphek als de leuning en de trap zelf bestaan uit smeedijzer. Aan de onderkant van elke stijl zit afdekrozet. De leuning met rubberen profiel start met een S-krul om daarna soepel in een recht stuk over te gaan. De treden zelf zijn vervaardigd uit de houtsoort wengé. (Afb. 154, 155)

---

²³⁷ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d., p. -4.

²³⁸ Ibid., p. 6.

In de hal bevinden zich drie deuren aan de linkerkant. (Afb. 156) De rechtse deur geeft uit op het toilet, de middelste op de vestiaire en de linkse op de berging. De wanden van het toilet zijn met witte keramiektegels bekleed. Deze zijn van het type Hoganas²³⁹ en hebben motieven in reliëf. Door de specifieke plaatsing van de tegels worden cirkels van verschillende groottes gevormd. De vloer is met dezelfde keramiektegels belegd, maar ditmaal in een roodbruine variant. Het toilet is tegen de westelijke muur van de ruimte geplaatst. De lavabo hangt aan de linkermuur. Beiden zijn uitgevoerd in keramiek. Boven de lavabo hangt een glazen legplank en een ronde spiegel met pvc- omkadering. Verder is de noordelijke wand voorzien van een handdoekring en een papierhouder. (Afb. 157) In tegenstelling tot het toilet zijn de witgeschilderde bakstenen wanden van de vestiaire niet verder bekleed, maar enkel van een paar haakjes voorzien. (Afb. 158) Tenslotte biedt de linkse deur toegang tot de berging. Deze zit ten opzichte van de andere deuren dieper in de wand. De vloer en het plafond zijn hier identiek aan deze van de garage.

In de hal is het doorzicht naar de woonkamer onverstoord. (Afb. 159) Er zijn geen opendraaiende deuren aanwezig, maar wel een schuifpaneel in RND met lederen lus. (Afb.160) De eetkamer, in het midden van de noordelijk georiënteerde zijwand, kan op identieke wijze van de woonkamer worden gescheiden. Aan de kant van de woonkamer loopt het dennenhout van de schuifpanelen over op de muurbekleding erboven en op het plafond. Aan de oostelijk georiënteerde wand helt het balkon van de mezzanine over. De balustrade bestaat uit gietijzer. Tussen elke stijl vult een RND- plaat het grootste deel van de opening op. (Afb. 161) Onder dit balkon staat een siermuur van ongeveer een halve meter hoog en een halve meter breed. Hij neemt bijna de gehele muurlengte in beslag. In het midden steekt de muur L-vormig uit. Ter hoogte van deze L-vorm is de kachel in een muurnis geplaatst. Deze nis wordt boven de kachel op identieke wijze herhaald, waarbij er aan de rechterkant ervan, om de andere baksteen, één uitspringt. Dit brengt een esthetisch effect met zich mee. Tenslotte is er aan weerszijden van de nissen een wit paneel geplaatst waarachter de deurpanelen weggrollen. (Afb. 162)

Zowel de keuken als de eetkamer liggen aan de noordelijke kant van de woning. Terwijl de eetkamer nog in het verlengde van de woonkamer kan gezien worden (Afb. 163), is de keuken anders afgewerkt. De vloer is hier niet met tapijt²⁴⁰ bedekt, maar met roodbruine keramiektegels van het type Hoganas.²⁴¹ Deze betegeling loopt onder de kasten door. Faiences in keramiek zijn aangebracht bij het aanrecht en lopen tot aan het fornuis door.

---

²³⁹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d., p. 9.

²⁴⁰ Het tapijt is ondertussen vernieuwd, maar hierbij werd rekening gehouden met de kleur en plaatsing van het vorige tapijt.

²⁴¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d., p. 9.

Tenslotte wordt de RND- bekleding van de dampkappijp over de gehele lengte van de kasten doorgetrokken. (Afb. 164) Aan de zuidkant van de keuken zit een deur naar de berging waarlangs men terug in de hal komt. Bijgevolg kan er op de gelijkvloerse verdieping gemakkelijk gecirculeerd worden.

De bovenverdieping (Afb. 165, 166) bereikt men via de rechte steektrap. Aan de oostkant zijn vier slaapkamers gelegen. De eerste twee zijn bijna even groot, ongeveer drie meter breed en vier meter lang. De derde slaapkamer is smaller, ongeveer twee meter breed. Tussen de tweede en de derde slaapkamer zitten ingewerkte kasten in RND. Bij de tweede slaapkamer heeft deze vier deurpanelen, de kast in de derde kamer twee. Door inname van de gang is de vierde kamer ongeveer een meter langer dan de andere slaapkamers. Om privacyredenen werden deze slaapkamers niet getoond en worden daarom niet verder besproken.

Links kan men vier baksteentreden opgaan. Aan de rechter muur hangt een leuning uit kunststof en bovenaan de trap zit een ingebouwde kast. (Afb. 167) De deur links van de kast biedt toegang tot de douche (Afb. 168), de deur rechts tot de badkamer (Afb. 169). Beide ruimten werden in functie van de Bed & Breakfast door de bouwheer opnieuw bekleed. Het plafond met RND- planken is in beide ruimten origineel. De kamers zijn zowel op de wanden als op de vloer van een nieuwe keramiek- betegeling voorzien. In de badkamer loopt deze betegeling op de zijkant van het bad door. Volgens de bouwheer is het sanitair wel nog origineel. Links staan twee lavabo's met bovenhangend legrekje, waarbij eivormige spiegels het ensemble vervolledigen. Tegen de rechterwand staat een toilet met links een voetbad en tegen de achterwand een bad met waterscherm. Voor het sanitair werd keramiek als uitvoeringsmateriaal gebruikt.

Terug aan de trap lopen de leuning en het traphek door tot aan een tweede trap. Met een horizontaal liggend tussenstuk worden het eerste en het tweede traphek met elkaar verbonden. De tweede trap is in dezelfde vorm en materialen als de eerste uitgewerkt. Via vier treden leidt hij naar een hoger liggende verdieping. De muur van de overloop is voorzien van een langwerpige raam in de geest van deze in het exterieur. Via een smeedijzeren hek komt men in een hobbyruimte. (Afb. 170) Zowel de wanden als het plafond zijn bekleed met RND. Het is een heel kleine kamer doordat de haard veel plaats inneemt. Dit komt omdat zowel het rookkanaal van de kachel in de woonkamer, als het rookkanaal van de haard zelf, in de bakstenen mantel zitten. (Afb. 171) Tenslotte leidt de deur rechts en het gordijn links naar een berging.

Besluit

Gilbert Van Paemel vertelde dat het gebruik van eenvoudige - en liefst goedkope – materialen iets typisch is aan de woningen van Erik Van Biervliet, maar dit belet hem niet om het esthetische te behouden.²⁴² De schoonheid van de materialen wordt zowel in het exterieur als in het interieur van deze woning benadrukt. Al is het enkel door bijvoorbeeld een baksteen in de muur naar voor te laten schuiven. Verder is de doorstroming van belang. Het gebruik van deuren wordt in deze woning tot het minimum herleid. Bovendien zijn er op verschillende manieren doorzichten gemaakt. Dit is het geval bij de muuropeningen in de hal, die de nieuwsgierigheid naar het achterliggende gedeelte opwekken. Ook de fijnheid van de trap verstoort het doorzicht niet. Dat functionaliteit en esthetiek samengaan, kan aan de hand van de plaatsing der ramen aangetoond worden. Deze zijn enkel daar terug te vinden waar het noodzakelijk is en veroorzaken een speciaal effect in de zijgevels. Vervolgens is het licht een belangrijk element. Dit is te merken aan het gebruik van grote ramen aan de tuinkant. Een laatste basisbegrip is de huiselijkheid. Het rood Noors dennenhout zorgt in de woning voor de gepaste warmte. De kachel wordt benadrukt door de bakstenen muur en de open haard op de hoger gelegen verdieping neemt een centrale plaats in. Deze woning ademt de visie van de architect uit.

4.1.2.2. Casus : woning Michel Stevens, 1974

Opdrachtgevers en bewoners

De bouwheren van dit project zijn Michel Stevens, voormalig adjunct-secretaris bij de arbeidsrechtbank van Brugge, en zijn vrouw Rita De Mulder, voormalig regentes. Doordat het echtpaar graag een moderne toets aan hun woning wilden geven, werd Erik Van Biervliet door een bevriend koppel aan hen voorgesteld. De architect maakte in 1974 een ontwerp en hield rekening met de wensen van de bouwheer en zijn vrouw.²⁴³ Toch werden enkele dingen aan het ontwerp veranderd. De architect had op de plannen veel meer ramen voorgesteld dan er werden uitgevoerd. (Afb. 172)²⁴⁴ Hij had de woning ook graag zonder binnendeuren gezien, wat volgens het echtpaar niet praktisch leek. Ook de haard werd in eerste instantie van twee openingen voorzien. (Afb. 173) Dit werd tot een enkele opening gereduceerd.

---

²⁴² Gesprek met Gilbert Van Paemel, 08.04.2010.

²⁴³ Gesprek met Michel Stevens, 08.04.2010.

²⁴⁴ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, plan 1, 15.02.1974.

Ligging en inplanting

De woning situeert zich in de driehoek tussen de Moerkerkse steenweg, de Brierversweg en de Pijpeweg te Sint- kruis. Tussen deze straten maakt het gebouw deel uit van een groter project, namelijk de verkaveling 'Malehoek'. De Minnezangerlaan loopt parallel met de Malehoeklaan die loodrecht op de Moerkerkse Steenweg uitkomt. De Disbos verbindt de twee straten met elkaar. De Minnezangerlaan zelf is een rechte asfaltweg en loopt dood. Open bebouwing typeert de hele wijk.

Het hoekperceel is niet geheel rechthoekig van vorm. De breedte vooraan bedraagt twintig meter, achteraan daarentegen ongeveer vijfentwintig meter. Links is de lengte van het perceel dertig meter, rechts zevenentwintig meter. Algemeen gezien is het een klein perceel, aangenomen dat een strook van zes meter diepte aan de voorkant en eenzelfde strook aan de rechterkant deel uitmaken van een zone 'non- aedificandi'.²⁴⁵ (Afb.174) Bijgevolg is de woning op het gevrijwaarde deel van dit perceel gebouwd. Het eerste woonvolume bestaat enkel uit een gelijkvloerse verdieping, het tweede volume heeft een extra verdieping. De uitsprongen van de volumes zijn functioneel te begrijpen, waarbij het lijnenspel van de daken esthetische elementen vormen.

Het exterieur

Het exterieur is strak en in principe heel modern opgevat. Het opgaand metselwerk bestaat uit ruw scheldesteen²⁴⁶ dat niet voorzien is van een overschildering. Alle deurdorpels, garagedorpels en raamdorpels op de grond zijn in een gezoete blauwhardsteen uitgevoerd. De Unitas- blokkramen²⁴⁷ zijn met meranti- hout omkaderd. Deze is ter bescherming met zwarte Sadolin²⁴⁸ ingewreven.²⁴⁹ De onderregels van de ramen vormen tegelijkertijd de waterlijsten, waardoor deze enkele centimeters uit het gevelvlak springen. Net zoals de ramen zijn de verticaal geplaatste muurplanken in zwartgeschilderde, Sadolin behandelde, oregon²⁵⁰ gemaakt.

---

²⁴⁵ Dit is een zone die voorzien is voor het openbaar nut. In essentie gaat dit onder andere over het de aanleg van pijpleidingen of nutsleidingen. Om deze reden worden beperkingen, zoals het onbebouwd laten, op de zone gelegd. Zie: *Waterlopen/pijpleidingen*, (s.d.), op de website van Wijnegem, <http://www.wijnegem.be/>, geraadpleegd op 25 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 42.

²⁴⁶ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 5.

²⁴⁷ Ibid., p. 2/.

²⁴⁸ Sadolin kent haar oorsprong op het einde in de achttiende eeuw in Denemarken. De oprichting van een textielverffabriek in Kopenhagen is de oorsprong van de latere verf- en vernisindustrie van Denemarken. Sadolin is een soort vernis met houtbeschermende eigenschappen die voldoen aan de strenge eisen van de Scandinavische markt. Tegenwoordig wordt ze ook in Europa verspreid. Zie: *Geschiedenis*, (s.d.), op de website van Sadolin, <http://www.sadolin.be/nl/>, geraadpleegd op 25 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 30.

²⁴⁹ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 2/.

²⁵⁰ Ibid., p. 1/.

De gehele woning is asymmetrisch opgevat waarbij verschillende volumes in- en uitsteken. Het vooraanzicht bestaat uit een combinatie van verschillende voorgevels. (Afb. 175) De eerste, en meest vooraan liggende, omvat de inkom. (Afb. 176) Deze zit dieper in de gevelwand. De inkomdeur is voorzien van diagonaal gelegde planchetten uit meranti,²⁵¹ ingesmeerd met Sadolin. De inkomdeur bezit verder nog een lipslot, een kleine sierdeurkruk en vaste glaspanelen rechts en boven de deur. De gevelplaten lopen over het plafond en bovenaan de zijwanden van de inkom door. Boven de inkomdeur stijgt het dak naar links, loopt plots recht naar beneden en eindigt op een naar links afdalend dak. De planken op dit deel dalen mee tot aan het raam. Deze laatste is rechthoekig en wordt bekroond met een bovenlicht. Het bovenlicht volgt parallel de afdaling van het dak. Onder het rechthoekig raam reiken de planken tot aan de grond. (Afb. 177) Aan de rechterkant van de inkom loopt de gevel naar beneden toe. Deze is meer naar achteren geplaatst en is aan de uiterst rechtse kant voorzien van een raam. De bovendorpel, met een gevelplaat belegd, volgt de helling van het dak. Het onverdeeld raam reikt tot aan de benedendorpel uit blauwhardsteen. (Afb. 178)

Het laatste deel van de voorgevel, deze van het tweede woonvolume, is minder zichtbaar. Niettegenstaande het feit dat de onderste delen van deze gevel aan de straatkant niet zichtbaar zijn, zullen ze toch besproken worden. De gevel kan verticaal in twee delen worden opgesplitst. Bij het linkse deel steekt de gevel een klein beetje naar voor uit, zodat er tussen de beide geveldelen een diepteverschil van één kopsteen komt. Links is er op het niveau van de gelijkvloerse verdieping een deur naar de berging. Deze is uit hetzelfde materiaal als de voordeur gemaakt, met het verschil dat de deurkruk naar een ontwerp van Roger Bonduel is uitgevoerd. (Afb. 179) Op de eerste verdieping plaatste men een raampartij met rechts ervan een plankenvlak. Twee onverdeelde ramen zitten in een vlak dat parallel met de dakhelling daalt. Tussen deze ramen plaatste men een dieperliggend raam rechtop. De positionering van de ramen zorgen voor een esthetisch effect. (Afb. 180) Aan de andere kant van de uitstekende muur, rechts, voorzagen men op de gelijkvloerse verdieping een raamdeur met rechts ervan een raam. Op dit niveau is ook de ingewerkte afvoerpijp en een muurtje met rollaag zichtbaar. (Afb. 181) Op de eerste verdieping heeft men links een ramenpartij met drie vensters geplaatst. Deze ramen staan niet parallel, maar waterpas, tegenover de dakhelling. Het vlak tussen de dakhelling en de ramen wordt ingevuld met gevelplanken. Een klein raampje flankiert de gevel aan de rechterkant, ter hoogte van de eerste verdieping. (Afb. 182)

De noordelijk gelegen zijgevel bevindt zich aan de linkerkant van de woning. Deze kan in drie delen opgesplitst worden. Het eerste deel, uiterst rechts, zit ter hoogte van het bureau vooraan. Het tweede deel, in het midden, zit ter hoogte van de eetkamer en het laatste

---

²⁵¹ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 4/.

gedeelte, uiterst links heeft een extra verdieping. (Afb. 183) Het eerste deel bestaat uit een ramenpartij met vier vensters. Het eerste raam ligt in de lengte, terwijl de anderen verticaal liggen. Het uiterst linkse zit dieper in het gevelvlak en de bovendorpel is van gevelplanken voorzien. (Afb. 184) Het middelste deel van de zijgevel zit dieper ten opzichte van de andere delen van de zijgevel en heeft met uitzondering van een langwerpig raam geen verdere afwerking. Dit raam zit dieper in de gevelwand, waarbij de bovendorpel net zoals bij de voorgaande ramen met planken bedekt wordt. In de rechterhoek zit de afvoerbuis. (Afb. 185) Het achterste stuk zijgevel wordt door middel van een afvoerbuis in twee delen opgesplitst. Op de gelijkvloerse verdieping van het rechtse deel zit een driedelig raam waarvan het middelste deel dieper in de gevel zit en opengedraaid kan worden. Op de eerste verdieping zit een onverdeeld raam met zowel rechts als erboven een plankenbekleding. De drie ramen ernaast zijn van een recentere datum daar dit oorspronkelijk open was. (Afb. 186) Op de gelijkvloerse verdieping aan de linkerkant zit een raampartij met drie vaste glasplaten. Verder is deze gevel blind. (Afb. 187)

De achtergevel start links met een quasi losstaande muur. Deze staat enkel in contact met de hoek van de eerste verdieping. Doordat deze muur een kwart gedraaid staat, zit er een opening tussen de achtergevel en de zuidelijke zijgevel. (Afb. 188) Daarnaast staat de betonnen kolom met houten beplanking. Ter hoogte van het plafond op de gelijkvloerse verdieping zit een raampartij. Het middelste raam zit dieper in het gevelvlak en kan opengedraaid worden. Houten planken verbinden het laatste raam met een groot en onverdeeld raam op de eerste verdieping. Het laatstgenoemde raam wordt door middel van een paar planken van twee kleinere ramen gescheiden. Vanaf de bovendorpels en de zijkant van het uiterst rechtse raam, lopen planken tot aan de dakrand. (Afb. 189) De rechterkant van de achtergevel is schuin verbonden met de noordgevel. Dit kleine geveltje is noordoostelijk georiënteerd. De muur van de gelijkvloerse verdieping is blind gebleven. Op de eerste verdieping zit een onverdeeld raam. Deze zit dieper in het gevelvlak en kan opengedraaid worden. Vanaf de onderdorpel tot aan de dakrand is het raam door oregon- planken omgeven. (Afb. 190)

De zuidgevel kan net zoals de noordgevel in drie stukken worden opgedeeld. (Afb. 191) Uiterst rechts het deel met de verdieping, daarna het deel ter hoogte van de eetkamer en uiterst links het deel ter hoogte van de woonkamer. (Afb. 192) Voor de gelijkvloerse verdieping van het rechtse deel staat de voorheen besproken muur die doorgang naar de achtergevel geeft. De oorspronkelijke opklappoort ernaast is nu vervangen door een nieuw model. De oregon-planken links en rechts van de poort zijn wel origineel. De muur links van de garage springt uit het gevelvlak naar voor. Deze is van een driedelig raam voorzien waarvan de buitenste twee vensters open kunnen draaien. Ook deze zitten dieper in het gevelvlak dan het middelste. Vanaf de bovendorpel tot aan de dakrand zitten oregon- planken. De eerste verdieping is op haar beurt van vier ramen voorzien. De eerste drie zijn even groot en worden door middel van

drie houten planken van elkaar gescheiden. Het laatste raam flankeert het derde raam en is driemaal zo groot als de anderen. Zoals bij alle voorgaande ramen voorzagen men ook hier een vlak van oregon- planken tot aan de dakrand. (Afb. 193) De zijgevel van het middelste deel is geheel opengewerkt. De rechterkant is voorzien van een hefschuifraam waarvan het linkse stuk vast zit. Vóór dit raam zit rechts een vliegennet met een omkadering in dezelfde houtsoort. Links heeft men op zeventien kopstenen van de grond een groot en onverdeeld raam geplaatst. Tussen dit raam en het hefschuifraam is er geen vrije ruimte meer en boven beide ramen reiken oregon- planken tot aan de dakrand. Tenslotte is het terras uit vierkante Hogan keramiektegels²⁵² aan de linkerkant begrensd door een kleine muur met rollaag. (Afb. 194) De zijgevel links van deze muur is voorzien van vier naast elkaar liggende ramen, waarvan het laatste, en tevens kleinste, dieper in de gevel is ingewerkt en opgedraaid kan worden. De drie andere ramen komen tot op één kopsteen van de grond. Naast de twee uiterste ramen verbinden oregon- planken de onderdorpels met de dakrand. Ook boven de ramen zijn oregon- planken voorzien. (Afb. 195) Het laatste stuk zijgevel zit ten opzichte van de voorgaande delen meer naar achter. Bovenaan is het van twee kleine ramen voorzien. Beide zitten dieper in de gevelwand ingewerkt en kunnen opgedraaid worden. Ook hier is oregon- beplanking aanwezig. Bovendien lijkt het alsof deze bekleding gewoon in de voorgevel doorloopt. (Afb. 196)

Voor de wanden van het exterieur betekent de oregon- beplanking niets meer dan een esthetische toevoeging. Het dient als afwerking bij de ramen, maar zorgt tegelijkertijd voor een zekere strakheid van de gevels.

De dakbedekking van dit huis bestaat uit leislag- schilfers.²⁵³ Dit wordt vooral gebruikt bij woningen met een plat dak, maar omwille van de lage hellingsgraad is de toepassing ervan ook hier mogelijk. De schoorsteen is bekleed met oregon- planken en heeft een platgelegen betonnen U- vorm als schouwkap. (Afb. 197)

Het interieur

In het interieur bestaat het opgaand metselwerk uit witgeschilderde bakstenen.²⁵⁴ De plafonds zijn voorzien van een RND bekleding waarvan de planchetten elk een andere lengte en breedte hebben. (Afb. 198) De woonkamer, de eetkamer, de trap en de nachthal zijn nog altijd voorzien van het oorspronkelijke tapijt.²⁵⁵ (Afb. 199) Tenslotte zijn alle binnendeuren

---

²⁵² Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 9.

²⁵³ Ibid., p. 9.

²⁵⁴ Ibid., p. 3.

²⁵⁵ Volgens bouwheer Michel Stevens is deze toen der tijd door Erik Van Biervliet gekozen: gesprek met Michel Stevens 08.02.2010.

schilderdeuren van het type Svedex.²⁵⁶ Deze standaarddeuren hebben vaste bovenpanelen of zijn met een bovenlicht in glas voorzien. De deurknoppen zijn uitgevoerd naar een ontwerp van Roger Bonduel. (Afb. 200)

Wanneer men het grondplan van de woning bestudeerd, wordt duidelijk dat de open ruimte primeert. (Afb. 201) De gelijkvloerse verdieping omvat de hal, met rechts van de inkom een vestiaire en een toilet en een bureau aan de linkerkant. Wanneer men in de leefruimte komt, bevindt de woonkamer zich aan de rechterkant van de woning. Als men verder doorloopt komt men rechts in het eetgedeelte. In het uiterste deel is de keuken, met een doorgang naar de berging en de garage, gelegen. Via een trap aan de linkerkant in de woonruimte bereikt men de eerste verdieping. Hier is rechts een badkamer en een toilet gelegen. Tenslotte zijn er ook nog twee slaapkamers en een terras.

In de hal leidt de deur aan de linkerkant naar het bureau. Omdat Rita De Mulder tegenwoordig slecht te been is, doet deze nu dienst als slaapkamer. (Afb. 202) Rechts van de hal is de vestiaire gelegen. In principe is het enkel een doorgang naar het toilet waar sierknoppen voor de jassen op de oostelijk muur zijn bevestigd. (Afb. 203) Het toilet werd niet getoond. In het bestek staat een keramiekvloer, van het type Hoganas in havana- kleur, voorgeschreven.²⁵⁷ Ook de muren zouden met faiences in dezelfde kleur bekleed zijn.²⁵⁸

Wanneer men naar de leefruimtes wil gaan, moet men in de hal een deur met glazen bovenlicht en glazen zijpaneel passeren. (Afb. 204) Men komt dan in een open ruimte waar zowel de woonkamer, de eetkamer, als de keuken zich bevinden. Als eerste betreedt men de woonkamer, aan de rechterkant gelegen. In principe kan men hier spreken van een zithoek of zitput waarbij de zetels op een lager niveau zijn geplaatst. In deze ruimte is het metselwerk van de muren en de planchettering van het plafond duidelijk zichtbaar. Wanneer men drie treden afdaald, staat men in de zitput. Tegen de noord- en zuidkant zijn zetels geplaatst, terwijl de oostkant voorzien is van een verhoog uit keramiektegels in havana- kleur. (Afb. 205, 206) Voor deze ruimte werd een apart plan opgemaakt, meer specifiek met de details van de open haard. Hieruit kan opgemaakt worden dat de architect aan deze ruimte veel belang hechtte. Oorspronkelijk was het de bedoeling om de open haard te voorzien van twee vuurmonden. Dit is in realiteit niet uitgevoerd. (Afb. 207) Het volume van de haard neemt een groot stuk van de ruimte in en is tevens een aandachtstrekker in de woning. Ze is opgebouwd uit verschillende volumes waarbij sommige delen uitsteken en andere dan weer niet.²⁵⁹ Aan de kant van de zitput zit er onderaan een opening alsook in het midden de vuurmond met

---

²⁵⁶ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 4/.

²⁵⁷ Ibid., p. 9.

²⁵⁸ Ibid., p. 10.

²⁵⁹ Dit doet denken aan de volumes van het exterieur, die volgens hetzelfde principe geconstrueerd zijn.

daarvoor een gordijn. (Afb. 208) In tegenstelling tot de voorkant van de haard is de achterkant niet van openingen voorzien. (Afb. 209) Aan de hand van dit voorbeeld wordt duidelijk dat iets functioneel, in essentie een openhaard, ook iets esthetisch kan zijn. Bovendien wordt de huiselijkheid benadrukt door het geheel van de zitput met de open haard.

De eethoek bevindt zich tussen de woonkamer en de keuken. Doordat dit volume minder uitspringt, is er toch een scheiding tussen zit- en eetruimte. Een wand met RND- planken vormt een scheiding met de keuken. Hierin laat men ter circulatie of als doorzicht zowel rechts als plat in het midden een opening vrij. Helemaal rechts aan de oostkant staat een trap naar de bovenverdieping. (Afb. 210) Tenslotte geeft een hefschuifraam, aan de linkerkant van de eetkamer, uit op het terras aan de zuidkant. (Afb. 211)

Via drie treden aan de oostkant van de eethoek komt men in de keuken. De muren zijn voorzien van witgeschilderde stenen. Het platte plafond bestaat uit gewapend beton waarvan de bekisting nog altijd duidelijk zichtbaar is. Het hellend plafond is met RND- planchetten beslagen. (Afb. 212) De vloer is belegd met keramiektegels in havana- kleur en faiences met motief zijn achter het fornuis aangebracht. Dit L-vormig fornuis met werkblad scheidt de keuken van een ontbijthoek aan de zuidkant. (Afb. 213) De westkant van de keuken tenslotte, richting eethoek en woonkamer, is voorzien van kasten met een doorkijk naar de voorheen besproken ruimtes. (Afb. 214)

Via een deur in de naar het noorden georiënteerde muur van de keuken, bereikt men rechts de garage en recht door de berging. Deze werden niet getoond. Volgens het bestek hebben beide een grijze redocrete vloer. De garage zou bovendien van een identieke betonplaat als in de keuken voorzien zijn, waar de plankenbekisting zichtbaar is.²⁶⁰ De plafonnering van de berging wordt in het bestek niet beschreven.

Terug in de eethoek bereikt men via de trap, bestaande uit veertien treden, de eerste verdieping. (Afb.215) Tegenwoordig is deze voorzien van een zetellift. Eens boven zijn de kamers rond een nachthal geplaatst. (Afb. 216) Zowel de wanden als het plafond zijn met RND- planchetten bekleedt. (Afb. 217)

De uiterst rechtse deur aan de zuidkant van de verdieping verleent toegang tot de badkamer. De muren hebben keramiektegels in havana- kleur, de vloer is uit kurk en het plafond is met RND- planchetten betimmerd. Rechts is er een dubbele wastafel met twee ronde spiegels, aan de linkerkant staat een voetbad. Aan de zuidkant staat een bad waarop keramiektegels zijn aangebracht. Tenslotte is er ter bescherming van de muur een marmerplaat tegen de

---

²⁶⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 46.1, Stevens Michel, bestek s.d., p. 6.

achterwand van het bad geplaatst. (Afb. 218) De deur naast de badkamer verschaft toegang tot het toilet. De vloer en de muren – tot op deurhoogte – zijn identiek betegeld als deze in de badkamer. Rechts hangt een lavabo met handdoekring en tegen de zuidelijke wand is het toilet geplaatst. (Afb. 219) De laatste deur aan deze kant, in de hoek met de oostelijke muur, verleent toegang tot de ouderlijke slaapkamer. De muren zijn opgetrokken uit witgeschilderde baksteen en het plafond is betimmerd met RND- planchetten. Tenslotte is de vloer met planken betegeld. (Afb. 220)

De kinderslaapkamer is aan de oostelijke- en de noordelijke muur van het huis gelegen. In de nachthal leiden twee deuren naar deze kamer. Tussen deze deuren zijn ingebouwde kasten geplaatst. (Afb. 221) Net zoals de vorige kamer is deze van een muur uit witgeschilderde baksteen, een RND- plafond en een plankvloer voorzien. De slaapkamer is zo gemaakt dat het zowel door één als door twee personen gebruikt kan worden. Er werd immers een verwijderbare tussenwand geplaatst die ondertussen is weggehaald. (Afb. 222) Tenslotte is er aan beide deuren een nis met lavabo voorzien. (Afb. 223)

In de nachthal verleent een hefschuifraam aan de linkerkant toegang tot het voormalige terras. Doordat deze plek niet vaak gebruikt werd, heeft men ze bovenaan en aan de noordelijke kant dichtgemaakt en doet ze nu dienst als berging. (Afb. 224)

Besluit

Het spel van volumes is een basisbegrip in deze woning. Zowel het exterieur als het interieur zijn opgebouwd uit in- en uitschuivende, meetkundige lichamen. Hierdoor worden kleinere ruimtes gecreëerd die aan een zekere huiselijkheid voldoen. Toch blijft de openheid binnenin bewaard.

De woning is modern opgevat waarbij de strakheid van het exterieur tegenover de warmte van het interieur komt te staan. Grote ramen zorgen voor een openheid tegenover de geslotenheid van verschillende muurvlakken. Bovendien zorgen toegepaste materialen, zoals de oregon-planken, voor een esthetisch effect.

Tegenwoordig zou de bouwheer enkele dingen anders hebben gedaan. Doordat zijn vrouw ziek is, zijn de verschillende niveaus in de woning niet zo praktisch. Denk hier bijvoorbeeld aan de zitput. Ook de elektrische vloerverwarming heeft zijn nadelen. Het kan zich namelijk

niet onmiddellijk aan de weersomstandigheden aanpassen, maar is wel praktisch en was in die tijd vooruitstrevend.²⁶¹

4.1.3. DE JAREN TACHTIG EN HET POSTMODERNISME

Internationaal gezien krijgt het postmodernisme een theoretische basis met de publicatie *The Language of Post-Modern Architecture* in 1977, geschreven door Charles Jencks. Daarin verkondigt hij het falen van het modernisme daar deze niet slaagde in een deftige communicatie met bewoners en gebruikers van de modernistische bouwwerken. Bovendien beschouwde Jencks het modernisme als ‘zielloos’ en ‘lelijk’, waardoor een teloorgang van stedelijke kwaliteiten werd ingezet. Postmoderne gebouwen, zo zegt hij, hebben een dubbele codering. Ten eerste communiceert het gebouw met een publiek van kenners, in essentie de architecten en de critici, en ten tweede communiceert het met de niet-kenners, het gros van de bevolking. Met andere woorden wil dat zeggen dat de architectuur niet enkel op de logica van efficiëntie en bruikbaarheid is gebaseerd (het modernisme), maar bovendien verwijst naar herkenbare en vertrouwde motieven (zoals historische stijlen, lokale bouwtradities, populaire beelden).²⁶²

In België geraakt het postmodernisme vanaf 1969 algemeen bekend door Maurice Culot. Volgens hem is het minder rigoureuus en toleranter dan modernisme. Het oude moet benut worden bij de verdere ontwikkeling van steden.²⁶³

Naast het zuivere postmodernisme zijn er ook kleinere architectenbureaus die op dat vlak experimenten uitvoeren.²⁶⁴ Toch zullen architecten zichzelf zelden tot de postmodernistische stroming rekenen.²⁶⁵ Het gaat vaak om een momentopname uit het totale oeuvre. Het gaat dan eerder om een soort maniëristische omgang met oude architecturale stijlen en motieven.²⁶⁶

Ook Erik Van Biervliet heeft deze visie in zijn oeuvre opgenomen. In de jaren tachtig zal hij namelijk verschillende projecten in deze trant verwezenlijken. Vaak gaat het om nieuwe toevoegingen aan bestaande gebouwen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de restauratie en renovatie aan het pand in de Sint- Annarei. Hieronder worden twee voorbeelden kort

---

²⁶¹ Gesprek met Michel Stevens op 08.02.2010.

²⁶² H. HEYNEN, *Het postmodernisme en de Vlaamse architectuur* in : *Vlaanderen*, jg. 44, nr. 5, 1995, p. 341.

²⁶³ *Ibid.*, p. 342.

²⁶⁴ *Ibid.*, p. 344.

²⁶⁵ *Ibid.*, p. 343.

²⁶⁶ *Ibid.*, p. 344.

uiteengezet. In eerste instantie is dat het complex Jan Breydel aan de Langestraat 23 te Brugge en in tweede instantie het nieuwbouwgedeelte bij het pand aan de Langerei 6.

Het complex Jan Breydel aan de Langestraat 23 te Brugge is een negentiende-eeuws²⁶⁷ breedhuis van zeven traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak. Het huidig uitzicht is het resultaat van de verbouwingen door Erik Van Biervliet tussen 1985 en 1987.²⁶⁸ De gevel is een bepleisterde en grijs geschilderde neoclassicistische lijstgevel met een arduinen plint. Ter hoogte van de gelijkvloerse verdieping is er rechts een poorttravee met imitatievoegen gelegen. De ramen hebben afgeronde hoeken in een geprofileerde omlijsting. Enkel deze in het poorttravee is origineel, de andere zijn er met de verbouwing gekomen. Ook de dakvensters zijn naar ontwerp van architect Van Biervliet. Tenslotte zijn ook de balkons nieuw. De middelste heeft twee beelden gekregen, beide ontworpen door kunstenaar Jef Claerhout. (Afb. 225)

Ook het nieuwe deel aan de woning van John Cordier aan de Lange Rei 4-6 te Brugge is in 1989 door architect Van Biervliet postmodern geconcipieerd.²⁶⁹ (Afb. 226) Het middelste woongedeelte werd al besproken in het onderdeel met betrekking tot de ‘Kunstige Herstellingen’. Het laatste deel van de woning, uiterst rechts, is in tegenstelling tot de voorgaande delen een zuivere nieuwbouw. (Afb. 227) Het was een grote uitdaging om dit tot stand te brengen, want de nieuwbouw staat vlak naast het beschermde poortgebouw *De Woeker* waar vroeger ‘de Berg van Barmhartigheid’ was.²⁷⁰ Tegenwoordig is het Kadaster daar gehuisvest.

Om een compromis met de naastliggende gebouwen en de omgeving te bereiken, werden verschillende elementen uit de aanpalende gebouwen in het nieuwe deel herhaald. Zo werd de nieuwbouw op een correcte manier in het straatbeeld geïntegreerd.²⁷¹ De bogen en de ramen uit de huizen nrs. 4 en 5 werden in deze nieuwbouw overgenomen en voor de materialenkeuze inspireerde de architect zich op de gevel van het huidige Kadaster. (Afb.227)

De bakstenen gevel is één travee breed en bestaat uit twee bouwlagen onder een puntdak. De garagepoort bevindt zich op de gelijkvloerse verdieping. Deze heeft met glas bezette perforaties. Bovenaan zijn er twee horizontale rijen van vier perforaties waarbij er verticaal onder de buitenste perforaties nog twee aan zijn toegevoegd. De garagepoort is zowel aan de

---

²⁶⁷ *Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Herenwoning ID 83309*, (s.d.), op de website van het VIOE, <http://inventaris.vioe.be/>, geraadpleegd op 07 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 34.

²⁶⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, dossiers 5.3; 47.1; 47.2; 47.3; 47.4

²⁶⁹ Ibid., dossiers 17; 43.3; 43.4

²⁷⁰ S. GILTÉ, A. VANWALLEGHEM, *Bouwen door de eeuwen heen 18nb (noord)*, p. 258.

²⁷¹ L. VAN IN, *Architect Van Biervliet: “Verwerken van diverse stijlen was een uitdaging”*, in: *Het Brugsch Handelsblad*, 8 september 1989, s.l.

zijkanten als erboven bekleed met platen van travertijn. Zes platen flankeren beide zijkanten van de poort. Bovenaan zijn twee grotere platen bevestigd, met ertussen vier kleinere. Dit alles wordt bekroond door zes kleine travertijn- platen waarop de initialen en het wapenschild van de bouwheer en zijn vrouw zijn gegraveerd. JC staat voor John Cordier, terwijl PV voor Paula Vancoppenolle staat. Beide initialen worden geflankeerd door hun wapenschild. Voor John Cordier is dat een kasteel met drie torentjes. Het wapenschild van zijn vrouw is van omgekeerde V's met een vierkante uitsparing voorzien. (Afb. 228) Op de eerste verdieping zit een groot raam centraal in de gevel. Deze wordt in verschillende vlakken opgedeeld. Zowel rechts, links, als bovenaan is het raam door middel van roeden in zes opgedeeld. Hiertussen wordt elk vlak nog eens in vier onderverdeeld. Het hout is, net zoals bij gevel nr. 5, witgeschilderd en de opdeling kan vergeleken worden met deze in het dakvenster van gevel nr. 4. De eerste verdieping wordt aan beide kanten geflankeerd door zeven op elkaar liggende platen. Men kan ze beschouwen als twee pilasters die de Antieke Oudheid in de gevel evoceren. Ze zijn door een plaat travertijn bekroond waarop het bouwjaar 1990 vermeld staat. (Afb. 229) Vervolgens bekronen twee vierkante travertijn- platen de datumplaat. Tenslotte krijgt de top door middel van de hieruit vertrekkende vierkanten, het uitzicht van een trapgevel. Het vlak hiertussen, op het niveau van de dakverdieping, is voorzien van twee ramen. Het eerste, een halfronde, wordt in het midden in vier opgedeeld. Het tweede is een oeil-de-boeuf. Alle dorpels in deze woning zijn voorzien van blauwe hardsteen.

Niet alleen de rijwoningen krijgen postmoderne elementen. Erik Van Biervliet past dit thema ook toe bij de vrijstaande woning van bouwheer Jan Van Zandweghe. Tot nog toe is dit het enige gekende in deze stijl.

4.1.3.1. Casus : woning Jan Van Zandweghe, 1986

Opdrachtgevers en bewoners

Erik Van Biervliet tekende in 1986-1987 plannen voor de eengezinswoning van de familie Van Zandweghe. Jan Van Zandweghe is bankbediende en zijn vrouw Arlette Denolf verpleegster. Het gezin zocht op het einde van de jaren tachtig een stuk bouwgrond. Ze vonden twee tegenoverliggende percelen aan De Stropersgracht. Doordat Erik Van Biervliet met vader Germain Van Zandweghe samengewerkt had voor de bouw van een appartement aan de Jules De Troozlaan te Blankenberge, was het evident om ook hem als architect van de woning te kiezen.²⁷²

---

²⁷² Gesprek met Arlette Denolf, 10.04.2010.

Ligging en inplanting

De woning is gelegen aan De Stropersgracht 11 te Sint- Michiels, een deelgemeente van Brugge. Deze straat loopt parallel met de Expresweg Antwerpen- Knokke en loopt recht op de Wittemolenstraat. Vanaf de Wittemolenstraat gaat deze gebetonneerde weg door tot aan de Amazonedreef. De straat wordt gekenmerkt door open bebouwing.

De voorgevel staat parallel met de straat en bestaat uit twee opritten en een gangpad naar de voordeur. Naast beide opritten begint de tuin. Terwijl er links van de woning een doorzicht naar de achterkant van de tuin is, staat er aan de rechterkant een haag van buxus om het doorzicht te minimaliseren. (Afb. 230) De woning is niet recht in het midden van het perceel geplaatst. De noordgevel staat dicht tegen het naastliggende perceel waardoor er aan de zuidgevel plaats vrijkomt om een tuin met terras aan te leggen. De westgevel, dit is de voorgevel, heeft in vergelijking met de oostgevel die uitloopt in een punt, ook minder voorliggende grond. (Afb. 231)

Het exterieur

De eenvoudige structuur typeert de woning van twee bouwlagen. Het ontwerp kreeg twee vierkanten, ongeveer 10x10 per vierkant, als grondplan, waarvan bij het eerste volume enkele delen werden ontnomen. Doorheen het hele ontwerp is symmetrie aanwezig die zowel te vinden is in de dakconstructie, als in de gevel, als in de verschillende gevels onderling. De gevels werden voorzien van okerkleurige betonblokken van het type Scheiss.²⁷³ De blokken werden in massa gekleurd waardoor er geen kleurverschillen of vlekken optreden. Het merantihouten²⁷⁴ raamwerk werd geolied. De ramen en deuren kregen een dorpel in blauwe hardsteen en het dak werd belegd met leien.

De voorgevel²⁷⁵ is moeilijk in te delen. De woning bestaat namelijk uit verschillende volumes die met een doorgang aan elkaar verbonden zijn. De eerste twee zijn twee rechthoekige garageboxen. De garageboxen, aan weerszijden van de inkom, steken ongeveer 3,5 meter vooruit. De inkompartij situeert zich tussen de garages. Erachter is de gevel van de eerste verdieping en het dak van de woning zichtbaar. (Afb. 230)

De garagepoorten zijn een evenbeeld van elkaar. Beiden hebben een oprit uit betonblokken in halfsteens verband, lopend tot aan de brievenbus. Deze laatste is opgebouwd in dezelfde

---

²⁷³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Eerdere plannen tonen aan dat de voorgevel drie keer werd aangepast voordat de architect een definitief plan maakte. (Afb. 232-234)

betonblokken als de woning. Ze heeft de vorm van een halve boog waartussen een deel is weggelaten. Het gekromde gedeelte bestaat uit betonblokken in koplaag, de rechte delen uit streks gelegde betonblokken. De bovenkant van elke brievenbus is belegd met blauwe hardsteen. De binnenzijde geeft toegang tot een houten postvakje.²⁷⁶ (Afb. 236) Wanneer men terug bij de garagepoorten komt, is het duidelijk dat beiden voorzien zijn van een kantelpoort met diagonaal kruisende groeven. Deze zijn gemaakt uit een watervast multiplexpaneel.²⁷⁷ Onder de kruising van de groeven is een cilinderslot geplaatst. De garages zijn voorzien van een lichthellende dorpel van blauwe hardsteen met afgeronde neus. (Afb. 237) Het platte dak van de garages is voorzien van een thermische isolerende laag van geprefabriceerde panelen uit een soort blauwe hardschuim met aan de bovenzijde ervan een beschermende laag bestaande uit een mengeling van gemodificeerd²⁷⁸ beton.²⁷⁹ De binnenste zijden van de twee garageboxen - de rechterzijde van de linkse garage en de linkerzijde van de rechter garage - zijn blind. (Afb. 238) De twee buitenste zijgevels - de linkse zijgevel van de linkse garage en de rechter zijgevel van de rechtse garage - zijn elk voorzien van twee waterafvoerbuizen aan beide kanten van de gevel. Interessant is dat deze buizen niet tot aan het dak reiken, maar ongeveer één steen lager beginnen. Verder is de gevel in twee delen, in spiegelbeeld, decoratief afgewerkt. De stenen zijn schuin in het cement geplaatst waardoor de hoeken uit de gevelwand steken. In beide figuraties zijn drie naast elkaar liggende glasbouwstenen²⁸⁰ aan de top toegevoegd. De glasbouwstenen zijn kristalhelder en dubbelwandig. Wanneer de zon op de figuraties schijnt, wordt een licht- schaduwspel verkregen. Deze specifieke uitwerking benadrukt een zekere esthetiek. (Afb.239) Elke garagebox heeft tenslotte een blinde muur als achtergevel. (Afb. 240)

De inkomdeur situeert zich tussen twee muurtjes van betonsteen. Beide muurtjes bevatten drie boven elkaar geplaatste glasbouwstenen. De betonblokken bovenaan de muurtjes zijn verticaal geplaatst, de andere rijen horizontaal in kruisverband. Ook hier wordt de esthetiek van het materiaal zelf benadrukt. De voordeur staat op een dorpel uit blauwe hardsteen. Aan deze dorpel is uit hetzelfde materiaal een halve boog toegevoegd. Deze steekt enkele centimeters boven het wandelpad uit. De deur zelf is gemaakt uit merantihout en heeft zowel aan de binnenzijde als aan de buitenzijde een bedekking van waterproof multiplexpanelen.²⁸¹ In de deur zijn uitsparingen gemaakt. De negen vierkantjes- twee keer vier verticale uitsparingen, met tussen de twee bovenste uitsparingen nog een opening- zijn met glas bedekt.

---

²⁷⁶ In eerste instantie was de brievenbus van een boog voorzien, maar hiervan werd afgestapt. (Afb. 235)

²⁷⁷ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁷⁸ Dit is het storten van beton tussen de dwarsliggers en op de wapening. De wapening verdwijnt op deze manier onder het beton en de dwarsligger wordt deels ingegoten.

²⁷⁹ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁸⁰ De glasbouwstenen zijn 30x30x10 centimeter groot.

²⁸¹ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

De deurkruk van het type Hewi,²⁸² is langgerekt opgevat. Twee lange pvc- buizen zijn door dertien verticale tussenstukjes met elkaar verbonden. Aan de linkerkant op de deur zit tenslotte een rond sluitwerk. Het geheel krijgt een soort waterlijst in zink met erboven een ronde koepel die afkomstig is van de galerij achter de voordeur. (Afb. 241)

De galerij is gemaakt uit een dubbelwandige kristalheldere lichtstraat van het type 't Rood Huis. De draagstructuur bestaat uit aluminium. De koepel loopt van boven de voordeur tot aan de eigenlijke woning.²⁸³ Vooraan wordt ze door middel van twee verticale tussenstukken frontaal in drie gedeeld. (Afb. 241) De boog bestaat uit zes gelijke platen en de zijgevels worden telkens opgedeeld in vier gelijke stukken in glas. In principe is het uitzicht aan de linkerzijgevel gelijk aan die van de rechterzijgevel. Enkel rechts koos men voor een vensterdeur met deurklink. Het schrijnwerk bestaat ook hier weer uit witgeschilderd merantihout. (Afb. 242)

In laatste instantie is er het woonvolume zelf. De voorgevel ligt achter de voorheen besproken volumes. Deze westgevel heeft twee ramen met dubbele beglazing, één aan elke zijde van de galerij. Dit zijn de enige openingen in deze muur. De beide ramen zitten iets dieper in het gevelvlak. Door middel van twee stijlen worden de vensters in vier gedeeld. Zoals bij alle ramen bestaat het schrijnwerk uit merantihout. De raamdorpels zijn uitgevoerd in blauwe hardsteen. Ze vertonen een lichte helling, hebben dezelfde hoogte als een betonblok en steken ten opzichte van het gevelvlak een klein beetje uit. (Afb. 243)

Behalve het feit dat alle gevelwanden op elkaar gelijken hebben ze ook gelijkaardige ramen. Op het niveau van de eerste verdieping zijn er in de overige gevelwanden twee, in plaats van drie, ramen geplaatst. Zowel het materiaalgebruik als de compositie en vormgeving is dezelfde als bij de ramen aan de voorgevel. Op het niveau van de gelijkvloerse verdieping is er een andere indeling.

Het gelijkvloerse gedeelte aan de noordgevel kan in drie worden opgedeeld. Links zit een rechthoekig raam, in het midden is een raampartij geplaatst en rechts zit een gelijkaardig raampje zoals in de voorgevel. De drie delen worden vanaf het dak tot aan de grond van elkaar gescheiden door afvoerbuizen in hetzelfde materiaal als bij deze van de garages. De materialen, de compositie en de vormgeving gelijken op de voorgaande ramen. (Afb. 244) Het uiterst linkse raam is rechthoekig en groter dan de voorheen besproken ramen. De stijlen kruisen op een derde van de onderkant van het raam. Dit is in tegenstelling tot de traditionele indeling van ramen dat op een derde van de bovenkant van het raam kruist. (Afb. 245) De

---

²⁸² Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁸³ Doordat deze slecht verbonden was, hebben de bewoners er later een strook zink opgelegd.

middelste raampartij bestaat uit drie, door stijlen met elkaar verbonden, vensters. Boven het middelste venster zit nog een kleiner venster. Rond deze raampartij wordt opnieuw gebruik gemaakt van de esthetiek van de materialen zelf. De omkadering in betonsteen zit, in vergelijking met de rest van de gevel, dieper in het vlak. Deze omkadering is verbonden met de omkadering van het venster erboven. (Afb. 246) Het raam aan de rechterkant van de gevel is identiek aan de ramen die besproken werden bij de voorgevel. De noordgevel loopt op de gelijkvloerse verdieping over in een windmuur. Hierop rust een plaat uit blauwe hardsteen. (Afb. 247)

De oostelijke gevel heeft, buiten de drie raampjes op de eerste verdieping, enkel een vensterdeur in het midden van de gelijkvloerse verdieping. Deze raampartij is in vier gelijke, verticale stroken verdeeld. De twee buitenste stroken hebben schrijnwerk op een vierde van de bovenkant. De twee middelste ramen zijn door middel van stijlen in drie gelijke stukken verdeeld. (Afb. 248)

De zuidelijke gevel kan door middel van de twee afvoerbuizen, op dezelfde manier als bij de noordgevel, in drie worden gedeeld. In tegenstelling tot de noordelijke zijgevel prijken twee rechthoekige ramen aan beide zijkanten van de wand op de gelijkvloerse verdieping. Ze zijn op dezelfde manier opgebouwd als het rechthoekige raam aan de noordkant, opnieuw met de kruising op een derde van de onderkant. In het midden van de gevel zit een vensterdeur. Deze is identiek aan de vensterdeur in de achtergevel. (Afb. 249)

Het dak bestaat uit vier gelijke zijden met een helling van dertig percent. Het is belegd met Eternit-leien. Alle pannen zijn met koperen nagels aan het dak vastgespijkerd. Rond het dak ligt een goot uit zink die het water naar de verschillende afvoerpijpen leidt. Verder ligt er schuine beglazing met houten profielen rond de schoorsteen. De schoorsteen zelf is opgetrokken uit betonblokken waarbij er bovenaan vier gaten zijn opengelaten. De kop van deze schoorsteen bestaat uit een betonplaat – in essentie zichtbeton - ter afdekking. (Afb. 250)

Het interieur

Wanneer men het grondplan (Afb. 251) van de gelijkvloerse verdieping bekijkt, wordt duidelijk dat het woongedeelte uit een opengewerkte ruimte bestaat. Zowel het toilet als de douche, de vestiaire, de keuken, de woonkamer en het bureau zijn er gelegen.

De vloer van de gelijkvloerse verdieping is met marmertegels (Afb. 252) afgewerkt en alle deuren en binnenmuurtjes hebben een bovenlicht tot aan het plafond met een omkadering in rood Noors dennenhout – RND. De binnendeuren zijn allen standaard schilderdeuren. De omlijsting bestaat uit geschaafd RND. Alle deurkrukken en slotplaten zijn volnylon van het

type Hewi.²⁸⁴ (Afb. 253) De kolommen en het plafond zijn uitgevoerd in gewapend beton (Afb.254) en de vensterbanken bestaan uit marmermozaïek (Afb. 255).

Wanneer men de inkomhal doorloopt komt men bij een schuifdeur die het woongedeelte van de galerij afscheidt. Per vleugel bevat de deur vijftien uitsparingen, telkens drie in de breedte en vijf in de hoogte. Aan de kant van de inkomdeur is het hout witgeschilderd, terwijl het aan de kant van de leefruimte onbeschilderd gelaten is. De deur is bekroond door een kast waarin het mechanisme zit om de deuren te laten schuiven. Alles is bekroond door een boogvormige beglazing in de trant van deze aan de inkomdeur. Deze is kleiner dan de schuifdeurbreedte waardoor er rond de boog een strook buitenmuur zichtbaar gebleven is. Het kader rond deze koepel bestaat uit RND²⁸⁵. (Afb. 256)

Via de schuifdeur kan men de gang rechts naar het toilet en de douche nemen. Het toilet heeft een standaarddeur met Hewi- kruk en –slotplaat die bekroond wordt door een bovenlicht uit glas met houten omkadering. De muren van het toilet bestaan uit witgeschilderde betonblokken. Tot halfweg de hoogte van de muur is een bekleding van witte keramiektegels²⁸⁶ voorzien. Aan de rechterkant van de ruimte is ook een bovenlicht aanwezig en werd het op dezelfde manier als de vorige afgewerkt. Tegen de achterwand van het toilet is een klein raam zichtbaar. Deze heeft geen onderverdeling en kreeg een merantihouten²⁸⁷ omkadering. De vensterbank bestaat uit marmer. Rechts op de achterwand is de afvoerbuis zichtbaar gelaten. De linkerwand bevat een verwarming, een ronde spiegel met pvc-omkadering, een legplank uit keramiek en een lavabo in hetzelfde materiaal. Ook het toilet zelf, aan de achterwand, bestaat uit keramiek. (Afb. 257)

De deur rechts in de gang loopt naar de douche. Deze ruimte is L-vormig. De keramiektegels komen tot op deurhoogte, waarboven over de gehele ruimte bovenlichten geplaatst zijn. In de uitsparing aan de linkerkant staat een wastafel met ingebouwde lavabo uit keramiek. Deze wordt door de wanden omsloten. Boven deze wastafel hangt een rechthoekige spiegel. De douche staat in de andere uitsparing. Een hangbaar met douchegordijn schermt de ruimte van de douche af. De douche zelf bestaat uit een met keramiek betegelde kuip en is tevens uitgewerkt in keramiek. De douchekop hangt aan een verticaal geplaatste baar. In deze ruimte wordt één rij tegels met een motief versierd en is de achterwand tot aan het plafond in wit beschilderde betonblokken opgetrokken. (Afb. 258)

---

²⁸⁴ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁸⁵ Ibid.

²⁸⁶ Ibid.

²⁸⁷ Ibid.

Terug in de hal staat rechts een ingewerkte kast dat dienst doet als vestiaire. De kast, gemaakt op deurhoogte, wordt bekroond door een bovenlicht. De vestiairekast is voorzien van twee verchromde hangbaren op verschillende hoogte. Verder is het voorzien van drie legplanken, twee links en één rechts in de kast. Links van de kast loopt de muur door tot aan de eerste betonnen kolom. (Afb. 259)

In diezelfde hal staat een spiltrap naar de eerste verdieping. Het siersmeedwerk van de trap is uitgewerkt in geplastificeerde stalen buisprofielen van het type Normbau.²⁸⁸ Om de twee treden werd de leuning door een verticaal profiel aan de trede vastgezet. Elke trede is met beukenhout belegd en de leuning loopt vloeiend door tot aan de bordesafsluiting. (Afb. 260)

Wanneer men de spiltrap voorbij gaat, komt men in de opengewerkte leefruimte. Links zijn de keuken en de eethoek gelegen, in het midden de woonkamer en rechts een tweede eetruimte en bureau. In de middelste woonmodule staat een U-vormige, multifunctionele wand uit betonblokken. Deze wand is onbeschilderd gelaten. (Afb. 261)

In de keuken zijn de keramiektegels ongeveer tot op deurhoogte geplaatst. De overige muren bestaan uit witgeschilderde betonstenen. Aan de noordkant staat een L-vormig aanrecht met werkblad en fornuis. Aan de tegenoverliggende muur bevinden zich opbergkasten. (Afb.262) Wanneer men doorloopt komt men via een deur in de L-vormige bergplaats. Deze zit samen met de voorheen besproken douche en toilet in de uiterst linkse module aan de noordkant. De uiterst rechtse module aan de noordkant, de eethoek, wordt intiemer door het scheidingsmuurtje met de zithoek aan de achterkant van de woning, alsook door de uitsprong van de keuken in het middelste volume aan de linkerzijde van de woning. (Afb. 263)

De middelste en de rechtse module aan de oostkant van de woning worden gebruikt als woonkamer. (Afb. 264) Het is in deze module dat een vensterdeur op de achtertuin uitgaat. De deur uit merantihout heeft sluitwerk van het type Unitas²⁸⁹. (Afb. 265)

Aan de zuidkant van de woning gebruikt men de middelste module als extra eethoek. Ook hier is een vensterdeur aanwezig. (Afb. 266) De rechtse module wordt als bureau gebruikt. In deze laatste module wordt functioneel gebruik gemaakt van de vestiairemuur. Door de hoekige S-vorm ervan, kan de uitsparing als boekenkast gebruikt worden. (Afb. 267)

De gehele benedenverdieping is geplafonneerd met gewapend beton. Bij elk module zijn de bekisting en de nerven ervan nog zichtbaar. Bovendien accentueren diagonale dieptevoegen

---

²⁸⁸ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁸⁹ Voor alle deur - en raamsluitwerk. In: Ibid.

het plafond waardoor een esthetisch effect bekomen wordt. (Afb. 268) De kolommen met sokkel en kroonstuk zijn kunstig uitgevoerd. Zowel het kroonstuk van de sokkel als de daarvan uitgaande plafondbalken hebben afgeschuinde hoeken. (Afb. 269) Zowel het plafond als de kolommen en de balken zijn in een lichtgrijze tint afgewerkt.

Via de spiltrap komt men op de eerste verdieping van de woning. (Afb. 270) De drie slaapkamers, de linnenkamer en de badkamer zijn rond een nachthal georiënteerd. Middenin de nachthal staat een kolom uit witgeschilderde betonblokjes. Dit is de schoorsteenpijp die naar het dak leidt. De muren van de eerste verdieping zijn opgetrokken uit witgeschilderde betonblokken. Het plafond bestaat vooraan uit de witgeschilderde vloerplaten van de dakverdieping. Het plafond van de nachthal zelf is bedekt met transparante platen. Op de gehele verdieping is de ruimte tussen elke betonnen balk voorzien van op welbepaalde afstand geplaatste, onbeschilderde oregon-²⁹⁰ balken. (Afb. 271) In de nachthal en in de slaapkamer links achteraan liggen deze dwars op de gevel. In de andere kamers liggen ze parallel met de gevel. Deze balken dienen als vloerbalken voor de verdieping erboven en zijn hier bloot gelaten als esthetische afwerking van het plafond. Tenslotte bestaat de vloer op de gehele verdieping uit beukenhout. Deze is glad geschuurd en met een transparante lak bedekt. (Afb. 272)

Wanneer men de deur links neemt, komt men in de kamer van de ouders. Deze kamer neemt twee modules van de zuidkant in beslag. Het is voorzien van drie ramen die voorheen besproken werden. Het sluitwerk van de ramen is van het type Unitas.²⁹¹ Interessant is hier de dubbele functie van de ramen die zowel opendraaien als openklappen. Deze functie, alsook het type sluitwerk, werd toegepast op alle ramen van de verdieping. (Afb. 273)

Twee kleinere kamers aan de oostkant van de woning zijn van elkaar gescheiden door een linnenkamer. Ze zijn elkaars spiegelbeeld. De kamer aan de rechterkant is voorzien van twee ramen, één aan de oostgevel en één aan de zuidgevel. Een ingebouwde kast flankiert de muur van de linnenkamer. De slaapkamer aan de linkerkant heeft ook twee vensters, één in de hoek aan de oostgevel en één in de hoek van de noordgevel. Ook hier is een ingebouwde kast tegen de wand van de linnenkamer geplaatst. Tussen de twee slaapkamers is de linnenkamer voorzien van twee uitsparingen aan de wanden van de voorheen besproken slaapkamers. De voorziene ingebouwde kasten werden hier niet uitgevoerd. Verder heeft deze kamer een raam aan de oostkant en een opklapbare zoldertrap in het plafond. (Afb. 274)

---

²⁹⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁹¹ Ibid.

De slaapkamer aan de noordkant van de woning is iets groter dan een module. Deze kamer is voorzien van twee ramen, één in de hoek van de noordkant en een ander in de hoek van de zuidkant. In deze kamer is geen ingebouwde kast voorzien.

Tussen de twee slaapkamers aan de linkerkant van de verdieping bevindt zich de badkamer. Deze ruimte is, met inbegrip van de vloer en bekleding van de badkuip, tot aan het plafond afgewerkt met keramiektegels. Het muurtje tussen het toilet en de rest van de ruimte, is de enige scheidingswand in de badkamer. Het loopt niet tot aan het plafond door, maar heeft een hoogte van acht tegels²⁹². (Afb. 275) De badkuip staat parallel met de noordgevel, terwijl de wastafel met dubbele lavabo tussen het muurtje en het bad geplaatst is.

Om de zolderverdieping te bereiken moet men de zolderladder in de linnenkamer oplopen. Deze hoogste verdieping is voorzien van een warmtekotel en het laatste deel van de schoorsteenpijp. Deze zijn van de zolder afgesloten door multiplexpanelen met RND-afwerking. Per zijde is een deurtje voorzien om in de afgesloten ruimte te komen. De beukenhouten vloer van de zolder werd in de stookruimte ingewisseld voor groengekleurde, transparante acrylaatplaten.²⁹³ (Afb. 276) Op de bedaking in de stookruimte liggen dubbele isolerende glasplaten die door de dakspanten omgeven zijn. (Afb. 277) De rest van de zolder is voorzien van isolatie tussen de dakspanten, zonder verdere afwerking.

Tenslotte kan men, eens beneden, via de inkomgalerij naar de garages gaan. Beide boxen hebben een gelijkaardig interieur en worden om deze reden ook gelijktijdig besproken. De garageboxen zijn, zoals eerder besproken, opgetrokken uit betonblokken. Aan de binnenkant zijn deze, net zoals in de woning, witgeschilderd. Het enige natuurlijk licht komt binnen langs de eerder vernoemde glasbouwstenen, waardoor de garage zeker nood heeft aan extra kunstverlichting. Hiervoor gebruikt men TL- lampen die aan een plafond van vezelplaten bevestigd zijn. Deze laatste zorgen voor het waterdicht maken en het isoleren van het dak, maar geven het tegelijkertijd een esthetische toets.²⁹⁴ (Afb. 278) De redocrete vloer (monolietvloer) is lichtgrijs van tint.

Besluit

Deze woning is evenwichtig opgebouwd. Zowel bij het exterieur als bij het interieur is symmetrie aanwezig en wordt er gespeeld met meetkundige figuren, rekenkundige berekeningen, openheid, geslotenheid en spiegelingen. De architect toont dat hij een

---

²⁹² Één tegel is 20x20 centimeter.

²⁹³ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.

²⁹⁴ Waarschijnlijk zijn deze vezelplaten gemaakt uit geperste strovezels die erna witgeschilderd werden.

uitstekend gevoel voor verhoudingen heeft. Over het gehele huis speelt natuurlijk licht een belangrijke rol en dit werd op een zo esthetisch mogelijke manier bekomen. Bovendien wordt er ook met de materialen gespeeld, waarbij schoonheid een basiskenmerk is. De woning heeft een modern concept, waarbij de functionaliteit zeker tot haar recht komt.

4.1.4. DE JAREN NEGENTIG EN EEN NIEUWE FUNCTIONALITEIT

In de tweede helft van de jaren tachtig ontstonden de eerste projecten van een nieuwe generatie. *‘Die jonge architectuur appelleert meer aan enthousiasme dan aan begrip, meer aan meebeleven en genot dan aan afstandelijke waardering. [...]’*, zo zegt Geert Bekaert. *‘Voor de continuïteit staan ze zelf wel in. Ze scheppen eigenhandig hun voorbeelden en vormen op die wijze hun eigen traditie. Op originaliteit zijn ze niet uit, maar daardoor hebben ze juist de handen vrij om originele verbanden te leggen tussen alle mogelijke fenomenen die in de complexe wereld van de architectuur en het bouwen, maar ook erbuiten, rondslingeren. Niets wordt bij voorbaat uitgesloten.’*²⁹⁵ Op die manier veranderde de, soms negatieve, kijk op de architectuur van de jaren zeventig.

Het is in deze periode dat het deconstructivisme ontstaat. Het is een term waarmee de filosoof Jacques Derrida zich inliet. Het is een manier van denken die niet meer gebaseerd is op het vormen van systemen, maar op het bevragen van systemen. Op deze manier deconstrueert Derrida het werk van voorlopers, herleest en herinterpreteert hij ze. Door deze filosofie zal er ook een andere opvatting over architectuur ontstaan. De concepten zullen telkens opnieuw veranderen, afhankelijk van de gelegenheid. Men zal zoeken naar onverwachtse verbindingen.²⁹⁶ Door de aloude architecturale vormen te vermengen met nieuwe technologie, wordt ook het historische aspect in een hedendaagse context geplaatst en het hedendaagse aspect in een historische context.²⁹⁷ Bij de architecten zullen er zich wel misverstanden voordoen. Velen vertalen de term ‘deconstructivisme’ immers als ‘iets wat niet geconstrueerd wordt’. Dit zal zijn weerklank kennen in de steeds versoberende architectuur.²⁹⁸ Met Aldo Rossi als inspiratiebron, zal Erik Van Biervliet deze elementen in 1995 toepassen bij de verbouwing van het pand aan de Oude Gentweg 86 te Brugge. (Afb. 279)

Ook het budget blijft in deze periode een belangrijke rol spelen. De bouwheren willen zeer veel voor weinig geld. De architecten spelen hierop in door dit als kenmerk op te nemen in

---

²⁹⁵ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 193.

²⁹⁶ *Ibid.*, p. 194.

²⁹⁷ *Ibid.*, p. 196.

²⁹⁸ *Ibid.*, p. 194.

hun architectuur.²⁹⁹ Dit is iets wat het gehele oeuvre van Erik Van Biervliet karakteriseert. Specifiek voor de casus van het pand aan de Sint- Clarastraat 157 zal de architect gebruik maken van de eenvoudigste materialen.

4.1.4.1. Casus : woning Valerie Caestecker, 1992

Opdrachtgevers en bewoners

In het begin van de jaren negentig zocht Valerie Caestecker, de zus van Isabelle Caestecker en de schoonzus van Tom Van Biervliet, een woning in de Brugse binnenstad. De Sint- Clarastraat leek hiervoor geschikt. Zeker omdat de straat opgefleurd ging worden door een woonproject. Haar huis stond toen nog in de rij, maar is door het project een hoekhuis geworden. Door de familierelatie leek het evident om Erik Van Biervliet als architect te kiezen.³⁰⁰

Zowel in de plannen als in de briefwisseling wordt er van een verbouwing gepraat, maar in werkelijkheid is dit niet het geval. Valerie Caestecker vertelde dat er van het vorige huis enkel één laag muurtje is overgebleven. (Afb. 280)

Ligging en inplanting

De woning is gelegen aan de Sint- Clarastraat 157 te Brugge. Deze kasseistraat loopt parallel met de Koningin Elisabethlaan, de ring rond Brugge. Via de Sint- Claradreef aan de ene kant en de Vlamingdam aan de andere kant, wordt ze ermee verbonden. De straat wordt gekenmerkt door rijwoningen.

In principe is het perceel rechthoekig van vorm, met links twee inhammen. Dit behoort toe aan een andere eigenaar. Op het einde van het perceel rechts steekt het tuinhuisje naar rechts uit. Het huis neemt zo goed als de gehele perceelsoppervlakte in beslag, een klein koertje achter de woning buiten beschouwing gelaten. (Afb. 281)

---

²⁹⁹ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 193.

³⁰⁰ Gesprek met Valerie Caestecker, 03.04.2010.

Het exterieur

De hoekwoning met nok parallel met de straat, is twee traveeën breed en drie bouwlagen hoog onder een puntdak. (Afb. 282) Algemeen gezien bestaat het opgaand metselwerk uit snelbouwstenen in halfsteens verband.³⁰¹ (Afb. 283) Voor de deurdorpel en de plint vooraan werd blauwe hardsteen van het type 'petit granit'³⁰² gebruikt. (Afb. 284) Tenslotte zijn de dorpels en het buitenschrijnwerk uitgevoerd in aluminium.³⁰³ (Afb. 285)

De voorgevel (Afb. 286) bestaat uit witgeschilderde snelbouwstenen. Onderaan de gevel hangt een zeventig centimeterhoge plint uit blauwe hardsteen aan de muur. De gevel kan in twee worden onderverdeeld, het deel aan de linkerkant en het deel aan de rechterkant. Naast de inkompartij zit de brievenbus uit geanodiseerd aluminium³⁰⁴ juist onder het huisnummer. (Afb. 286) De inkompartij bevindt zich aan de rechterkant ervan. Deze bestaat uit een voordeur met erboven een opendraaiend raam. Zowel de deur als het raam zijn in vier opgedeeld. De beglazing is ondoorzichtig en de verticaal hangende deurtrekker is in inox uitgevoerd. (Afb. 287) De erker aan de rechterkant heeft aluminiumprofielen met vulpanelen uit hetzelfde materiaal. Ter hoogte van de eerste en tweede verdieping is hij aan beide zijkanten van een raam voorzien. Op diezelfde hoogte heeft de erker frontaal ook een laatste raam. Deze is in drie gedeeld. De bovenkant van de erker is niet plat, maar eerder afgerond. Onder de erker zit een raam met een horizontale onderverdeling in twee. (Afb. 288-290)

De zijgevel (Afb. 291) van de woning werd niet door Erik Van Biervliet bekleed. Doordat er een woonwijk achter ligt moest de gevelsteen dezelfde zijn als bij de gebouwen van het woonproject. Toch zitten er achter deze steensoort snelbouwstenen. De overgang tussen deze twee steensoorten is bedekt met zink. De hele zijgevel is blind. (Afb. 292, 293)

De achtergevel (Afb. 294) bestaat uit drie delen, de gelijkvloerse verdieping, de eerste verdieping en de dakverdieping. Op de gelijkvloerse verdieping zit een schuifraam die de gehele breedte van de gevel inneemt. Net zoals de andere ramen heeft het aluminiumprofielen. Het rechtse deel zit vast, terwijl het linkse deel kan schuiven. (Afb. 295) Erboven zit een draaikiepraam op de eerste verdieping. Deze bouwlaag zit meer naar achter. Het raam neemt de halve breedte van het schuifraam in beslag en wordt bekroond door een

---

³⁰¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 31.1, woning Valerie Caestecker, bestek 24.06.1992, metsel- en betonwerken, p. 9.

³⁰² Ibid., metsel- en betonwerken, p. 14.

³⁰³ Ibid., metaalschrijnwerk p. 2.

³⁰⁴ Ibid., metaalschrijnwerk, p. 5.

multiplex- boordplank.³⁰⁵ Verder zit er in het dak van de eerste verdieping een velux.³⁰⁶ (Afb.296) De dakverdieping is niet voorzien van een raam.

Het puntdak bestaat uit machinaal vervaardigde, halfronde dakpannen in gebakken aarde. De rode dakpannen hebben een zijsluiting, een zijdelingse overlapping en een dubbele kopsluiting.³⁰⁷ Ook zink werd als dakbekleding gebruikt, i.e. voor de overgangen tussen de daken, maar ook voor de overgang tussen de muren en het dak en bij goten en afvoerbuizen. (Afb.297) De woning is niet voorzien van een speciale schoorsteen. Er is enkel een stenen exemplaar rechts achteraan op het dak (Afb. 298) en zowel vooraan als achteraan nog twee kleinere, waarschijnlijk van de dampkap en de douche. (Afb. 299, 300)

Het interieur

Wanneer men het grondplan van de gelijkvloerse verdieping bekijkt, wordt duidelijk dat het woongedeelte uit een opengewerkte ruimte bestaat. Het heeft een hal met trap en toilet in het linkerdeel, en een keuken met leefruimte in het rechterdeel. (Afb. 301)

De vloer van de gelijkvloerse verdieping is met gezoete blauwe hardsteen betegeld.³⁰⁸ (Afb.302) De muren en plafond zijn glad gepleisterd. De binnendeuren zijn allen standaard schilderdeuren van het type Svedex.³⁰⁹ Alle deurkrukken en slotplaten zijn van het type Hewi.³¹⁰ (Afb. 303) De tabletten zijn van het type Eternit - asbestvrije cementdorpels. Ze imiteren blauwe hardsteen en springen ongeveer vijf centimeter uit het muuroppervlak.³¹¹ (Afb. 304)

Wanneer men de hal binnenkomt, kan men rechtdoor de trap naar boven nemen of daar de deur naar het toilet. De hal zelf is smal en wordt rechts door een gebogen muur afgesloten. Wanneer men het grondplan erbij neemt, kan opgemerkt worden dat deze gebogen lijn tot in de tuin doorloopt. (Afb. 301) In deze wand zitten matte dubbelwandige glasbouwstenen.³¹² (Afb. 305, 306) Links in de hal staat de trap. Deze bestaat uit een trapboom met elementen uit niet- geanodiseerd aluminium, i.e. zonder oxidatielaag. Ze bestaat uit een horizontaal draagvlak, vierkantig voor de rechte en trapeziumvormig voor de wentelende treden, met

---

³⁰⁵ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 31.1, woning Valerie Caestecker, bestek 24.06.1992, timmer- en schrijnwerken, p. 5.

³⁰⁶ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 26.

³⁰⁷ Ibid., p. 25.

³⁰⁸ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 31.

³⁰⁹ Ibid., timmer- en schrijnwerken, p. 7.

³¹⁰ Ibid., timmer- en schrijnwerken, p. 7.

³¹¹ Ibid, metsel- en betonwerken, p. 32.

³¹² Ibid., metsel- en betonwerk, p. 24.

eronder verticale verbindingstukken. De treden zelf zijn open en getraand.³¹³ De balusters liggen redelijk ver uit elkaar en zijn aan elkaar verbonden doormiddel van de leuning met eronder nog twee dunnere horizontale verbindingstukken. De trap loopt door tot in de dakverdieping. (Afb. 307) Doormiddel van een schuifdeur komt men op het einde van de hal in het toilet. Deze schuifdeur is uit hetzelfde materiaal als de gewone deuren en heeft een deurtrekker uit inox. (Afb. 308) Het is de bedoeling dat deze deur tussen twee vaststaande wanden schuift. Dit toilet werd niet getoond, maar volgens het bestek zou het met blauwe hardsteen³¹⁴ zijn betegeld.

Wanneer men rechts in de hal de deur neemt, komt men in het woongedeelte. Links is de keuken zichtbaar, rechts de woonkamer. De keuken loopt over de drie wanden. Links is het fornuis, tegen de voorgevel staat de gootsteen en rechts een werktafel. Alle ruimte is tot in de kleinste hoekjes benut en het heeft een grote opbergcapaciteit. (Afb. 309) Op het plan wordt de ruimte anders opgedeeld. Dit komt doordat de bewoners zelf hun keukenmeubels gekozen hebben. (Afb. 301) Wel zorgde Erik Van Biervliet ervoor dat er faiencetegels op de muren werden aangebracht. (Afb. 310) De woonkamer aan de rechterkant heeft geen speciale afwerkingselementen. Helemaal achteraan kan men via de schuifdeur op het koertje waarin de boogvorm van de muren doorloopt. (Afb. 311, 312)

Terug in de hal kan men de trap naar de eerste verdieping nemen. (Afb. 313) Over de gehele verdieping is de vloer met parket belegd. Deze is gemaakt uit glanzend massief eik³¹⁵ die kwartiers en half- kwartiers gezaagd is. Er is een vidé gelaten. Dit is een stuk van de verdiepingsvloer dat men weglief, waardoor een zicht op de gelijkvloerse verdieping mogelijk is. De leuning is in hetzelfde materiaal en op dezelfde manier geconstrueerd als de trapleuning. (Afb. 314, 315) De deur rechts leidt naar de slaapkamer. Hier zijn de snelbouwstenen niet bepleisterd, maar beschilderd. (Afb. 316) Rechts in de kamer, is de badkamer gelegen. Hier is de vloer in een donkergrijze keramiek uitgevoerd³¹⁶ en zijn de muren met faiencetegels³¹⁷ van een lichtere tint voorzien. (Afb. 317) Links in de slaapkamer kan men zich via een deur in de linkerwand naar de berging begeven.

Op de dakverdieping is er tenslotte een studio. (Afb. 318) Tegen de linkerwand staat een klein fornuis met aanrecht. Daarnaast is een douche geïnstalleerd, met ernaast een berging. De vloer

---

³¹³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 31.1, woning Valerie Caestecker, bestek 24.06.1992, metaalschrijnwerken, p. 4.

³¹⁴ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 31.

³¹⁵ Ibid., timmer- en schrijnwerken, p. 8.

³¹⁶ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 31.

³¹⁷ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 32.

is identiek aan de bevloering van de eerste verdieping. Het plafond bestaat uit multiplexplaten³¹⁸ en de bekleding van het dakraam is in RND.³¹⁹ (Afb. 319, 320)

Besluit

In hoofdzaak is de woning een opvallend element in het straatbeeld, waarbij de erker een aandachtstrekker vormt. Ondanks de moderne vormentaal in de gevel, kan dit pand niet als storend worden aanzien. Niettegenstaande de beperkte oppervlakte, heeft de architect deze woning zo functioneel mogelijk ingevuld. Alle hoekjes in de woning worden gebruikt en de architect slaagde er bovendien in om iets creatiefs met de woning te doen. De boogvormige wand die zich zowel op de verschillende verdiepingen als tot in de tuin laat doorwerken is hiervan een resultaat.

---

³¹⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 31.1, woning Valerie Caestecker, bestek 24.06.1992, timmer- en schrijnwerken, p. 5.

³¹⁹ Ibid., p. 6.

4.2. HOOGBOUW

De hoogbouw is een duidelijk symbool van de moderniteit. Aan de hand van deze typologie wordt aangetoond dat men steeds beheerster met de nieuwe technieken en materialen omgaat. Toch is ze vanaf haar ontstaan al een twistpunt geweest tussen de christenen en de socialisten. Laatstgenoemden prijzen de hoogbouw. Het is namelijk een kenmerk van beschaving dat het egoïsme aan de kant schuift. De naoorlogse wetten bewijzen de contrasten. Terwijl wet De Taeye in 1948 de eigen woning promoot, zal deze van Brunfaut in 1949 de groepswohnungen stimuleren. Niettemin worden verschillende hoogbouwwijken uit de grond gestampt, bijvoorbeeld in Antwerpen, Gent en Luik.³²⁰ De strenge compositie aan het begin van haar ontstaan, zal in de jaren tachtig plaats maken voor het benadrukken van de vorm.³²¹ Het is namelijk zo dat de hoogbouw, net zoals de woningen, beïnvloed wordt door de architecturale stijlen van een welbepaalde periode.

In dit hoofdstuk zullen enkele hoogbouwprojecten van Erik Van Biervliet behandeld worden. In eerste instantie werkt de architect samen met bouwpromotoren. Omdat zij andere normen en waarden nastreven dan de sociale huisvestingmaatschappijen, worden ze apart besproken.

4.2.1. PROMOTOREN

Een bouwpromotor houdt zich op eigen risico bezig met de bouw van vastgoed om die vervolgens rendabel aan één of meerdere kopers te verkopen. Een ultiem project is de hoogbouw.

Erik Van Biervliet werkte vooral in Blankenberge met hen samen. Naar zijn hand werden verschillende appartementsgebouwen aan de kunstlijn toegevoegd. Soms kwamen ze op de plaats waar vroeger woningen stonden, maar werden ook op braakliggend terrein ingepland. De architect heeft duidelijk zijn stempel op de stad gedrukt, en niet enkel door de bouw van vele appartementen.³²² Dat Erik Van Biervliet in deze badstad zo veel werk kreeg, was hoofdzakelijk te danken aan zijn schoonvader die tevens aannemer was. Geleidelijk aan kreeg de architect er naambekendheid en bouwde hij op die manier zijn klantenbestand verder uit.

---

³²⁰ G. BEKAERT, *op.cit.*, p. 23.

³²¹ *Ibid.*, p. 83.

³²² Denk maar aan de voorheen vermelde restauraties aan woningen, de nieuwbouwwoningen, de sociale woonwijken, de Scarphout Yachtclub, ed.

Het is niet verwonderlijk dat er in Blankenberge zoveel hoogbouw opgetrokken werd. Dit was namelijk een gevolg van de oorlogsschade. Ondermeer de Zeedijk en de Grote Markt kregen het zwaar te verduren. Vanaf de wederopbouw werden woningen aan de Zeedijk stelselmatig vervangen door appartementsgebouwen. Een fenomeen dat ook in de tweede helft van de twintigste eeuw bleef voortduren. De opkomst van het massatoerisme in de jaren vijftig hielp dit proces mee bevorderen. Bovendien nam de bevolkingsdichtheid snel toe, waardoor er dringend nood was aan nieuw onderkomen.³²³

Aan de hand van de oeuvre- inventaris kunnen vier belangrijke bouwpromotoren opgemerkt worden. Roland Laukens³²⁴ was Van Biervliets grootste klant. Daarnaast waren ook Gustaaf Scheerlinck³²⁵, Schoprent n.v.³²⁶ en Germain Van Zandweghe³²⁷ trouwe bouwheren.

Omwille van de beperkte bouwoppervlakte verloor de architect in principe veel vrijheid, toch kon Erik Van Biervliet op een bepaalde manier creatief met de materialen en de vormgeving omspringen. Aan de hand van drie voorbeelden (respectievelijk uit de jaren zeventig, tachtig en negentig) wordt aangetoond dat de architect telkens opnieuw zijn hoogbouw wou laten opvallen in de gevelrij. In eerste instantie gebeurde dit door het kleurgebruik. Zo waren de terrasafsluitingen vaak witgemoffeld, in tegenstelling tot het donkere uitzicht van de omliggende appartementsgebouwen. In tweede instantie probeerde de architect altijd ritmiek in de gevel aan te brengen, waardoor hij van een banaal gebouw iets esthetisch maakte.

4.2.1.1. Residentie Westcliff, 1974

Erik Van Biervliet ontwerpt residentie Westcliff in 1974 voor Gustaaf Scheerlinck. Dit appartementsgebouw valt te situeren aan de Zeedijk 42-44, parallel met de Noordzee. De naam van de residentie is afkomstig van een gebouw die voorheen op het perceel gelegen was.³²⁸

---

³²³ *Inventaris van het Bouwkundig Ergfoed. Blankenberge ID 21640*, (s.d.), op de website van het VIOE, <http://inventaris.vioe.be/>, geraadpleegd op 01 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 35.

³²⁴ Voor hem creëert de architect in 1987 residentie San Michele en Palm Beach, in 1989 residentie Greenhouse en een appartement op de Leopoldlaan, en in 1994 een appartement op de Nuytemanslaan en de Smet de Nayerlaan. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, dozen 11.18, 21.5- 21.7, 59.2, 59.3, 59.26.

³²⁵ De heer Scheerlinck (°1923) was niet enkel bouwpromotor, maar ook gemeenteraadslid van Uitkerke en provincieraadlid van West- Vlaanderen. In: L. SCHEPENS, *op.cit.*, p. 358. Voor hem creëert Erik Van Biervliet residentie Westcliff in 1974, residentie havenzicht in 1975 en residentie Jupiter in 1977. Residenties Wega, Mira en Sirius, ontwerpt hij tenslotte in 1985. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, dozen 5.1, 20.4, 22.2.

³²⁶ Voor Schoprent ontwerpt Van Biervliet in 1991 een appartement op het Leopold-III-plein en de Maerlantstraat. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, dozen 21.14 en 41.1.

³²⁷ Voor Van Zandweghe ontwerpt de architect een appartement aan de Franchommelaan in 1974 en aan de Zeedijk in 1978. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, dozen 20.4, 21.17, 22.7, 58.7.

³²⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 5.1., Residentie Westcliff.

De residentie telt vijf traveeën en elf bouwlagen onder een plat dak. Het is een strak uitziend gebouw, maar doormiddel van de terrasafwerking wordt toch enig ritmiek verkregen.

De gelijkvloerse verdieping bestaat uit vier ramen die op een derde open kunnen, en uit twee inkomdeuren. Een plint in blauwe hardsteen ondersteunt het geheel. Uiterst links start de gevel met een eerste raam, daarnaast zit een eerste inkomdeur dieper in het gevelvlak. Vervolgens zijn er nog eens twee ramen, met daarnaast een identieke inkomdeur. Het geheel wordt tenslotte afgesloten met een laatste raam. Net zoals de deuren, zijn de ramen niet meer origineel. De deuren waren in principe voorzien van twee horizontaal gelegen deurgrepen in hout en de ramen waren schuiframen die ondersteund werden door Glassall panelen.³²⁹

De niveaus boven de gelijkvloerse verdieping zijn allen voorzien van vijf schuiframen met een omkadering in donkerhout. Een scheidingspaneel uit groen glas met aluminiumprofielen scheidt de ramen van elkaar. Op elke verdieping loopt het terras over de gehele lengte door. Deze is afgebakend door een terrasafsluiting uit witgemoffelde aluminium.³³⁰ De leuning wordt verstevigd door dikkere spijlen, maar afgewerkt met dunnere. Daar waar het geen dunnere spijlen heeft, wordt er ter afsluiting glas gebruikt. Dit komt voor over de gehele lengte van de eerste verdieping, van het tweede tot en met het vierde travee van de tweede verdieping en het tweede travee van de derde verdieping. Ook voor het tweede en derde travee van de vierde verdieping, het derde en vierde travee van de vijfde verdieping en van het tweede tot en met het vierde travee van de zesde verdieping is dit het geval. Tenslotte gebeurt dit ook aan het vierde travee van de zevende verdieping, van het tweede tot en met het vierde travee van de achtste verdieping en over de gehele lengte van de negende verdieping. Op de tiende verdieping is het terras afgesloten door een bredere leuning met minder spijlen. (Afb. 321- 323)

4.2.1.2. Residentie San Michele, 1987

Residentie San Michele, in 1987 ontworpen voor Roland Laukens, is gesitueerd aan de Franchommelaan 154. Deze rechte laan ligt parallel met de Zeedijk. De residentie ligt nabij de Leopoldlaan dat loodrecht op de dijk loopt.

Dit appartementsgebouw ligt op een heel smal perceel dat praktisch gezien bedoeld was voor een eengezinswoning. Aan de hand van enkele elementen zorgt de architect er toch voor dat dit gebouw nadrukkelijk in de gevelrij aanwezig is. In eerste instantie is er de kleur. Doordat het pand witgemoffelde accenten kreeg, valt het op tussen de eerder donkere

---

³²⁹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 5.1 residentie Westcliff, plan 15.10.1974.

³³⁰ Ibid.

appartementengebouwen. De kleur zorgt bovendien voor een zekere lichtheid van het gebouw zelf. De inkomdeur en de spiegels zijn typische architecturale kenmerken die reeds in verschillende woningen terugkwamen. De architect gaf een postmoderne toets aan het gebouw. Een laatste opvallend punt, zijn de terrassen die meer uit de gevel springen dan bij de andere appartementen in de gevelrij. Wat het des te meer laat opvallen.

Residentie San Michele telt elf bouwlagen onder een plat dak. Het gebouw is opgetrokken uit beton, maar heeft een gevel uit baksteen. De gelijkvloerse verdieping van de residentie bestaat uit een garagepoort aan de linkerkant en een inkomdeur aan de rechterkant. Onder de garagepoort ligt een arduinen dorpel die bovenaan bekroond wordt door twee spiegelvlakken. Ook de inkomdeur heeft een arduinen dorpel, maar deze is hoger dan die van de garage. De deur zelf is gemaakt uit witgelakt hout. Het heeft tien vierkante perforaties, bezet door glas. Het bovenlicht uit hetzelfde materiaal heeft er twee, maar hier met gespiegeld glas. Dit vlak draagt de naam van de residentie 'San Michele' in blauwe letters uit plastic. Rechts van de deur hangt het huisnummer in dezelfde vormgeving en kleur. Door de aanbrenging van een verticaal hangende spiegel wordt de deur van de garagepoort gescheiden. Deze spiegel wordt ondersteund door vier blokken arduin, rustend op de deurdorpel. (Afb.324)

De verdiepingen zijn elk op dezelfde manier opgebouwd. Ze bestaan uit een glazen schuifraam aan de linkerkant, dat zo goed als twee derde van de lengte inneemt, en een glazen deur aan de rechterkant. Het schuifraam zit dieper in het gevelvlak. Elk volume is voorzien van een terras, in wezen een rechthoekig platform dat wordt afgebakend door een strak uitziende leuning uit aluminium. Windschermen zijn niet op elk terras aanwezig, wel bij het terras op de tweede, de vierde en de zesde verdieping. Dit zorgt ervoor dat er enig ritmiek in het gebouw naar voor komt. (Afb. 325)

4.2.1.3. Residentie Grote Eede, 1994

In 1994 maakt Erik Van Biervliet, in opdracht van Roland Laukens, een ontwerp voor negen woonegelegenheden en een kantoor. Residentie Grote Eede is gelegen aan de De Smet De Naeyerlaan 130-132 te Blankenberge. Dit is een zijstraat van de Kerkstraat en bevindt zich niet ver van het stadhuis.

Het appartementsgebouw is zeven bouwlagen hoog, onder een platdak. Deze hoogbouw getuigt van een meer plastische omgang met de volumes. De eerste tot en met de vierde verdieping steken uit het gevelvlak uit. De laatste twee bouwlagen hebben een kleinere oppervlakte en zijn meer naar achteren geplaatst. Ook in dit gebouw zorgt het witgemoffelde aluminium voor nadrukkelijke kleuraccenten. Het parement op de verdiepingen in geelgezande gevelsteen versterkt dit effect.

De voorgevel ter hoogte van de gelijkvloerse verdieping bestaat uit een garage, een inkompartij en een groot raam. De gevelbekleding bestaat uit gezoete blauwe hardsteen. Dat de architect oog heeft voor esthetiek, kan aangetoond worden met de afwerking van de rechterkant. Het vlak waarin het raam en de inkomdeur zitten, is opgebouwd uit blauwe hardsteen, maar gaat bij de inkom over in glasbouwstenen die in een boog naar binnen draaien. In de blauwe hardsteen wordt een doorkijk gelaten om deze kromming extra te benadrukken.

De eerste, tweede, derde en vierde verdieping zijn identiek opgebouwd. Elke verdieping is voorzien van twee schuiframen met ertussen twee kleinere ramen. De rechter- en linkerkant staan symmetrisch ten opzichte van elkaar. Het aluminiumschrijnwerk is grijs geanodiseerd³³¹ en de balustrades van elk schuifraam bestaan uit witgemoffeld aluminium. De vierde verdieping wordt over de gehele lengte bekroond met een gelijkaardige balustrade. Deze dient als terrasafsluiting van het appartement op de vijfde verdieping. Deze verdieping heeft links een plafondhoog raam en rechts een glaswand die op dezelfde manier in een boog gaat als die aan de inkompartij. In deze glaswand zijn twee schuiframen verwerkt. Tot slot wordt het geheel bekroond met een laatste bouwlaag, waar de bergingen zich bevinden. Een deur die dienst doet als nooduitgang, staat aan de rechterkant. Hiernaast werden vier perforaties in de muur opgevuld door telkens drie keer drie glasbouwstenen. (Afb. 326, 327)

4.2.2. SOCIALE HUISVESTING

De Nationale Maatschappij voor Huisvesting had vanaf de jaren twintig plaatselijk erkende vennootschappen over heel het land. Erik Van Biervliet werkte ondermeer samen met de Brugse Maatschappij voor Huisvesting (BHM), Het Lindenhof en de Gentse Haard.

De oprichting van verschillende huisvestingsmaatschappijen kwam er met de wereldoorlogen. Het verstedelijkte landschap was een verschijnsel van voor de wereldoorlog. Na de oorlog was dit anders, want door de verwoestingen was er een tekort aan woningen. Een stimulerende politiek werd op touw gezet om de bevolking aan te moedigen om een woning te kopen of te bouwen. Belangrijk hierbij was Wet De Taeye (1948).³³² die subsidiariteit op drie niveaus aanbood. Een eerste, het belangrijkste, was het uitreiken van bouwpremies. Deze waren wel verschillend naargelang de woonplaats en de grootte van het desbetreffende gezin.

---

³³¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.2, residentie Grote Eede, plan 28.08.1995.

³³² *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. De VHM bekijkt 50 jaar volkshuisvesting in Vlaanderen. Deel 2*, 1997, p. 15.

Ten tweede was er de staatswaarborg, dat wil zeggen dat de banken aangemoedigd werden om tot honderd percent te lenen in plaats van tot zestig à zeventig percent. Daaruit volgde dat de mensen met weinig geld nu ook financieel in staat waren om een eigen woning te bouwen.³³³ Tenslotte was er nog de premie voor de aankoop van een woning die gebouwd was door de NMGWW,³³⁴ de NMKL,³³⁵ openbare besturen en openbare instellingen. De combinatie van deze verschillende factoren waren belangrijk om de woningbouw te stimuleren. De bevolking werd niet alleen financieel geholpen, maar ze werd ook op vlak van comfort ondersteund.³³⁶

Fernand Brunfaut, een socialistische volksvertegenwoordiger en architect, zorgde voor een aanvullende wet. Hij was namelijk van mening dat de Wet De Taeye geen rekening hield met een planmatig woon- en ruimtebeleid. Bovendien werden, zo vond hij, enkel de mensen die het financieel beter hadden geholpen. Hij stelde bijgevolg een planmatige aanpak op middellange termijn voor en daarbovenop ook nog eens een huurbeleid op basis van het gezinsinkomen.³³⁷

Het gevolg van deze bouwwoede was dat de woningen een traditioneel uitzicht en een traditionele structuur kregen. De huisvestingsmaatschappijen hielpen hieraan mee doordat ze modelplannen opmaakten.³³⁸

Niettegenstaande dat er na de wereldoorlogen initiatieven op touw werden gezet, verbeterde de situatie van de minderbedeelden niet. In de jaren zestig bijvoorbeeld, wanneer de welvaart weer toenam, was de toestand nog even zorgwekkend als de voorafgaande tien jaar. Men zocht dus verder naar oplossingen voor ongezonde woningen en krotwoningen.³³⁹ Ook de jaren zeventig brachten niet veel goeds. De oliecrisis zorgde voor een inflatie met enorme stijgingen van de grond-, koop- en huurprijzen.³⁴⁰ Ook nu nog is de financiële toestand van

---

³³³ Dit was vooral het standpunt van de toenmalige CVP, die bovendien de voorkeur gaf aan plattelandswoningen.

³³⁴ De NMGWW of De Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken ontstond in 1912. Ze had als doel de volkshuisproductie uit te breiden. In: *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. De VHM bekijkt 50 jaar volkshuisvesting in Vlaanderen. Deel 1*, 1997, p. 301.

³³⁵ De NMKL of de Nationale Maatschappij voor Kleine Landeigendommen ontstond in de jaren dertig. De westerse economie verkeerde in crisis en de werkloosheid steeg. De plattelandsvlucht was hiervan het gevolg. Om dit fenomeen te beperken werd de NMKL opgericht met als doelstelling het platteland er weer bovenop te helpen, zowel economisch als sociaal. Het stimuleerde de landbouw, verbeterde de huisvestingsvoorwaarden en zorgde voor een betere bodemkwaliteit. In: *Het ontstaan van de Vlaamse Landbouwmaatschappij*, (s.d.), op de website van de VLM, <http://www.vlm.be/>, geraadpleegd op 01 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 31.

³³⁶ K. THEUNIS, *Wet de Taeye. In: Wonen in welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen 1948-1973*, Antwerpen, VAI, 2006, p. 67-77.

³³⁷ F. FLORÉ, *Lessen in modern wonen : een architectuurhistorisch onderzoek naar de communicatie van modellen voor goed wonen in België 1945-1958*, onuitgegeven, 2006, p. 101.

³³⁸ *Ibid.*, p. 111.

³³⁹ *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 2, op.cit.*, p. 30.

³⁴⁰ *Ibid.*, p. 32.

vele mensen zorgwekkend, wat betekent dat de huisvestingmaatschappijen tot en met vandaag nog altijd belangrijk zijn om mensen van een woning te voorzien.

Op architecturaal vlak kende de sociale huisvesting verschillende evoluties. In de jaren twintig bijvoorbeeld, werd het functionalisme een basisprincipe in de volkshuisvesting. Bovendien was er belangstelling voor de prefabricatie en het gewapend beton.³⁴¹ De sociale huisvesting was immers een perfect testterrein voor de productie op grote schaal.³⁴² Doordat de kosten van de tuinvijken uit de jaren twintig te hoog waren, ging men zich vanaf de jaren dertig meer op de hoogbouw richten.³⁴³ Deze werd geconcipieerd volgens de normen van het CIAM³⁴⁴: standaardisatie, rationalisatie en combinatie met andere stedelijke activiteiten werden vooropgesteld. Tot en met de jaren zeventig zullen deze functionele uitgangspunten blijven gelden,³⁴⁵ maar toen kwam de kritiek. De inwoners en de architecten hadden geen contact met elkaar. De moderne architectuur zorgde voor een ontmanteling van traditionele gemeenschappen en bovendien was ze van lage kwaliteit.³⁴⁶ Hieruit volgde dat de Nationale Maatschappij voor Huisvesting niet één bepaalde stijl aanmoedigde bij haar plaatselijk erkende vennootschappen, maar de mogelijkheden tot diversiteit open liet. De architecten lieten zich in met experimentele architectuur. Aan de hand van nieuwe bouwmaterialen en creatieve inbrengen wilden vele architecten woningen ontwikkelen waar de bewoners zich mee konden identificeren, dit ging aan het modernisme voorbij. Veel variatie kwam er echter niet, en dit omwille van het conservatisme van vele bouwheren.³⁴⁷

Door de bouwcrisis van de jaren tachtig, een gevolg van de daling van de budgetten door opsplitsing van de regionale en de federale bevoegdheden, werden grote projecten onmogelijk. Als gevolg werd er geopteerd voor kleinschalige projecten die bovendien van grote kwaliteit waren.³⁴⁸ Vanaf de jaren negentig zette de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij een inhaalbeweging op touw.³⁴⁹

---

³⁴¹ *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 1, op.cit.*, p. 341.

³⁴² *Ibid.*, p. 342.

³⁴³ Bouwpromotoren en aannemers zagen er een potentieel in, want men kon zo veel woningen op een beperkt perceel plaatsen.

³⁴⁴ CIAM of Congrès Internationaux d'Architecture Moderne.

³⁴⁵ *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 1, op.cit.*, p. 344.

³⁴⁶ *Ibid.*, p. 348.

³⁴⁷ *Ibid.*, p. 351.

³⁴⁸ *Ibid.*, p. 393.

³⁴⁹ *Ibid.*, 1997, p. 394.

4.2.2.1. De Brugse Maatschappij voor Huisvesting

De Brugse Maatschappij voor Huisvesting werd opgericht en gelegitimeerd in 1922. Het is een overkoepelende maatschappij voor Brugge en omstreken. Aan het ontstaan sprak men over de Brugsche Goedkope Woningen, maar door fusies, opslorpingen en naamsveranderingen werd het in 1968 omgedoopt naar s.v. Brugse Maatschappij voor Huisvesting. Volgens een enquête, georganiseerd door de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, werd de bouw van verschillende bejaardenwoningen in het Brugse ommeland als meest waardevol geacht.³⁵⁰ Toch zijn er andere projecten, zoals de Wulpenstraat, die evenveel aandacht genoten.

De Wulpenstraat (Afb. 328) was vanaf de zeventiende eeuw een straat met arbeiderswoningen, maar deze hadden met de sluiting van de Gist- en Spiritusfabriek hun functie verloren. Bovendien voldeden ze niet meer aan de bouwnormen van een gezonde woning.³⁵¹ Bijgevolg werden de panden in de jaren tachtig door de BMH opgekocht. Ze waren verkrot en de huisvestingmaatschappij zocht een oplossing om deze woningen weer leefbaar te maken. De Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg had de huisjes liever bewaard gezien.³⁵² Het waren immers zeventiende-eeuwse trapgevels die kunsthistorisch zeer waardevol geacht werden. De negentiende-eeuwse gevels waren dan weer stadslandschappelijk waardevol.³⁵³ Maar tevergeefs, na een expertise door drie aangestelde architectenbureaus, Erik Van Biervliet, Mark Mortier en Bart Vanooteghem, en Pol Salens,³⁵⁴ werd geconcludeerd dat de panden te bouwvallig waren om gerestaureerd te worden.³⁵⁵ Doordat de gevels landschappelijk heel waardevol en specifiek werden geacht, moesten de architecten op vraag van de Stad het karakter in de nieuwbouw weerspiegelen.³⁵⁶ (Afb. 329)

De drie architectenbureaus tekenden elk een aparte fase uit. Onder toezicht van Erik Van Biervliet werd er gezorgd voor diversiteit, wat het wonen in een stad moest weerspiegelen. Erik Van Biervliet ontwierp de middenfase met zes trapgevels in gekleurde betonblokken,³⁵⁷

---

³⁵⁰ *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 2, op.cit.*, p. 116.

³⁵¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 7.1, Wulpenstraat, Brief vanwege de Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 06.03.1984.

³⁵² Ministerieel Besluit 19.04.1983. In: *Ibid.*

³⁵³ *Ibid.*, Brief vanwege de Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 24.11.1983.

³⁵⁴ Pol Salens is geboren in 1949 te Brugge. Net zoals Erik Van Biervliet studeert hij aan het Sint-Lucasinstituut en studeert er in 1974 af. In datzelfde jaar heeft hij een stageplaats bij René Platteeuw om later, tussen 1976 en 1977 bij Luc en Jozef Viérin in de leer te gaan. In 1978 krijgt hij zijn diploma van zelfstandig architect en realiseert ondermeer villa's, industrie- en kantoorgebouwen, restauraties, renovaties, ed. In : L. CONSTANDT (red.), *op.cit.*, p. 214.

³⁵⁵ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 7.4, Wulpenstraat, deelnemende architecten.

³⁵⁶ *Ibid.*, Brief vanwege de Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 06.03.1984.

³⁵⁷ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 7.4, Wulpenstraat, bestek 20.06.1985, p. 13.

waarvan het toegangsgebouw in het midden een uitgesproken hedendaagse vormgeving kreeg. Het omvat een complex van twee appartementen met vier slaapkamers, twee appartementen met drie slaapkamers, zeven appartementen met twee slaapkamers en een appartement met één slaapkamer.³⁵⁸ (Afb. 330)

In vergelijking met de oude foto's van de arbeiderswoningen, kan opgemerkt worden dat het uitzicht grotendeels behouden bleef. Toch voegde men aan elk gebouw een volume toe en componeerde men zo de gevelrij. Hiermee wordt bedoeld dat de symmetrie aangepast werd, en dat het uitzicht ervan naar een meer harmonisch geheel werd gebracht. Erik Van Biervliet voegde aan de linkerkant van het middengebouw een trapgevel toe waar vroeger een lijstgevel aanwezig was. Het middengebouw zelf kreeg een boogvormige lijst en een uitgesproken uitzicht. De verschillende kleuren per gebouw, respectievelijk het wit, het geel, het rood en het blauw, benadrukken dat dit een moderne nieuwbouw is.³⁵⁹

Het project “Wulpenstraat” is een blikvanger aan de Brugse reien, maar kreeg al vanaf haar eerste levensjaar verschillende uiteenlopende reacties te verduren. Sommigen vonden de architectuur, de manier waarop oude stijlelementen met nieuwe technieken gecombineerd werden, subliem. Anderen vonden het kleurgebruik ietwat overdreven.³⁶⁰ Toch wordt er van “durf” en “originaliteit” gesproken.³⁶¹

4.2.2.2. Het Lindenhof

Voor Blankenberge werd s.m. Het Lindenhof opgericht en erkend in 1922. De naam werd doorheen fusies en opslorpingen behouden. Deze samenwerkende maatschappij acht de woonwijk ‘Scharebrug’ zowel architectonisch, sociaal als historisch het meest waardevolle project na 1970. Niet alleen heeft deze buurt een wijkvereniging gekregen, ook werden kunstwerken in de wijk geïntegreerd.³⁶² In de volksmond wordt de wijk ook wel ‘de viswijk’ genoemd daar elke straat een visnaam kreeg en een kunstwerk van de welbepaalde vis, zoals: zeebaars, zeewolf, zeeduivel,...³⁶³

---

³⁵⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 7.4., Wulpenstraat, s.v. Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 1989-1993.

³⁵⁹ Interview met Lori Van Overbeke, 22 maart 2010 (Bijlage VII.4. p. 17).

³⁶⁰ Interview met Tom Van Biervliet, 2 mei 2009, (Bijlage VII.1. p. 3).; Interview met Jean-Pierre Esther, 06 juli 2009, (Bijlage VII.3. p. 7).

³⁶¹ J.B.V.I., *Wulpenstraat bekent kleur*, in : *De Krant van West- Vlaanderen*, 15.01.1993, p. 12.

³⁶² *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 2, op.cit.*, 1997, p. 115.

³⁶³ *Ibid.*, p. 116

De woonwijk "Scharebrug" van vier hectare groot³⁶⁴ is gelegen aan de Scharebrugstraat in Blankenberge. Deze sociale woonwijk werd uitgetekend door vijf architecten: J. Lauwereyns, F. Maenhout, J. Marannes, F. Sohier en E. Van Biervliet.³⁶⁵ Men trachtte een differentiatie in woontypes en woonvolumes te bekomen, om zo de potentiële huurders verscheidene³⁶⁶ woningen aan te kunnen bieden. Het was de bedoeling dat elke architect zijn ontwerp op twee à drie plaatsen in de wijk integreerde, waardoor voorkomen werd dat het vijf aparte delen werden.³⁶⁷

De wijk werd voorzien van een centrale marktplaats, die omringd werd door één- en meergezinswoningen met onderaan gemeenschappelijke ruimten. Verder werd er een bibliotheek ingeplant, alsook bejaardenwoningen en een speelplein. Met deze wijk was het de bedoeling om een eenheid te creëren, met voor elk gezin toch een eigen privé-plek. Het gaat hier om 98 ééngezinswoningen, 32 appartementen, gemeenschappelijke lokalen en een wijkbibliotheek.³⁶⁸ (Afb. 331)

Volgens architect P. Claus is deze wijk zowel architectonisch als sociaal gezien zeer interessant, "*voornamelijk omdat hier werd afgeweken van de traditionele sociale woningbouw*". Men stapte in deze wijk van de eentonigheid af, en dat maakt het zo bijzonder.³⁶⁹

Architect Van Biervliet zorgde voor de bouw van eenentwintig huurwoningen, twintig appartementen, het buurtcentrum, acht bejaardenflats, een winkelcentrum en vier eengezinswoningen.³⁷⁰

Het appartementsgebouw dat de architect hier plaatste bestaat uit roodbruin genuanceerde baksteen met roodbruin genuanceerde dakpannen en voor de platte daken een roofing. De ramen hebben gekleurde pvc- profielen en -dorpels uit schuin geplaatste baksteen. De kroonlijsten zijn tenslotte uit zink. Om een zekere ritmiek in de gevels te krijgen, werd er in eerste instantie gespeeld met de volumes. Dit wordt ook benadrukt door de raamprofielen een verschillende kleur te geven. Alle vaste delen zijn lichtgrijs, de opendraaiende zijn rood-

---

³⁶⁴ P. CLAUS, *Scharebrug- woonerf* in: [onbekend], p. 288, privé- bezit van Erik Van Biervliet.

³⁶⁵ C.v. *Het Lindenhof 75 jaar . 1922-1997* [brochure], 1997, p. 24.

³⁶⁶ Het Lindenhof speelde hierin een voortrekkersrol. Het was al in 1933-1934 dat het "Frontkwartier" ten zuiden van Blankenberge een heterogeniteit uitstraalde. In: E. HOOFTD (e.a.), *Blankenberge*, <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21640>, geconsulteerd op 01.04.2010, zie bijlage VII.5. p. 35.

³⁶⁷ Brief in privé-bezit van Erik Van Biervliet van de samenwerkende bouwmaatschappij Het Lindenhof , 31.05.1994, p. 1.

³⁶⁸ Ibid.

³⁶⁹ P. CLAUS, *op.cit.*, p. 288.

³⁷⁰ Privé- archief Erik Van Biervliet, doos 11/12, Scharebrug, 1980.

oranje of blauw-wit.³⁷¹ Tegenwoordig hebben sommige bewoners de kleuren reeds verwijderd. (Afb. 332)

4.2.2.3. De Gentse Haard

In de provincie Oost- Vlaanderen start het beleid van na de tweede Wereldoorlog in 1949 met de invoering van aanvullende bouwpremies. Verder kwamen er ook meer specifieke invoeringen van bijvoorbeeld in 1959 saneringspremies, in 1968 aanmoedigingspremies voor de bouw van een badkamer. Vanaf 1969 ontstaan er specifieke initiatieven voor speciale doelgroepen zoals gehandicapten en in 1982 worden er sanering- en isolatiepremies ingevoerd.³⁷² C.v. De Gentse Haard is te Gent opgericht en erkend in 1921. De naam werd in 1951 verkregen door de verschillende fusies, opslorpingen en naamsveranderingen.

Het project Koningsdal van Erik Van Biervliet wordt vernoemd als het sociaal meest waardevolle project vanaf de jaren zeventig.³⁷³

Het pand is drie traveeën breed, onder een puntdak, en telt acht appartementen. De voorgevel is sober opgevat. De eerste twee bouwlagen zijn identiek en bevatten elk drie raampartijen. Deze worden verticaal in drie gedeeld. Het parement uit gesorteerde machinesteen³⁷⁴ is lichtgeel bepleisterd. Alle ramen hebben wit pvc- schrijnwerk en dorpels uit hetzelfde materiaal.³⁷⁵ De dakverdieping heeft twee vlakramen en een vleugelraam. De vlakramen bestaan uit Noors dennenhout, behandeld tegen schimmel en insecten en beschermd door een gelakt aluminiumprofiel.³⁷⁶ Het vleugelraam aan de rechterkant, zit recht in een dakuitbouw uit multiplexplaten die bedekt zijn met roodgekleurd kunstharslaminaat en polyester.³⁷⁷ Doordat het betreffende vleugelraam visueel door de bovenkant van het gevelvlak steekt en doordat de afgewerkte multiplexplaten bevestigd zijn, verkrijgt men niet enkel een constructie, maar ook een esthetisch effect. Het dak zelf is tenslotte belegd met rode, mechanisch halfronde dakpannen in gebakken aarde.³⁷⁸ (Afb. 333)

---

³⁷¹ Ibid, appartementengroep, plan 12.11.1981.

³⁷² *Bouwstenen van sociaal woonbeleid. Deel 2, op.cit.*, p. 12.

³⁷³ Ibid., p. 91.

³⁷⁴ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.8, Koningsdal, bestek 28.10.1993, p. 15.

³⁷⁵ Ibid., p. 16.

³⁷⁶ Ibid., p. 22.

³⁷⁷ Ibid., p. 23.

³⁷⁸ Ibid., p. 26.

4.2.3. BESLUIT

Dat de hoogbouw beïnvloed wordt door de architecturale stijlen van een welbepaalde periode, is ook in de projecten van Erik Van Biervliet zichtbaar. In het begin van de jaren zeventig is residentie Westcliff een duidelijk voorbeeld van de vormelijke strakheid. Dit versoepelt in de jaren tachtig, met de bouw van residentie San Michele. In de jaren negentig zal de architect voor residentie Grote Eede zich laten inspireren door de toenmalige architecturale ontwikkelingen. Hier zal het ontwerp een meer plastische omgang met de volumes benadrukken. Toch zijn bepaalde kenmerken in alle gebouwen terug te vinden. Zo is de toevoeging van kleur een belangrijk element. De architect liet het aluminium bewerken. Dit heeft zijn gevolgen wanneer men de context zal bekijken. Door de toevoeging van kleur valt zijn hoogbouw onmiddellijk op in de gevelrij. In tweede instantie is ook de ritmiek van belang. Residentie Westcliff, hoe strak de compositie ook is, verkrijgt dit door de afwisseling van glas en dunne spijlen in de terrasafsluitingen. Bij residentie San Michele wordt dit bekomen door de windschermen slechts op enkele verdiepingen te plaatsen. Bij residentie Grote Eede is dit minder van toepassing. Alles wijst ook op een zekere esthetiek. De architect zoekt voor alles een fijne afwerking. Schoonheid is voor hem ook in de hoogbouw van belang.

Voor de sociale huisvesting moest de architect rekening houden met de regels die door de instanties werden opgelegd. Dit belette hem niet de gebouwen deels naar zijn visie vorm te geven. Voor de Brugse Maatschappij voor Sociale Huisvesting heeft architect Van Biervliet, samen met anderen, getracht aan de vraag van zowel de Stad als van de Huisvestingsmaatschappij tegemoet te komen. Het karakter van de oude arbeiderswoningen moest in de nieuwbouw aanwezig zijn. Toch gebruikte de architect moderne materialen zoals betonblokken en aluminium. Bovendien kreeg het inkomgebouw een eigentijds uitzicht. Men ziet duidelijk dat dit een nieuwe compositie is, waardoor het vaak als ongeslaagd beschouwd wordt. Toch toont de architect met dit ontwerp aan dat nieuwbouw in een historische omgeving zeker kan. De Scharebrug in Blankenberge is van een andere aard. Dit is namelijk een sociaal woonpark. De architect had bij dit project ook meer vrijheid gekregen dan bij die van de Wulpenstraat. Voor het appartementsgebouw zijn opnieuw kleur, ritmiek en de daarbij horende esthetiek van essentieel belang. Het project Koningsdal is dan weer wat soberder, maar ook hier is kleur opnieuw van groot belang. De esthetiek wordt bekomen door de dakkapel door de voorgevel te laten komen.

4.3. BEDRIJFSGEBOUWEN

Bij de bedrijfsgebouwen van Erik Van Biervliet gaat het zowel over grote als over kleinere ondernemingen. Hieronder worden de winkelpanden, de showrooms, de bureelgebouwen, de industriële gebouwen (zoals hangars en fabrieksgebouwen) begrepen.

Onder invloed van de eigentijdse architectuurstromingen gaf de architect zijn gebouwen vorm. Dit zorgde voor een gevarieerde uitvoering. In dit deel worden twee casussen besproken. Het kantoor van De Sauter aan de Pathoekweg te Brugge illustreert de postmoderne invloeden op de architectuur van Erik Van Biervliet in de jaren tachtig. Het bedrijfsgebouw van Wuyts te Massenhoven geeft de architecturale versoberingen van de jaren negentig weer.

4.3.1. Casus: De Sauter transport, 1988

Opdrachtgevers

Erik De Sauter, voormalig zaakvoerder van het transportbedrijf, was in 1988 op zoek naar een architect voor de bouw van kantoren, een opslagplaats en een onderhoudsgebouw voor de aanvoer en het opladen van materiaal. Doordat de bouwheer zich in de moderne architectuur interesseerde, voelde hij zich onmiddellijk aangesproken door de architectuur van Erik Van Biervliet. Mijnheer De Sauter had reeds een plan voor zijn bedrijf. Hij wilde namelijk een moderne loods, met zijn woning er middenin. Dit was tegen de zin van de architect, want “kinderen voed je niet op in zo’n omgeving”. De architect kon zijn bouwheer op andere ideeën brengen en zorgde voor drie aparte gebouwen. Deze zijn allen wiskundig opgevat, in veelvouden van 1, 2 meter. Dit is de afmeting van een industriële plaat.³⁷⁹

Ligging en inplanting

Het bedrijfsgebouw is gelegen aan de Pathoekweg 136 te Brugge. Deze straat maakt deel uit van het industrieterrein De Blauwe Toren, waardoor dit bedrijf omgeven wordt door anderen van zijn soort. De Pathoekweg ligt parallel met de Blankenbergse Steenweg en wordt ermee verbonden door de Kolvestraat. Het bedrijf zelf ligt in de bocht met de Kolvestraat en grenst aan het Boudewijnkanaal, ter hoogte van de Lodewijk Coiseaukaai.

Men kan het terrein betreden via een oprit aan de rechterkant van het perceel. Links bevindt zich het kantoorgebouw met ervoor de parking. Aan de rechterkant ervan ligt de laad- en los-

---

³⁷⁹ Gesprek met Sybil De Sauter, 06.04.2010.

loods dieper in het perceel en tenslotte ligt een opslagruimte recht voor de oprit. De oprit en het parkeerterrein, zowel voor de voertuigen als voor de vrachtwagens, is gemaakt uit betonnen platen. Achter de loods ligt een grasveld met beplanting die zich ook rond het kantoor verspreidt.³⁸⁰

Het exterieur per gebouw

- kantoorgebouw

Het kantoorgebouw bestaat uit twee bouwlagen onder een plat dak. Het ademt symmetrie uit. De voorgevel lijkt op de achtergevel, de linkerzijgevel op de rechterzijgevel. Door het volume van de inkompartij wordt het gebouw visueel in tweeën gesplitst, wat wordt doorgetrokken in de achtergevel.

De gevel is opgebouwd uit lichtgrijze betonblokken van het type Scheiss.³⁸¹ De gronddorpels en de sokkels van de terrassen zijn voorzien van gezoete³⁸² blauwe hardsteen. De vensterdorpels die niet tot aan de grond reiken, bestaan uit betonblokjes. Het metalen buitenschrijnwerk is van het type Reynaers aluminium en de ramen zijn dubbel geïsoleerd.

De voorgevel bestaat uit een groot inkomportaal met links een verticaal gelegen raampartij. De inkom bevindt zich recht in het midden van de gevel. Op de gelijkvloerse verdieping wordt een dubbele openslaande deur door twee identieke raampartijen geflankeerd. Hiernaast krult de muur naar binnen. Hij is voorzien van een speklaag met donkergekleurde betonblokken en bekroond met een horizontaal liggend raam. Boven de deur en tot in de top van het dak zit een groot raam met onderverdelingen, verticaal in twee en horizontaal in zeven. Interessant om aan te merken is het doorzicht naar de glaspartij in de achtergevel. De overbrugging gebeurt met een glazen puntedak. Links en rechts van de raampartij liggen twee ramen horizontaal. Deze zijn beiden verdeeld in drie, waarvan de twee buitenste delen open kunnen. (Afb. 336) De achtergevel, tevens de noordwestelijke gevel, is quasi identiek aan de voorgevel. De inkompartij is hier niet aanwezig, waardoor het raam tot op de grond komt. Er is ook geen afgeronde muur met speklaag aanwezig en ter hoogte van de gelijkvloerse verdieping wordt het raam aan beide kanten geflankeerd door twee vierkante varianten. (Afb.337)

---

³⁸⁰ Op het plan 12.01.1988, blad 2, van de inplanting is duidelijk dat het kantoorgebouw schuin wordt opgevat. (Afb. 334) Dit is niet het geval bij het plan 12.01.1988, blad 3, waarbij het kantoorgebouw parallel met het parkeerterrein staat. Deze laatste is de definitieve opstelling. (Afb. 335)

³⁸¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.18, transportbedrijf De Sauter, bestek, 27.04.1988, metsel- en betonwerken, art. 6.2.5.

³⁸² Ibid., art. 8.

De twee zijgevels, noordoost en zuidwest, zijn identiek. De zuidwestelijke gevel aan de straatkant, is een grote glasgevel.³⁸³ Zowel op de gelijkvloerse verdieping als op de eerste verdieping wordt het telkens in vier vlakken verticaal, en zes vlakken horizontaal opgedeeld. Tussen de twee verdiepingen ligt een strook van zes horizontale vlakken die verduisterd is. Aan beide kanten van de glaswand zijn de betonblokken zichtbaar, terwijl bovenaan het gewapend beton vrijgelaten is. Het metalen buitenterras staat op vier sokkels en is in de gevel verankerd. De paddestoelvorm van de roostervloer, thermisch verzinkt,³⁸⁴ wordt ook overgenomen in de vorm van de borstwering. De leuning bestaat uit vier buisprofielen die op identieke afstand van elkaar liggen. Verticale steunen worden om de 1,2 meter geplaatst. Een plaatstaal³⁸⁵ van zestig centimeter hoog ontnemt het zicht op het vloerrooster. Niettegenstaande het bestek een witte kleur voorschreef, heeft men een groene kleur aangebracht. De zijgevel aan de noordoostkant is identiek, maar is op de gelijkvloerse verdieping van verduisteraars voorzien. (Afb. 338-341)

Het platte dak heeft een bitumineuze³⁸⁶ dakbedekking waarover een laag grind is gerold. De regenwaterafvoer gebeurt via buizen van slagvaste pvc.³⁸⁷ Tenslotte wordt rook via een eternit- buis³⁸⁸ afgevoerd. Op de top ligt een regenkap uit hetzelfde materiaal. Doordat de afvoer van de gelijkvloerse verdieping gescheiden is van die van de eerste verdieping, zijn er twee schoorsteenpijpen.

- onderhoudsgebouw

Het exterieur bestaat uit cellenbeton-³⁸⁹ platen van zes meter lang en 1,2 meter breed. De zuidwestkant (Afb. 342) en de noordoostkant (Afb. 343) zijn beide voorzien van drie sectionaalpoorten. Uit elke poort zijn vier perforaties gelaten voor de aantrek van natuurlijk licht binnenin. De voorgevel heeft bovendien het rode opschrift 'transport De Sauter'. De gevels aan de noordwestelijke en zuidoostelijke kant hebben een grotere afwerkinggraad. Een repetitief motief van drie naast elkaar liggende vierkanten- 120cm op 120cm- wordt op elke derde onderste plaat herhaald. In deze openingen zitten zowel horizontaal als verticaal telkens vier glasbouwstenen. Elke middelste vierkant wordt tenslotte door drie gelijkaardige vlakken bekroond. In tegenstelling tot de voornoemde openingen, zijn deze van betonvlakken voorzien. (Afb. 344) De enige uitzondering is het rechter element aan de noordwestelijke gevel, hier zit een deur. (Afb. 345)

---

³⁸³ Het was in eerste instantie de bedoeling om echt in glas te doen, maar hiervan werd afgestapt. (Afb.)

³⁸⁴ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.18, transportbedrijf De Sauter, bestek, 27.04.1988, metsel- en betonwerken, art. 21.5.

³⁸⁵ Ibid., art. 21.5.

³⁸⁶ Ibid., art. 28.4.

³⁸⁷ Ibid., art. 28.6.

³⁸⁸ Ibid., art. 5.7.

³⁸⁹ Cellenbeton is een betonsoort met een laag volumegewicht, maar met een sterk isolerend karakter. In: Ibid., technieken.

Het dak is belegd met behandelde betonplaten waarin openingen werden gelaten voor de dubbelwandige lichtkoepels. Via één lange lichtkoepel en vier korte, wordt natuurlijk licht in de werkplaats binnengebracht.

- opslagplaats

Net zoals het onderhoudsgebouw is ook de opslagplaats uit platen cellenbeton opgebouwd. In de tijd dat Erik Van Biervliet plannen tekende, werd al een ontwerp gemaakt voor de uitbreiding van dit gebouw. Dit werd na zijn dood verwezenlijkt door zijn zoon Tom Van Biervliet. Aan het exterieur is de uitbreiding goed zichtbaar. Men gebruikte in het laatste stadium namelijk grotere betonplaten en een andere kleurtint. Bijgevolg is enkel het eerste deel nog origineel en de rechterzijwand werd verwijderd. Tegenwoordig is de voorgevel- de zuidoostelijke gevel- van tien sectionaalpoorten voorzien. (Afb. 346) De andere gevels hebben met uitzondering van nooddeuren geen verdere afwerkingen. (Afb. 347, 348)

Het dak is identiek aan deze van het onderhoudsgebouw. Ook hier zijn dubbelwandige lichtkoepels voorzien.

Het interieur per gebouw

- kantoorgebouw

De gelijkvloerse verdieping bestaat uit een trapzaal in het midden, twee kantoren aan de linkerkant, een kantoor aan de rechterkant, een zithoekje en sanitaire voorzieningen. De eerste verdieping bestaat uit twee slaapkamers met een badkamer, toilet en berging aan de linkerkant en een opengewerkte leefruimte met woonkamer, keuken en berging aan de rechterkant. De circulatie in dit gebouw is optimaal. De ruimtes zijn opengewerkt en natuurlijk licht vormt een basiskenmerk.

De muren in de trapzaal zijn niet gepleisterd, alle andere alsook alle plafonds wel. Op de gelijkvloerse verdieping is de vloer van antracietkleurige keramiektegels voorzien, terwijl de vloer op de eerste verdieping meranti-³⁹⁰ latten kreeg. De standaard binnendeuren van het type Svedex hebben een omlijsting uit oregon. Hierbij zijn de deuren bekroond met een bovenpaneel uit hetzelfde materiaal en in hetzelfde vlak als het deurblad. Voor het witte hang-

---

³⁹⁰ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.18, transportbedrijf De Sauter, bestek, 27.04.1988, timmer- en schrijnwerken, art. 2.2.9.

en sluitwerk zijn Hewi- producten gebruikt.³⁹¹ Tenslotte hebben de binnenramen een kozijn uit oregon³⁹².

Op de gelijkvloerse verdieping (Afb. 349) kan men links naar twee bureaus gaan. In eerste instantie leidt de deur links naar een eerste bureau. Deze is rechthoekig, maar afgebogen waar de inkompartij zich bevindt. Via de deur achteraan, kan men rechts naar een berging, rechtdoor naar een tweede bureau en zo weer naar de hal. Hier neemt een metalen trap een groot deel van de plaats in. Deze bestaat uit een trapboom in plaatstaal met vijftien thermisch verzinkte roostertreden en twee roosterbordessen.³⁹³ De trapeuning bestaat uit een driedubbele buisprofiel met balusters, geplaatst aan beide zijden van de trap en op de verdieping. (Afb. 350, 351) Via een deur aan de rechterkant in de hal, betreedt men de computerzaal. De beglaasde, dubbel opendraaiende deur is vervaardigd uit oregon. Aan de hand van drie roeden wordt het glas in vier gedeeld. (Afb. 352) De computerzaal strekt zich over de gehele noordoostkant uit. Aan de rechterkant kan men via een zithoekje terug naar de gang en wanneer men daar de deur rechtdoor neemt, wordt de sanitaire ruimte betreed. Twee toiletten zijn tegen de achtergevel geplaatst, terwijl een lavabo in de oostelijk gerichte hoek staat.

Wanneer men in de hal de trap naar de eerste verdieping (Afb. 353) neemt, komt men bij het appartement. De deur links (Afb. 354) is identiek aan deze van de computerzaal en verschaft toegang tot de leefruimtes. Vooraleer men binnengaat zijn rechts en links ingewerkte vestiairekasten zichtbaar. Binnen kan men vervolgens rechts naar de berging en links naar de keuken. Deze twee plaatsen worden van de woonkamer afgeschermd door een plafondhoge muur. Aan de andere kant van de verdieping liggen twee slaapkamers aan de zuidwestelijke kant. In het verlengde van de eerste slaapkamer liggen het toilet en de badkamer. Aan de tegenoverliggende kant is tenslotte een stookruimte en een berging voorzien. (Afb. 355) Deze ruimten worden tegenwoordig door een medewerker bewoond. Omwille van de privacyredenen wordt hier niet verder op ingegaan.

- onderhoudsgebouw

Voor de vloer wordt gepolijst beton gebruikt. Ter hoogte van het plafond worden de pijlers met elkaar verbonden door RND- planken. Door de kromming aan de onderkant van de planken wordt een esthetisch effect bekomen. (Afb. 356)

---

³⁹¹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.18, transportbedrijf De Sauter, bestek, 27.04.1988, timmer- en schrijnwerken, art. 2.2.25.3.

³⁹² Ibid., art. 2.2.34.

³⁹³ Ibid., art. 21.6.

De plannen tonen aan dat men van plan was om tegen de rechter zijwand van het gebouw enkele ruimtes af te zonderen. Zo zou een magazijn geflankeerd worden door een sanitaire ruimte, een eetzaal en een tweede magazijn. Aan de linkerkant voorzag men op datzelfde plan twee magazijnen. Wat men links van plan was bleef enkel theorie, maar rechts werden twee magazijnen opgetrokken in betonblokjes. In het eerste magazijn is bovendien een sanitaire ruimte aanwezig. (Afb. 357)

- opslagplaats

Deze opslagplaats heeft een identieke vloer en identieke plafondbeplanking als het onderhoudsgebouw. (Afb. 358) Verder werden er geen speciale ruimten of afwerkingen voorzien.

Besluit

Bij dit bedrijvencomplex is het kantoorgebouw het meest noemenswaardig. De postmoderne vormentaal aan de buitenkant vormt een basissenmerk. Het gebruik van betonblokken verwijst dan weer naar het industriële aspect. Het kantoorgebouw ademt symmetrie uit. De voorgevel is zo goed als identiek aan de achtergevel, wat ook het geval is voor de beide zijgevels. Door het volume van de inkompartij wordt het gebouw visueel in tweeën gesplitst. Dit wordt door middel van een puntvormige overkoepeling doorgetrokken in de achtergevel. De circulatie in dit gebouw is optimaal. De ruimtes zijn opengewerkt en natuurlijk licht is binnenin een basissenmerk.

4.3.2. Casus : n.v. Wuyts gevelbouw, 1990

Opdrachtgevers

Ludovic Wuyts, voormalig bestuurder van het gevelwanden- bedrijf, kende Erik Van Biervliet al vanaf zijn kinderjaren. Zijn moeder was een goede vriendin van Leontina Raeymaekers, de moeder van de architect. Bovendien hadden de twee gezinnen verre familiale banden.

Het bedrijf verhuisde in 1973 van Brasschaat naar Massenhoven en kreeg een nieuw gebouw. Voor de honderdste verjaardag in 1990 voorzag men het gebouw van een nieuwe aankleding. Erik Van Biervliet kreeg de opdracht om een kantoorgebouw en een uitbreiding van het atelier te ontwerpen. Dit geheel, samen met de oude gebouwen, werd bovendien van een nieuwe gevelwand voorzien. Zowel vader Ludovic Wuyts, als zijn dochter Wanda Wuyts, waren enorm blij met het ontwerp van de architect. Bijgevolg werd bijna niets aangepast.

Volgens Ludovic Wuyts werd de praktische kant soms ondergeschikt gesteld aan de vormelijke kant, maar de goede verstandhouding tussen hen loste dit op.

De heer Wuyts vond Erik Van Biervliet een fantastische architect, die ondanks zijn bekendheid altijd eenvoudig gebleven is. Volgens hem was het een aangename en charmante man die met iedereen overweg kon. Hij luisterde naar de mensen, maar deed er toch alles aan om zijn eigen ontwerp uit te voeren.

Tegenwoordig ondervindt het familiebedrijf nog altijd de functionaliteit van het gebouw dat bovendien kunstig werd opgevat. Het is hedendaags, volgens Wanda Wuyts misschien zelfs tijdloos, geconcipieerd. Gevelwanden Wuyts heeft een nul- budget wat betreft reclame, maar volgens de medewerkers wordt de bekendheid verworven door de architectuur van het gebouw zelf.³⁹⁴

Ligging en inplanting

Het bedrijfsgebouw is gelegen aan de Zagerijstraat 2 te Massenhoven, een deelgemeente van Zandhoven in de provincie Antwerpen. Deze straat heeft een U- vorm, platliggend met de opening naar rechts, en ligt parallel met de A13 van Antwerpen naar Luik. De gehele buurt wordt gekenmerkt door bedrijfsgebouwen.

Het perceel is rechthoekig en strekt zich vanaf de dienstweg uit tot aan het Albertkanaal. Het bestaande gebouw is vijfenzestig op drieënzeventig meter groot. Daartegen staat er, naar ontwerp van architect Van Biervliet, een kleiner gebouw van negentien op twintig meter groot aan de rechterkant. Voor beide gebouwen ligt tenslotte een parkeerplaats. (Afb. 359)

Het exterieur

Het langgerekte bedrijfsgebouw is sober opgevat. De transparante gevelpartij trekt onmiddellijk de aandacht. (Afb. 360) In eerste instantie kan de voorgevel in twee opgedeeld worden. Ten eerste het linkerdeel, waar men de gehele gevel met aluminium heeft bekleed. Esthetisch hieraan zijn de uitstekende en afgeronde poortingen. (Afb. 361) Ten tweede is de inkompartij uit glas gemaakt (Afb. 362) en samen met de firmanaam zijn dit de enige opvallende elementen. Deze twee delen zijn via een tussenstuk, een verscholen doorgang, met elkaar verbonden. (Afb. 363) Terwijl de aluminiumplaten eerder een zachte indruk geven, is het kantoorgedeelte qua vormgeving scherper. Hier gebeurt de omkadering van de twee zijkanten en de bovenkant door middel van de voorheen vermelde aluminiumplaten. Alle

---

³⁹⁴ Gesprek met Ludovic en Wanda Wuyts, 13.04.2010.

andere vlakken zijn van een groene beglazing voorzien, waarbij de profielen aan de buitenkant niet zichtbaar zijn. (Afb. 362) Wanneer de voorgevel van opzij bekeken wordt, steekt de inkompartij naar voren uit. Op de plattegrond kan men een paddestoelvorm waarnemen. (Afb. 364) Deze vorm wordt op de rechterzijmuur in groen glas herhaald. Beide uiteinden van de gevel worden door een opening geflankeerd. (Afb. 365) Het tweede deel van de zijgevel zit verder achteruit. Het is een glasgevel met aluminiumprofielen. De aluminiumplaten rechts van deze glaswand zorgen voor een duidelijke, maar niet storende, overgang naar het oude gebouw. (Afb. 366) Doordat ook de achtergevel uit glas is opgetrokken, wordt het gebouw optisch verlengd. (Afb. 367)

Tegenwoordig is er aan de werkplaats nog een stuk bijgebouwd, waardoor de oorspronkelijke achtergevel niet meer bestaat. De linkerzijgevel is wel nog aanwezig. Aan de hand van de vensters is de overgang naar het nieuwe deel duidelijk zichtbaar. (Afb. 368)

Tenslotte is het platte dak voorzien van een lichtkoepel met gelaagd glas. Deze is enkel zichtbaar vanaf het interieur. (Afb. 369)

Het interieur

Het interieur is open opgevat, waarbij alle ruimten rond de centrale as zijn georiënteerd. De gelijkvloerse verdieping bestaat uit een inkomhal en een inkomhal, met rechts een vergaderzaal. Links zijn twee bureaus, een sanitair blok, een labo, een kleedkamer en een eetzaal gelegen. (Afb. 370) De eerste verdieping omvat dan weer vier bureaus aan de voorgevel, de receptie en het sanitaire blok in het midden, en een tekenzaal aan de achtergevel. (Afb. 371)

Algemeen gezien bestaat het opgaand metselwerk van het interieur uit betonblokken van het type Scheiss. Voor de vloeren werden afhankelijk van de plaats verschillende bekledingen voorzien. Wanneer men zich in een privé-ruimte bevindt, zullen de vloeren met parket worden belegd. Openbare delen, zoals de gangen, hebben een antracietkleurige keramiëkvloer of zoals in de inkomhal, zwarte keramische tegels. Alle plafonds zijn tenslotte met vezelplaten bedekt.

De inkomhal is een open ruimte, waar middenin een spiltrap staat. Deze bestaat uit vrijstaande trapbomen in platstaal met open treden in hout. De spiltrap heeft een leuning in platstaal. Zowel de trapbomen als de leuning zijn witgeschilderd. (Afb. 372) De trap vormt een heel belangrijk element in het interieurontwerp. De spil of cirkelvorm wordt uitgebreid tot bijvoorbeeld de vergaderzaal aan de rechterkant van de hal. De muur is in het midden voorzien van een gebogen vlak glasbouwstenen die precies de vorm van de trap volgt. Via

twee deuren, één achteraan en één vooraan, kan men de zaal in- en uitgaan. Deze ruimte strekt zich over de gehele zijgevel uit. (Afb. 373) De vorm van de trap wordt opnieuw geëvoceerd in de muren van de koffieruimte die aan de linkerkant van de hal is gelegen. (Afb. 374) In het blok van de koffiekamer zit ook nog de sanitaire ruimte. Zowel links als rechts van de koffiekamer zijn twee bureaus gelegen. Wanneer men via de gang naast het linkse bureau wandelt, passeert men het labo. Op het einde van de gang is de personeelsinkom gelegen. Men kan er links naar het atelier, rechtdoor naar de eetzaal, of rechts naar de kleedkamer. Deze hebben allen geen speciale afwerkingselementen.

De eerste verdieping (Afb. 371) is net zoals op de gelijkvloerse verdieping rond de spiltrap geconcipieerd. De ronde vorm is opnieuw zichtbaar in de opbouw van de muur glasbouwstenen aan de noordelijke en oostelijke kant (Afb. 375). Aan de zuidelijke en westelijke kant werd er geen gebruik gemaakt van de glasbouwstenen. Wel werden de muren van een ronding voorzien. (Afb. 376) Het sanitaire blok is opnieuw aan de linkerkant van de trap gelegen. Rechts van de trap is er een receptie. Samen met de vier bureaus aan de oostelijke kant van het gebouw, hebben deze geen speciale afwerking. Dit is wel het geval bij het L-vormige tekenlokaal. Deze kreeg, in de hoek tussen de twee benen, een gebogen muur in glasbouwstenen. (Afb. 377)

Besluit

Dit langgerekte gebouw is vanaf de autosnelweg goed zichtbaar. Doordat de gevel van het atelier sober is opgevat, wordt alle aandacht naar het kantoorgedeelte getrokken. Binnenin zijn het vooral de inkomhal en de spiltrap die nadrukkelijk aanwezig zijn. De Concentrische cirkel van de trap zorgt in de muren er rond voor een boogvormige afwerking, ofwel aan de hand van glasbouwstenen, ofwel gewoon in de muur van betonblokken. Toch speelt ook de functionaliteit in het interieur een rol. De toegepaste materialen zijn eenvoudig, goed onderhoudbaar en functioneel.

IV.5. DE SCARPHOUT YACHTCLUB, EEN AFSLUITEND PROJECT

Zoals eerder vermeld, zal Blankenberge voor Erik Van Biervliet een belangrijke ‘haven’ van inkomsten zijn. Ook zijn laatste grote project, de Scarphout Yachtclub, werd in deze stad verwezenlijkt. De bouw van deze jachtclub is van een andere aard dan de voorheen besproken projecten. Zoals de naam doet vermoeden ontwierp de architect een clubhuis voor zeilers waarbij hij op het einde van zijn leven alsnog een andere stijl aanwendde.

Opdrachtgevers

De Scarphout Yachtclub van Blankenberge verzorgt ondermeer lessen en competities voor zeilers. In 1994 vond de Raad van Bestuur het nodig om een definitief clubhuis aan de spuikom op te richten, want daar deed tot dan toe enkel een houten barak dienst als clubhuis. Niet toevallig riep men de hulp in van architect Van Biervliet. Hij was namelijk bekend in Blankenberge, niet alleen door de bouw van verschillende appartementen, maar ook door de samenwerking met de sociale huisvestingsmaatschappij Het Lindenhof en het ontwerpen van verschillende particuliere woningen. In 1995 startte men met de werken aan het clubhuis. De opening van de nieuwe zeilclub vond plaats op 10 mei 1996, enkele dagen voor het overlijden van de architect.

Ligging en inplanting

De Scarphout Yachtclub is gevestigd aan het Havenplein te Blankenberge. Dit plein is een uitstulping in de jachthaven, of spuikom genoemd.³⁹⁵ Hier loopt de Waterkasteelstraat rond. Het perceel zelf omvat het hele Havenplein, waarbij het gebouw slechts een klein stuk inneemt. Het clubhuis is asymmetrisch van vorm en aan de noordelijke kant gelegen. (Afb.379)

Het exterieur

Opvallend aan het exterieur is de vormgeving. Erik Van Biervliet liet zich inspireren door de bouwheren en de plaats waarop het gebouw zou komen. Elementen als zeilen en ronde ramen komen in het ontwerp terug.

---

³⁹⁵ Een spuikom bestond oorspronkelijk uit bassins of polders die in verbinding stonden met de haven. Door het vol- en leeglopen ervan kon men het slib eruit verwijderen.

Het gewapend beton zorgt voor de stabiliteit van het gebouw. Voor de spouwmuren zijn verschillende soorten gevelbekleding gebruikt. In essentie gaat het om metselwerk, zichtbeton, beplanking en aluminium.

De noordgevel (Afb. 380), naar de zee gericht, bestaat uit twee driehoekige luifels. Links en tussen deze twee luifels zijn twee langwerpige, platte gevels geplaatst. Het linker gedeelte, de eerste platte gevel, wordt links geflankeerd door een smalle schoorsteen uit inox. De gevel zelf bestaat uit waterdicht zichtbeton aan de onderkant, metselwerk erboven en cederbeplanking³⁹⁶ aan de top. De vijf ronde uitsparingen in de gevel, zijn bezet met opaal koepels. Deze gevel wordt rechts door een deur met dorpel uit blauwe hardsteen³⁹⁷ geflankeerd. Zowel boven als rechts is er een glasbezetting met satijn- geanodiseerd aluminium schrijnwerk. Dit vormt de verbinding tussen de gemetselde muur en de eerste luifel. Het linkerbeen van de driehoek krijgt een bekleding van blauw aluminium. Dit deel zit dieper dan het tweede deel van de luifel uit horizontaal geplaatste aluminium. Met een terugsprong start de tweede muur, ditmaal met satijn- geanodiseerd aluminium bezet. De raampartij is door aluminium schrijnwerk in twaalf verdeeld. Als men drie treden naar beneden gaat, komt men bij een sectionaalpoort uit satijn- geanodiseerd aluminium. De tweede luifel springt dan weer een beetje naar voor. Het raam in de linker helft heeft identiek schrijnwerk als de voorheen besprokene en de rechterhelft bestaat uit blauw aluminium, ook weer horizontaal geplaatst en steunend op waterdicht zichtbeton. Het terras in bangkirai³⁹⁸ strekt zich uit vanaf het midden van de gemetselde gevel tot aan de drie treden.

De zuidelijk georiënteerde gevel is identiek opgebouwd met enkele verschillen in afwerking. (Afb. 381) Het eerste deel van de linkse luifel bestaat uit blauw aluminium, de rechtse top uit glas met geanodiseerd aluminium schrijnwerk. Een sectionaalpoort flankeert de luifel, maar ditmaal met glas bezet. Het zichtbeton flankeert de poort. De tweede luifel is links met blauw aluminium bekleed. Rechts worden de ramen met geanodiseerd aluminium schrijnwerk aan de schuine zijde geflankeerd door datzelfde blauwe aluminium. Het laatste stuk gevel is identiek

---

³⁹⁶ Ceder is een lichte, maar stevige Noord-Amerikaanse houtsoort. Doordat het een duurzaam hout is, en goed bestand tegen verwerking, kan het op de gevel toegepast worden. De kleuren gaan van licht geelbruin, naar roze-bruin, naar zalmkleur, naar chocoladebruin. Terwijl het kwartiers gesneden hout een streep-tekening vertoont, zal het dosse gesneden hout vlammen vertonen. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, timmer- en schrijnwerken, p. 10; *Western Red Cedar*, (s.d.) op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 13 mei 2010, zie bijlage VII.5. p. 44.

³⁹⁷ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, metsel- en betonwerken, p. 15.

³⁹⁸ Bangkirai komt vooral voor in Indonesië en Maleisië. De kleur van deze houtsoort is bruingeel tot roodachtig bruin in de kern en grijsachtig in het spinhout. Het kwartiers gezaagd hout vertoont strepen, terwijl het dosse geen specifieke tekening vertoont. Deze houtsoort wordt vaak gebruikt bij de bouw van zware constructies, terrassen, ed. In: Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, timmer- en schrijnwerken, p. 9; *Yellow Balau / Bangkirai*, (s.d.), op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 13 mei 2010, zie bijlage VII.5. p. 46.

aan die van de noordkant, op de boord van ceder na. Het terras is identiek qua vormgeving, ligging en materiaal als aan de noordelijke gevel.

Bij de zijgevel aan de westkant is de terrasbeplanking aan beide kanten zichtbaar. Het zichtbeton aan de onderkant van de gevel wordt door twee koepels bekroond. Deze bevinden zich in uitsparingen van het blauw aluminium dat over de rest van de gevel is gelegd. (Afb.382) De andere zijgevel is, met uitzondering van de bakstenen gevel en de glaspartij aan de linkerkant, identiek. (Afb. 383)

De dakbekleding tenslotte, bestaat uit pvc met een gecacheerde staalplaat als boord.³⁹⁹

Het interieur

Zowel aan de noordelijke zijgevel als aan de zuidelijke zijgevel kan men via een dubbele deur naar de inkomhal. Terwijl zich links de toiletten en de douches bevinden, kan men rechts naar de cafetaria, de vergaderzaal en het lokaal van de zeilschool. (Afb. 384- 386)

Het opgaand metselwerk bestaat uit snelbouwstenen,⁴⁰⁰ deze zijn geplamuurd en beschilderd. Alle binnendeuren zijn vlakke deuren, afgewerkt met een harde kunststofplaat⁴⁰¹ en ronde deurkrukken uit aluminium.

Wanneer men naar de oostkant van het gebouw gaat, komt men via een gang met keramische antisliptegels in de toiletten. De deur aan de rechterkant verleent toegang tot het damestoilet. Drie naast elkaar liggende toiletten zijn gesitueerd aan de linkerkant van de ruimte, terwijl twee lavabo's de rechterkant van de ruimte flankeren. Achteraan leidt een deur naar een ruimte met vier douches aan de noordkant en een lavabo aan de oostkant. Terug in de gang leidt een tweede deur naar het toilet voor andersvaliden. De deur parallel met de oostelijke wand geeft toegang tot de technische ruimte, de deur links tot de herentoiletten. Aan de linkerkant van deze laatstgenoemde ruimte staan drie urinoirs terwijl twee aparte toiletten de zuidkant en een lavabo de noordkant flankeren. De deur aan de rechterkant gaat naar de douches, links een gemeenschappelijke douche en ernaast vier aparte douches. Tegen de oostelijke wand hangt tenslotte een lavabo. De gehele sanitaire ruimte is tot op deurhoogte voorzien van faiencetegels van het type Grès- Cerame.⁴⁰² Alle douchecabines zijn uit

---

³⁹⁹ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, metsel- en betonwerken, p. 23.

⁴⁰⁰ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 13.

⁴⁰¹ Ibid., timmer- en schrijnwerken, p. 7.

⁴⁰² Ibid., metsel- en betonwerken, p. 26.

Volkern-⁴⁰³ panelen gemaakt. Deze steunen op massieve aluminiumpootjes met een afdekrozet uit zwarte kunststof. De deurknoppen bestaan uit nylon met een vrij-bezet sluiting en met een rood-wit bezetteken. De toiletten zijn uit identieke panelen gefabriceerd, met identieke pootjes, deurknoppen, sluiting en bezetteken. (Afb. 384)

Via de inkomhal kan men links de trap naar boven nemen of rechtdoor naar de cafetaria gaan. De metalen trap heeft een trapboom uit thermisch verzinkt⁴⁰⁴ platstaal. De achttien traptreden zijn U-vormige thermisch verzinkte traanplaten. Tenslotte bestaat het bordes eveneens uit een traanplaat en de balustrade uit een thermisch verzinkte stalen buisprofiel.⁴⁰⁵ De cafetaria is met tegels bevoerd. In de uitstekende luifel is rechts een zithoek voorzien. In het uitstekende deel links daarentegen, is de keuken gevestigd. Ze is voorzien van een bevoering met keramische antisliptegels en faiencetegels van het type Gres- Cerame⁴⁰⁶ tot op deurhoogte. Het barmeubel is voor de deur van laatstgenoemde opgesteld. Gebogen en L-vormig, loopt deze vanaf de westkant tot bijna tegen de zuidkant van de ruimte. Achter de bar leiden twee deuren aan de linkerkant naar de keuken, terwijl men rechtdoor de berging kan bereiken. (Afb. 385)

In de cafetaria kan men, via de schuifwand⁴⁰⁷, rechtdoor naar de vergaderzaal. Achter een tweede schuifwand betreedt men, twee houten treden lager, de zeilschool. Deze laatste ruimte heeft een redocrete vloer in lichtgrijze tint. (Afb. 386)

Terug in de inkomhal leidt de trap naar een bovenverdieping. Deze polyvalente zaal met links een secretariaat, bestaat uit multiplexplaten. Op de plannen had men aan de rechterkant een terras voorzien van bangkirai-⁴⁰⁸ plankenbevoering met een borstwering van stalen⁴⁰⁹ buisprofielen. Dit werd tot op heden niet uitgevoerd.

---

⁴⁰³ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, timmer- en schrijnwerken, p. 8.

⁴⁰⁴ Thermisch verzinken is het leggen van een beschermende laag op het metaal om zo corrosie te vermijden.

⁴⁰⁵ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, metsel- en betonwerken, p. 21.

⁴⁰⁶ Ibid., p. 26.

⁴⁰⁷ Deze is geluidsisolerend, mobiel, effen, en kan via een plafontrail in de wand schuiven.

⁴⁰⁸ Privé-archief Erik Van Biervliet, doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994, timmer- en schrijnwerken, p. 9.

⁴⁰⁹ Ibid., metsel- en betonwerken, p. 21.

Besluit

De bouw van dit clubhuis is een ‘eye catcher’ aan de Blankenbergse haven. Met symbolen als zeilen en scheepsramen verwijst de architect op een directe manier naar het scheepsgebeuren, terwijl materialen zoals aluminium en zichtbeton onmiddellijk in het oog springen.

Wat in deze casus te zien is, komt nergens anders in zijn oeuvre voor. Erik Van Biervliet was een nieuwe weg ingeslagen die hij, ingevolge zijn overlijden, niet volledig heeft kunnen ontplooien. Dit neemt niet weg dat de Scarphout Yachtclub een mooie afsluiter is van een gevarieerd oeuvre.

V. BESLUIT

In deze masterproef werd getracht een overzicht te geven van het leven en werk van architect Erik Van Biervliet. Om het oeuvre van de architect op een correcte manier te kunnen analyseren werd er in eerste instantie een inventaris opgemaakt. Deze lijst was voordien onbestaande, kwam tot stand na het doornemen van het archief en werd een handig werkinstrument. De inventaris heeft niet de ambitie volledig te zijn, maar streeft met 762 items toch naar een representeerbaar beeld.

Tegelijk werd er een studie opgestart naar het leven van de architect. Alles stond voor Erik Van Biervliet in het teken van de architectuur. Na zijn opleiding aan het Sint- Lucasinstituut en zijn stage bij architecten Jean- Pierre Baert en Georges Tournalmain vestigde hij zich als zelfstandige architect. Vanaf dan zal hij zijn talenten verder ontwikkelen, ook mede door zijn zelfstudie. De studiereizen en zijn verzamelambities hebben hem hierbij ontegensprekelijk geholpen.

In deze studie kwamen verschillende typologieën van Van Biervliets werk aan het licht. Hij was bovendien op verschillende gebieden werkzaam, villa's, scholen, hotels, appartementen, sociale woningen en dergelijke meer. De architect waagde zich evenwel op het vlak van interieurontwerp en heel af en toe maakte hij een tuinontwerp, waardoor sommige bouwwerken een totaalconcept omvatten.

De architect was niet actief als een restauratiearchitect als dusdanig, maar was wel creatief in zijn ontwerpen. Door de invloed van verschillende stijlen creëerde de architect een harmonie tussen het functionele, het vormelijke en het esthetische. Zelden werd er een bouwkundig onderzoek gedaan. De architect zal bijgevolg ook niet altijd alle elementen in een gebouw evenveel respecteren. Wat toen als normaal werd aanzien, zou nu niet meer door de beugel kunnen.

De woningen namen de belangrijkste plaats in. Stilistisch hield hij zich aan de mode, maar hield rekening met de historische stijlen. Daardoor kon de architect in elke stijl die hij wou bouwen. De wens van de bouwheer speelde uiteraard ook een rol, maar de architect zal zijn ideeën altijd aan de bouwheer voorstellen. Dit was ook het geval bij ondermeer de hoogbouw en de bedrijfsgebouwen.

Wat is nu het belang van de architect? Erik Van Biervliet heeft op verschillende vlakken een voortrekkersrol gespeeld. Ik denk hierbij aan het modernistische museum Dhondt- Dhaenens. De gevolgen van deze opdracht zijn niet te onderschatten. Door de bouw van het museum bekommt Van Biervliet nationale faam, komt hij in de pers, wordt hij gevraagd als architect. De 'Kunstige Herstelling' van zijn eigen woning aan de Sint-Annarei 11 is ook een belangrijke verwezenlijking. Door zijn eigen inbreng in de restauratie- renovatie, ziet men architect Van Biervliet als vernieuwer. Hij toont aan dat polarisatie tussen moderne architectuur en het behoud van het bestaande niet hoeft. Verder is hij ook een van de eerste architecten die in Brugge beelden op de woningen plaatst en die de gevels opnieuw van kleur voorziet. Op het gebied van monumentenzorg is de architect een van de eersten die zich volledig ingezet voor het behoud van het industrieel- archeologisch patrimonium in Brugge. Voorbeelden hiervan zijn de ontwerpen voor de herbestemming van de oude Chicoreifabriek in 1975 en de oprichting van de Stichting Oude Gistfabriek in 1979.

Toch is hij geen vormvernieuwer, maar in historische middens moet men geen grote dingen doen. Kwaliteit is van belang. Originaliteit is dus niet de hoofddoelstelling. Hij verdoezelt zijn inspiratiebronnen niet en kan in geen geval los gezien worden van zijn tijd en omgeving. In zijn tijd wordt hij reeds gerespecteerd door het Vlaamse architectuurlandschap. Niettegenstaande hij zelden in de algemene architectuurliteratuur te vinden is, kan hij wel beschouwd worden als een belangrijke architect met grote faam in Vlaanderen. Daarenboven zijn er over hem publicaties uit Duitsland, Engeland, Amerika en zelfs Japan terug te vinden. Dat duidt erop dat Erik Van Biervliet ook elders bekendheid geniet. Tegenwoordig wordt er nog altijd naar zijn werken gerefereerd.

Erik Van Biervliet kende een loopbaan van 32 jaar. Het betreft een gevarieerd en gediversifieerd oeuvre. Hij was een modernist in hart en nieren, maar kon toch verzoening vinden met de architectuur van het verleden, het heden en de toekomst. Zo heeft hij zijn stempel gedrukt op verschillende monumenten in Brugge en Vlaanderen.

VI. BIBLIOGRAFIE

VI.1. BOEKEN

AERTS, E., VERMEERSCH, V, e.a., *Brugge en Europa*, Antwerpen, Mercatorfonds, 1992.

ARNOU P., M. FORMESEYN, *Brugge nog scone(r), Een wandeling door het hedendaagse Brugge* (Wandeling – West-Vlaamse Gidsenkring - II), Brugge, West-Vlaamse Gidsenkring, 1989.

ARON, J., BURNIAT, P., PUTTEMANS, P., STEVENS, J.-P., *De hedendaagse architectuur in België gids*, Brussel, Ed. de l'Octogone, 1996.

BEERNAERT B., CONSTANDT L., ESTHER J.-P., *Brugse gevelgids*, Beernem, De Windroos, 1982.

Behoedzaam omgaan: Monumentenzorg in Brugge 1988/1993, Brugge, Van de Wiele, 1993.

BEKAERT, G., *Hedendaagse architectuur in België* (Architectuur in België), Tielt, Lannoo, 1995.

BEKAERT, G., STRAUVEN, F., *Bouwen in België 1945-1970*, Brussel, Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf, 1971.

BERCKMANS P., CHARLIER G., DAELS L. (e.a), *Van industrie tot erfgoed*, Brussel, Stichting Monumenten- en Landschapszorg vzw, 1989.

BERGMANS, A. (red.), *Neostijlen in de negentiende eeuw: zorg geboden?*, Leuven, Universitaire pers, 2002, pp. 119-129.

Bouwstenen van sociaal woonbeleid. De VHM bekijkt 50 jaar volkshuisvesting in Vlaanderen. Deel 2, 1997.

Bouwstenen van sociaal woonbeleid. De VHM bekijkt 50 jaar volkshuisvesting in Vlaanderen. Deel 1, 1997.

CHARLIER, G., STYNEN, H., RYCKAERT, M., *Brugge her-zien*, Brugge, Van de Wiele, 1985.

Conservation Design of Architecture, Japan, Yukio Tahara, 2003.

CONSTANDT, L (red.), *Stenen herleven: 111 jaar 'Kunstige Herstellingen' in Brugge 1877-1988*, Brugge, Van de Wiele, 1988.

Cv Het Lindenhof, Blankenberge, Callier bvba, 1997.

D'HONDT, J., RYCKAERT, M., VANDEWALLE, A., *Brugge: de Geschiedenis van een Europese stad*, Tielt, Uitgeverij Lannoo, 1999.

De Prijs voor architectuur Robert Maskens. 10de verjaardag, Brussel, Mendel, 1983.

DESEYN, G., *Architectuur in Brugge en Gent* (Atrium cultuurgidsen), Alphen aan den Rijn, Atrium, 1993.

DEVLIEGHER, L., *25 jaar monumentenzorg in West-Vlaanderen 1950-1975*, Brugge, Provincie West-Vlaanderen, 1975.

DEVLIEGHER, L., *De huizen te Brugge*, Tielt, Lannoo, 1975.

DEVLIEGHER, L., SNAUWAERT, L., *Gids voor architectuur in Brugge*, Tielt, Lannoo, 2002.

DUBOIS, M., *Nieuwe architectuur in Brugge*, Brugge, Stichting Kunstboek, 2002.

Een eeuw zorg om monumentenzorg. Tentoonstelling ingericht door het Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas in samenwerking met het Stadsbestuur van Gent, Gent, Centrum voor Kunst en Cultuur Sint-Pietersabdij, 1982.

ESTHER, J., *Arthur Vandendorpe: restaureren-renoveren*, Brugge, Vandendorpe, 1994.

GEIRNAERT, N., VANDAMME, L., *Brugge: een verhaal van 2000 jaar*, Brugge, Stichting Kunstboek, 1996.

GILTÉ, S., VANWALLEGHEM, A., *Bouwen door de eeuwen heen. 18na (oudste kern): Inventaris van het cultuurbezit in België : architectuur : stad Brugge*, Turnhout, Brepols, 1999.

GILTÉ, S., VANWALLEGHEM, A., *Bouwen door de eeuwen heen. 18nb (noord) : inventaris van het cultuurbezit in België : architectuur : stad Brugge : middeleeuwse stadsuitbreiding*, Turnhout, Brepols, 2004.

GILTÉ, S., VANWALLEGHEM, A., *Bouwen door de eeuwen heen. 18nb (zuid) : inventaris van het cultuurbezit in België : architectuur : stad Brugge : middeleeuwse stadsuitbreiding*, Turnhout, Brepols, 2004.

GOETHALS, G., VAN DER WERF, J., VAN HOOFF, D., *Langs Moderne Architectuur (1945-Heden). Architectuurroutes in Nederland en België*, Wommelgem, Kosmos-Z en K, 1994.

HASLINGHUIS E.J., JANSE H., *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek van de westerse architectuur- en bouwhistorie*, Leiden, Primavera Pers, 2005.

HEIRMAN, M., VAN SANTVOORT, L., *Gids voor architectuur in België* (architectuurgidsen Lannoo, Architectuur in België), Tielt, Lannoo, 2001.

Jaarboek architectuur in Vlaanderen, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Afdeling beeldende kunst en musea, 1996.

LINTENS, A., *De Nieuwe Molens te Brugge: Leven en verder leven*, Brugge, New Trends, 1991.

MOERMAN K., *Vier architecten te Brugge. Philip Cardinael, Luc Laloo, Eugène Vanassche, Erik Van Biervliet*, Tielt, Lannoo, 1983.

MÖRSH, G., *Aufgeklärter Widerstand. Das Denkmal als Frage und Aufgabe*, Basel, Birkhäuser Verlag AG, 1989.

Nationaal Biografisch Woordenboek, Brussel, Paleis der Academiën, 2002.

PEIRS G., *Uit klei gebouwd. 2 : Baksteenarchitectuur na 1945*, Tielt, Lannoo, 1982.

RYCKAERT, M., *Brugge. De geschiedenis van een Europese stad*, Tielt, Lannoo, 1999.

SCHEPENS L., *De provincieraad van West-Vlaanderen. Socio-politieke studie van een instelling en haar leden*, Tielt-Amsterdam, Lannoo, 1976-1979, Deel II (1921-1978).

Sporthallen in Beton, Stuvo, Amsterdam, 1969.

Sporthallen in beton: resultaten van de stuvo- jubileumprijsvraag 1969, Stuvo, Amsterdam, 1969.

VAN DE PERRE J., *Op de grens van twee werelden. Beeld van het architectuuronderwijs aan het Sint-Lucasinstituut te Gent in de periode 1919-1965/1974*, Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2003.

VAN DEN ABEELE, A., *Brugge mort*, Antwerpen, Hadewijck, 1990.

VAN LOO A., *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, Mercatorfonds, 2003.

VOS P.H., WEIJNEN A.A., *Woordenboek van de Brabantse dialecten*, Assen, Van Gorcum, 1979.

WARNIER B., *'t Gezellekwartier (Wandeling – West-Vlaamse Gidsenkring – IV)*, Brugge, West-Vlaamse Gidsenkring, 1999.

Wonen in welvaart. Woningbouw en wooncultuur in Vlaanderen 1948-1973, Antwerpen, VAI, 2006.

VI.2. ARTIKELS IN VAKTIJDSCHRIFTEN

Architectuurwedstrijden, in: *A+ Aktueel*, nr. 3, april 1985, p. 8.

BEKAERT, G., *Monumentenbeleid?* In: *Ons erfdeel*, jg. 34, 1991, nr. 5, pp. 642-652.

Beton, jg. 24, nr. 126, 1994, p. 53.

Bouwen met Baksteen, jg. 15, 1989, nr. 54, pp. 1-24.

Bouwen met Baksteen, jg. 8, 1982, nr. 28, pp. 12-15.

C.C., *Een moedige architectuurprijs* in: *Ik ga bouwen*, jg. 10, 1982, nr. 2, pp. 118-124.

C.v. Het Lindenhof 75 jaar . 1922-1997 [brochure], 1997, p. 24.

CLAUS P., *Scharebrug- woonerf* in: [ongekend], p. 288.

DE KLERCK, B., *John Cordier en Brugge* in: *Brugse Gidsenkroniek*, jg. 43, 2002, nr.?, pp. 32-35.

FONTIER, J., *Eigentijdse architectuur in Brugge*, in: *Brugge die Scone*, jg. 10, 1990, nr. 1, pp. 4-5.

FONTIER, J., *Eigentijdse architectuur in Brugge*, in: *Brugge die Scone*, jg. 10, 1990, nr. 2, pp. 4-5.

FONTIER, J., *Eigentijdse architectuur in Brugge*, in: *Brugge die Scone*, jg. 10, 1990, nr. 4, pp. 7-9.

Global architecture detail, jg. ?, nr. 137, 1998, pp. 127-131.

GOETHALS, G., *Een ruggengraat voor een dorp*, in: *Domino: architectuur, design en urbanisatie*, jg. ?, nr. 18, 1994, pp. 48-52.

GOOSSENS, M., *In memoriam architect Eric Van Biervliet (1938-1996)*, in: *M & L - buitenkrant*, jg. 16, 1997, nr. 2, pp. 13-14.

GOOSSENS, M., *Leven in de brouwerij of hoe iets ouds iets nieuws werd*, in: *M&L*, jg. 12, 1993, nr. 6, pp. 5-16.

HEYNEN H., *Het postmodernisme en de Vlaamse architectuur* in : *Vlaanderen*, jg. 44, nr. 5, 1995, p. 341-346.

NAUMANN, R., NAUMANN, E., *Interprétation architecturale*, in : *Villas – décoration, appartements, design, transformations, restaurations*, jg. ?, nr 24, 1983, s.p.

OKV, Museum Dhondt-Dhaenens: vrijhaven aan de Leie, Antwerpen, Peter Wouters, 2006.

Op gesprek bij kunstenaar Roger Bonduel, in: *Het gemeentelijk infoblad. Pittem, buitengewoon*, Pittem, Dienst informatie, jg.8, nr. 2, 2009, p. 18-19.

- STAMPS, G., *History in the Making*, in: *The Architects' Journal*, jg. ?, nr. 4, 1989, pp. 32-47.
- Stichting Oude Gistfabriek*, Brugge, H. Dacquin, jg. 1-3, 1980- 1983.
- VAN BIERVLIET, E., *Appartementsgebouw – Blankenberge*, in: *Beton*, jg. 19, nr. 89, 1987, p. 31.
- VAN OVERBEKE, L., *Architect Erik Van Biervliet. Driedubbele bekroning*, in: *Vlaanderen. Tijdschrift voor kunst en cultuur*, jg. 38, nr. 189, 1989, p. 245.
- VERMEERSCH., C., *Het verdriet van Brugge*, in: *M & L*, jg. 3, 1984, nr. 6, pp. 23-39.
- W. BAES, *Een prijs voor wat eens een onbewoonbaar stadshuis was*, in: *De Woongids*, 2/3.01.1982, p. 1.

VI.3. KRANTENARTIKELS

- ARNOU P., *Architect Van Biervliet: een gevel is geen masker*, in: *Het Volk*, 21.06.1989.
- CWB, *Bouwproject Wulpenstraat bijna voltooid*, in: *Het Nieuwsblad*, 19 maart 1993, s.p.
- DEBRUYNE, J., *Jef Claerhout in nieuw ALSK-filiaal*, in: *Het Brugsch Handelsblad*, 24-25 december 1987, s.p.
- J.B.V.I., *Een blik achter de gevels... Wulpenstraat bekent kleur*, in: *De Krant van West-Vlaanderen*, 15 januari 1993, p. 12.
- PSB, *Brugse Wulpenstraat: restaureren of slopen?*, in: *De Standaard*, 18 mei 1984, s.p.
- VAN IN, L., *Architect Van Biervliet: "Verwerken van diverse stijlen was een uitdaging"*, in: *Het Brugsch Handelsblad*, 8 september 1989, s.p.
- VHB, *Meiboom op tweede faze Wulpenstraat*, in: *Het Nieuwsblad*, 19 januari 1992, p. B1.
- Brugsch Handelsblad*, 16 juni 1962, p. 6.
- WB, *Oud burgerhuis herleeft*, in: *Het Nieuwsblad*, 12-13 december 1987, s.p.
- Bouwen Wonen Nu jaargang 20*, in: *Brugsch Handelsblad*, 2 december 1983, pp. 1-15.

VI.4. ONUITGEGEVEN DOCUMENTEN

HOPPENBRAUWERS, A., *Toespraak ter gelegenheid van de Baksteenprijs '82* (onuitgegeven).

FLORÉ, F., *Lessen in modern wonen : een architectuurhistorisch onderzoek naar de communicatie van modellen voor goed wonen in België 1945-1958*, onuitgegeven, 2006, p. 101.

VI.5. BRONNEN PRIVÉ-ARCHIEF ERIK VAN BIERVLIET

5.1. CORRESPONDENTIE, DIPLOMA'S, PRIJSVRAGEN,...

Brief van de samenwerkende bouwmaatschappij Het Lindenhof , 31.05.1994.

Diploma 4de Moderne, schooljaar 1954-1955.

Diploma 6de Moderne, 29 maart 1953.

Diploma architect, 28.07.1964.

Document prijsvraag Cultureel centrum.

Document prijsvraag Limal, ingedient plan, 01.11.1970.

Doodsbrief G. Tourlamain.

Doos D, brief van Erik Van Biervliet aan Schepen Bob Deruelle, 25.06.1982.

Doos D, brief van Prijs Robert Maskens voor Architectuur aan Erik Van Biervliet, 09.11.1981.

Doos D, invulformulier Lexicon van West- Vlaamse Beeldende Kunstenaars.

Doos 7.1, Wulpenstraat, brief vanwege de Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 06.03.1984.

Doos 7.1, Wulpenstraat, brief vanwege de Brugse Maatschappij voor Huisvesting, 24.11.1983.

Prijs Robert Maskens, uitslag 1981, s.l.

Prijsvraag, *WISH'84- projekt (sic.) "Ter Groenen Boomgaard" te Kuurne*, deelnemerslijst en verslag van de jurering, s.d., s.l.

Summiere oeuvelijst.

5.2. DOCUMENTEN OVER DE BESPROKEN PROJECTEN

- Apart dossier woning Sint- Annarei 11.
- Doos 1, Museum Dhondt- Dhaenens, bestek s.d.
- Doos 1, Museum Dhondt- Dhaenens, notities.
- Doos 1, Museum DHondt-Dhaenens, plan 15.09.1967, grondplan.
- Doos 4.7, Raf Bequé en Lea Eloot, bestek 10.08.1971.
- Doos 5.1 residentie Westcliff, plan 15.10.1974.
- Doos 5.1, 20.4, 22.2, Scheerlinck.
- Doos 5.3, 47.1- 47.4.
- Doos 7.4, Wulpenstraat, bestek 20.06.1985.
- Doos 7.4, Wulpenstraat, deelnemende architecten.
- Doos 10.1, Jan en Arlette Van Zandweghe, bestek 07.10.1986, s.l.
- Doos 11, 12, Scharebrug, 1980.
- Doos 11.18, 21.5- 21.7, 59.2, 59.3, 59.26, Laukens.
- Doos 11.4, woning Christine Delrue, Poitevinstraat 1.
- Doos 13.3, woning Louis Van Grootenbril, Jeruzalemstraat 47.
- Doos 14.8, handelspand Danneels, Sint-Amandsstraat 46 en
- Doos 17, 43.3, 43.4.
- Doos 20.4, 21.17, 22.7, 58.7, Van Zandweghe.
- Doos 21.14 en 41.1, Schoprent.
- Doos 31.1, woning Valerie Caestecker, bestek 24.06.1992.
- Doos 41.2, 41.3, woning John Roussel, Oude Burg 4.
- Doos 43.3, 43.4, woning John Cordier, Langerei 4-5-6.
- Doos 46.1, Gilbert Van Paemel, bestek s.d.
- Doos 46.1, Stevens Michel, plan 1, 15.02.1974.
- Doos 59.2, residentie Grote Eede, Laukens, plan 28.08.1995.
- Doos 59.8, Koningsdal, bestek 28.10.1993.
- Doos 59.18, transportbedrijf De Sauter, bestek, 27.04.1988.
- Doos 59.25, De Hovaeremolen.
- Doos 59.25, Scarphout Yachtclub Blankenberge, bestek 09.09.1994.

VI.6. WEBSITES

Beeldbank Brugge, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 11 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 25.

Contact, (s.d.), op de website van Des-Arch, <http://www.des-arch.com/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 26.

De Chicoreifabriek, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 12 maart 2009, zie bijlage VII.5. p. 27.

De Oude Gistfabriek, (s.d.), op de website van de Beeldbank Brugge, <http://www.beeldbankbrugge.be/>, geraadpleegd op 12 maart 2009, zie bijlage VII.5. p. 28.

De vennoten, (s.d.), op de website van het studiebureau DG&P, <http://www.dg-p.be/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 29.

Geschiedenis, (s.d.), op de website van Sadolin, <http://www.sadolin.be/nl/>, geraadpleegd op 25 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 30.

Het ontstaan van de Vlaamse Landbouwmaatschappij, (s.d.), op de website van de VLM, <http://www.vlm.be/>, geraadpleegd op 01 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 31.

Historie van het Stufib, (s.d.), op de website van het Stufib, <http://www.stufib.nl/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 32.

Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Enkelhuis ID 82728, (s.d.), op de website van het VIOE, <http://inventaris.vioe.be/>, geraadpleegd op 02 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 33.

Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Herenwoning ID 83309, (s.d.), op de website van het VIOE, <http://inventaris.vioe.be/>, geraadpleegd op 07 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 34.

Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed. Blankenberge ID 21640, (s.d.), op de website van het VIOE, <http://inventaris.vioe.be/>, geraadpleegd op 01 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 35.

Karel Dubois (1895-1956), (s.d.), op de website van de ODIS databank intermediaire structuren, <http://www.odis.be/>, geraadpleegd op 24 maart 2010, zie bijlage VII.5. p. 36-37.

Museum/collecties, (s.d.), op de website van het museum Mariemont, <http://www.musee-mariemont.be/>, geraadpleegd op 02 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 38.

Oregon pine/Amerikaanse douglas, (s.d.), op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 20 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 39.

Over de stichters, (s.d.), op de website van museum Dhondt-Dhaenens, <http://www.museumdd.be/>, geraadpleegd op 02 juli 2010, zie bijlage VII.5. p. 40-41.

Waterlopen/pijpleidingen, (s.d.), op de website van Wijnegem, <http://www.wijnegem.be/>, geraadpleegd op 25 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 42.

Wengé, (s.d.) op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 20 april 2010, zie bijlage VII.5. p. 43.

Western Red Cedar, (s.d.) op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 13 mei 2010, zie bijlage VII.5. p. 44.

Woonerven en zitkuilen, de kritiese (sic) jaren 70, (s.d.), op de website van het NAI, <http://static.nai.nl/>, geraadpleegd op 25 februari 2010, zie bijlage VII.5. p. 45.

Yellow Balau / Bangkirai, (s.d.), op de website van het Belgian woodforum, <http://www.woodforum.be/nl/>, geraadpleegd op 13 mei 2010, zie bijlage VII.5. p. 46.

VI.7. ORALE BRONNEN

7.1. GESPREKKEN

CAESTECKER Valerie, gesprek op 03.04.2010.

DE SAUTER Sybil, gesprek op 06.04.2010.

DENOLF Arelette, gesprek op 10.04.2010.

LOOTENS Jean- Marie, gesprek op 06.04.2010.

STEVENS Michel, gesprek op 08.04.2010.

VAN PAEMEL, Gilbert, gesprek op 08.04.2010.

WUYTS Ludovic, WUYTS Wanda, gesprek op 13.04.2010.

7.2. INTERVIEWS

ESTHER Jean- Pierre, interview op 6 juli 2009, zie bijlage VII.2., pp. 6-9.

GOOSSENS Miek, interview op 13 oktober 2009, zie bijlage VII.3., pp. 10-12.

VAN BIERVLIET Tom, interview op 2 mei 2009, zie bijlage VII.1., pp. 1-5.

VAN OVERBEKE Lori, interview op 22 maart 2010, zie bijlage VII.4., pp. 13-24.